હઝરતે (સલ્૦) ફરમાવ્યું છે:—

ખુદા જેના વિષે ભલાઇ ધારે છે તેને દીનમાં સમજ આપે છે.

બેહેશ્તી ઝેવર

અથવા

સ્વર્ગનું ઘરેણું

ભાગ ૫ મો

છપાવી પ્રસિદ્ધ કર્તા:—

અબ્દુર્રહીમ બિ૦ મૌલવી ગુલામ મોહમ્મદ સાદેક

મેનેજર કુતુબ ખાના સાદેકીયંહ મુ૦ રાંદેર જી. સુરત.

રજબ સને ૧૩૪૬ હિજરી.

બીજી આવૃતિ પ્રત ૧૦૦૦

સુરત બરાનપુરી ભાગળ ભાજીવાળી પોળમાં આવેલા શ્રી "અનાવિલ બન્ધુ" પ્રી. પ્રેસમાં ગોવિન્દજી ડાહ્યાભાઇ નાયકે છાપી

કીમત છ આના

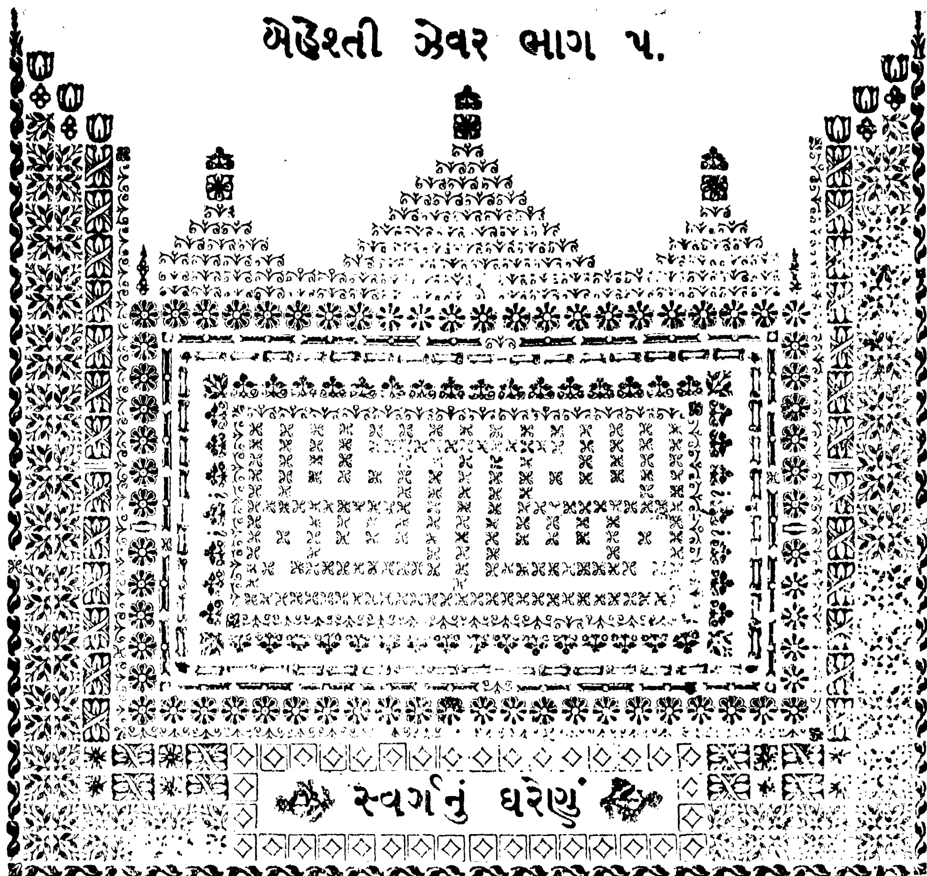
પ્રસ્તાવના.

મોટા મેહેરબાન રહમ કરતા અલ્લાહના નામથી.

સૌ તારીફ ખુદા પાકને વાસ્તે છે કે જેણે પોતાની ઉતારેલી કિતાબે પાકમાં ફરમાવ્યું કે "ઓ ઇમાન લાવેલા લોકો ! તમે પોતે તમારી જાતને અને તમારા કુટુંબ કબીલાને (જહન્નમની આગથી બચાવો, કે જે આગનું બલતણ માણસો અને પથરા (બુતો) છે" અને દરૂદ અને સલામ અલ્લાહ પાકના રસુલ મોહંમદ (સલ) પર થાઓ કે જેવણ નબીયોમાંથી (સૌથી મોટો દરજ્જો હાસિલ કરવા સારૂ) ચુંટી કઢાયલા છે. અને તેમજ દરૂદ અને સલામ આપ (સલ) ની આલ અને સહાબાઓ પર થાઓ કે જેઓ (સૌ લોકોને દીન અને દુન્યાની) અદબની વાતો શિખવનારા છે, અને તેઓ પોતે આપ (સલ)ના શિખાડેલા અદબ મૂજબ ચાલનારા છે.

એ પછી ગુલામ મોહંમદ બિન હાજી હાફેઝ સાહેબ કહે છે કે મારી કિતાબોના વાંચક સાહેબોને હવે ખાત્રી થઇ હશે કે બેહેસ્તી ઝેવર કેવી અમુલ્ય કિતાબ છે. કેમકે એના ત્રીજા અને ચોથા ભાગો જે પ્રગટ થઈ ગયા છે. તે તમો સાહેબોએ જરૂર વાંચ્યા હશે. અને હવે ખુદા પાકની મેહેરબાનીથી આ પાંચમો ભાગ પણ પ્રગટ થયો આગલા બે ભાગો મુજબ એ ભાગનો પણ એક ભરોસેદાર માણસ પાસે તરજુમો કરાવ્યો છે કે જેનાં પ્રૂફો વિગેરે પણ તેમણેજ તપાસ્યા છે.

બાચકુર પાંચમા ભાગમાં કેટલા વિષયોનો સમાવેશ થયો છે તેઓની લીસ્ટ.



ખોદાના નામથી જે મોટો મેહેરબાન રહેમ કર્તા.

વેચવાનું અને ખરીદવાનું બયાન.

૧ મસઅલો. જ્યારે એક માણસે કહ્યું કે મેં આ ચીજને આટલી કીંમત પર વેચી નાંખી અને બીજાએ કહ્યું કે મેં ખરીદી લીધી તો તે ચીજ વેચાઇ ગઈ. અને જેણે ખરીદી છે તેજ તેનો માલિક બની ગયો. હવે જો તે માણુસ એમ ચાહે કે હું તે ચીજને નહિ વેચું પોતાની પાસેજ રહેવા દઉં; અથવા એમ ચાહે કે હું નહિ ખરીદું તો તેમાનું કઇ બની સકશે નહિ. પહેલા માણુસને વેચવીજ પડશે, અને બીજાને ખરીદવીજ પડશે અને આવી તરેહના વેચાણને બૈઅ કહે છે.

૨ મસઅલો. એકે કહ્યું કે આ ચીજ મેં એ પૈસે તમને વેચી, બીજાએ કહ્યું કે મને મંજૂર છે, અથવા એમ કહ્યું કે એટલી કીંમત પર હું રાજી છું, ઠીક છે મેં ખરીદી લીધી. તો એ સૌ વાતોથી તે ચીજ વેચાઇ ગઇ. હવે તે વેચનારને અખત્યાર નથી કે તેને નહિ વેચે, અને તેમજ ખરીદનારને પણ એવો અખત્યાર નથી કે તે ચીજને નહિ ખરીદે.

પણ એ હુકમ તે વખત વાસ્તે છે કે જ્યારે બંને માણુસોમાં એકજ ઠેકાણે વાતચીત થઇ હોય. એકે કહ્યું કે મેં આ ચીજ ચાર પૈસે તમને વેચી અને તે બીજો માણુસ ચાર પૈસાનું સાંભળીને બોલ્યો. નહિ પણ ઉભો થઇ ગયો અથવા બીજા કોઇ સાથે સલાહ પૂછવા અથવા બીજા કામે ચાલ્યો ગયો અને જગ્યા બદલાઈ ગઇ. તે પછી તેણે કહ્યું કે ઠીક છે મેં તે ચીજ ખરીદી લીધી, તો હજી તે ચીજ વેચાઇ નથી. અલબત જો એ પછી તે વેચનાર જો એમ કહી દે કે મેં ચાર પૈસે તે ચીજ વેચી, અથવા એમ કહે કે સારૂં લઇ લો, ત્યારે અલબત વેચાઈ જશે. એવીજ રીતે જો તે વેચનાર ઉભો થઇ ગયો અથવા કોઇ કામે ચાલ્યો ગયો. ત્યારે બીજાએ કહ્યું કે મેં લઇ લીધી. ત્યારે પણ તે ચીજ વેચાઇ નહિ. મતલબ એ કે જ્યારે એકજ જગ્યાએ બંને માણુસોની વાતચીત થશે ત્યારેજ તે ચીજ વેચાશે.

૩ મસઅલો. કોઇએ કહ્યું કે આ ચીજ એક પૈસે વેચી નાંખો વેચનારે કહ્યું મેં વેચી. તો આ વેચાણ (બૈઅ) માતબર નથી. પણ એ પછી જો ખરીદનારે ફરી કહી દીધું કે મેં ખરીદી લીધી તો તે ચીજ વેચાઇ ગઈ.

૪ મસઅલો કોઇએ કહ્યું કે આ ચીજ એક પૈસે મેં લીધી. અને વેચનારે કહ્યું કે હા, લઇ લો તો બૈઅ થઇ ગઇ.

૫ મસઅલો. કોઇએ કોઈ ચીજની કીંમત ઠેરવીને તેટલા પૈસા તેના હાથમાં મુકી દીધા. અને તે ચીજ ઉઠાવી લીધી. અને વેચનારે ખુશીથી તે કીંમત લઇ લીધી. પછી વેચનારે મોઢેથી કહ્યું પણ નહિ કે આટલી કીંમતે મેં આ ચીજ વેચી; અને નહિ લેનારે કહ્યું કે મેં ખરીદી. તો એવું લેણદેણ થવાથી પણ તે ચીજ વેચાઇ જાય છે. અને બૈઅ દુરસ્ત થઈ જાય છે.

૬ મસઅલો. કોઈ માણુસ જમરૂખ વેચવા આવ્યો અને તેને પૂછ્યા વગર ચાર જમરૂખ તેના ટોકરામાંથી ઉઠાવી લીધા અને એક પૈસો તેના હાથમાં મુકી દીધો. અને તેણે ખુશીથી પૈસો લઇ લીધો તો બૈઅ થઇ ગઇ. પછી મોઢેથી બંનેમાંથી કોઇએ કંઈ કહ્યું હોય અથવા નહિ કહ્યું હોય.

૭ મસઅલો. કોઇએ (કાચના) મોતીઓની એક લટને વાસ્તે કહ્યું કે આ લટ મેં દસ પૈસે તમને વેચી. તે સાંભળી ખરીદનારે કહ્યું કે (જો તે લટ દસ મોતીઓની હોય તો) એમાંથી પાંચ મોતી મેં લઇ લીધા અથવા એમ કહ્યું કે અર્ધા મોતી મેં ખરીદી લીધા ત્યારે જ્યાં સુધી વેચનાર તે વાતપર રાજી નહિ થશે ત્યાં સુધી બૈઅ થશે નહિ. કેમકે પેલાએ તો આખી લટની કીંમત કહી છે. ત્યારે જ્યાં સુધી વેચનાર રાજી નહિ થાય ત્યાં સુધી ખરીદનારને એ અખત્યાર નથી કે તેમાંથી કંઈ લઇ લે

૮ મસઅલો. કોઇની પાસે ચાર ઘરેણા છે બાલીઓ, પાંતડાં, ઝુમકા અને એરીન તેણે કહ્યું એ સૌને મેં ચાર આને વેચ્યા. ત્યારે જ્યાં સુધી તે રાજી નહિ હોય ત્યાં સુધી તેમાંથી કેટલીક ચીજો લેવી અને બાકીની નહિ લેવી એ વાતનો ખરીદનારને અખત્યાર નથી. કેમકે વેચનાર તો તે સૌને એક સાથે વેચવા માંગે છે. અલબત જો દરેક ચીજની કીંમત જુદી બતલાવે તો તે ચીજોમાંથી એકાદ વસ્તુ પણ ખરીદી શકે છે.

૯ મસઅલો. વેચાણ અને ખરીદીમાં પણ એ વાત જરૂરની છે કે જે ચીજ ખરીદે તેને વાસ્તે ચોખ્ખી વાત કરી લે. એવી ગોળગોળ વાત રાખે નહિ જેથી પાછળથી ઝગડો ઉત્પન્ન થાય. તેમજ કીંમત પણ ખુલ્લી રીતે ઠેરવવી જોઇએ. જો એ બંનેમાંથી એક ચીજ વાસ્તે

પણ પૂરી ખબર ન હોય અથવા ફેસલો નહિ થઈ ગયો હોય તો બૈઅ જાયઝ થશે નહિ.

૧૦ મસઅલો. કોઇએ એક રૂપીયાની અથવા એક પૈસાની કોઇ ચીજ ખરીદી. હવે વેચનાર કહે છે કે પહેલાં તમે રૂપીયો દીઓ ત્યારે હું તે ચીજ તમને દઉં. અને ખરીદનાર કહે છે કે પહેલાં તે ચીજ મને દે ત્યાર પછી હું રૂપીઓ દઇશ, ત્યારે પેહલાં એની પાસેથી તેને કીંમત અપાવવામાં આવશે. જ્યારે લેનાર કીંમત તેને દેશે ત્યારે વેચનાર પાસેથી તે ચીજ તેને અપાવવામાં આવશે. જ્યાં સુધી કીંમત તેને મળી નહિ જાય ત્યાં સુધી વેચનારને તે ચીજને નહિ દેવાનો અખત્યાર છે. અને જો બંને તરફ સરખી ચીજ છે એટલે બંને તરફવાળાઓને કીંમત દેવાની છે; અથવા સોદો દેવાનો છે; જેમકે રૂપીઓ તોડાવીને તેના પૈસા લેવાના હોય અથવા લુગડાના બદલામાં લુગડું લેવાનું હોય. અને બંનેમાં મચકૂર ઝગડો આવી પડે તો બેઉને કેહવામાં આવશે કે તમે તેના હાથપર અને તે તમારા હાથપર એકબીજાના ચીજો મુકો.

કીંમત જાણવાનું બયાન.

૧ મસઅલો. કોઇએ મૂઠી બંધ કરીને કહ્યું કે જેટલા પૈસા મારા હાથમાં છે તેટલે પૈસે ફલાણી ચીજ વેચી નાંખો. અને ખબર નથી કે હાથમાં શું છે. રૂપીઓ છે કે પૈસો છે કે ગેણી છે. અને એક છે કે બે. ત્યારે એવી બૈઅ દુરસ્ત નથી.

૨ મસઅલો. કોઈ શહેરમાં બે જાતના પૈસાનું ચલણ છે, ત્યારે એ પણ કહી દીએ કે ફલાણી તરેહના પૈસાના બદલામાં હું આ ચીજ ખરીદું છું. જો કોઇએ એમ જણાવ્યું નહિ ફકત એટલુંજ કહ્યું કે મેં આ ચીજ એક પૈસે વેચી અને બીજાએ કહ્યું કે મેં ખરીદી લીધી. ત્યારે જુઓ કે તે ઠેકાણે કઇ તરેહના પૈસાનું ચલણ વધારે છે. જે તરેહનો પૈસો વધારે ચાલતો હોય તેજ પૈસો દેવો પડશે. અને જો બંને તરેહના પૈસાનું ચલણ સરખુંજ હોય તો બૈઅ દુરસ્ત રહી નહિ પણ ટૂટી ગઈ અને ખરાબ થઇ ગઇ.

૩ મસઅલો. કોઇની બંધ મુઠીમાં કેટલાક પૈસા છે. અને તેને મુઠી ખોલીને દેખાડી દીધી કે આટલા પૈસાની આ ચીજ દીઓ અને વેચનારે તે પૈસા હાથમાં જોઈ લીધા, અને તે ચીજ આપી દીધી. પણ એ માલમ પડયું નહિ કે હાથમાં કેટલા આના છે, ત્યારે પણ બૈઅ દુરસ્ત છે. એવીજ રીતે જો પૈસાનો ઢગલો મ્હો આગળ બિછાના ઉપર મુકયો હોય. તેનો પણ એજ હુકમ છે, કે જો વેચનાર તેટલી કીંમતે તે ચીજ વેચી નાંખે. અને જાણતું ન હોય કે તે કેટલા આના છે તો તે બૈઅ દુરસ્ત છે. મતલબ એ કે જ્યારે પોતાની આંખથી જોઇ લે કે આટલા પૈસા છે ત્યારે તેની ગણત્રી બતલાવવાની જરૂર નથી. અને જો તેણે આંખથી જોયા નથી, તે વખતે ગણત્રી બતલાવવાની જરૂર છે. જેવી રીતે કે એમ કહે કે દસ આને એ ચીજ અમે લીધી. જો મચકુર હાલતમાં તેની ગણત્રી મુકર્રર અને કીમતનો ફેસલો નહી થયો તો બૈઅ દુરસ્ત નથી.

૪ મસઅલો. કોઇએ કહ્યું કે તમે આ ચીજ લઈ લીઓ કીંમતનો ફેસલો કરવાની શી જરૂર છે? જે કીંમત હશે તે તમારાથી લેવામાં આવશે, તમારાથી શું વધારે લેશું? અથવા એમ કહયું કે તમે એ ચીજ લઇ લો હું મારા ઘરમાં પુછીને જેટલી કીંમત હશે તેટલી કહી દઇશ. અથવા એમ કહયું કે એમાનીજ ચીજ ફલાણાએ લીધી છે જે કીંમત તેણે દીધી છે તેજ તમે પણ આપજો. અથવા એમ કહ્યું કે તમે જે ચાહો તે દઇ દો, હું કદી ના કહીશ નહીં, જે આપશો તે

લઇ લઇશ. અથવા એમ કહ્યું કે બજારમાં (બીજે ઠેકાણે) પૂછાવી મંગાવો જે બજાર ભાવ હોય તે આપશો. અથવા એમ કહ્યું કે ફલાણા માણસને દેખાડી લીઓ જે કીંમત તેવણ કહે તે તમે આપજો. ત્યારે એ સૌ હાલતોમાં બૈઅ ફાસિદ છે, અલબત જો તે જગ્યાએ કીંમત સાફ માલમ પડી ગઇ, અને જે અટકાવથી બૈઅ ફાસિદ થઇ હતી તે અટકાવ નીકળી ગયો તો બૈઅ દુરસ્ત થઇ જશે. અને જો જગ્યા બદલાઇ ગયા પછી ઝગડો પતી ગયો તો પહેલી બૈઅ ફાસિદજ રેહેશે. અલબત ઝગડો પતી ગયા પછી ફરી નવેસરથી બૈઅ કરી શકે છે.

૫ મસઅલો. કોઈ દુકાનદાર મુકર્રર છે કે જેને ત્યાંથી જોઇતી વસ્તુ મંગાવી લેવામાં આવે છે. આજે એક સેર સોપારી મંગાવી, કાલે બસેર કાથો મંગાવ્યો, અને કોઈ દહાડે પાસેર કોપરાં મંગાવી લીધાં. પણ કીંમત કંઇ પૂછાવી મંગાવી નહિ. અને એમ સમજી લીધું કે જે દહાડે હિસાબ કરવા તે આવશે તે દહાડે જે કંઇ તેનું નીકળશે તે દઇદેશું, એ (લેણદેણ) દુરસ્ત છે. એવીજ રીતે ગાંધીને ત્યાંથી દવાઓનો નુસખો મંગાવી લીધો, અને કીંમત પૂછી નહિ. અને વિચાર્યું કે સાજા થયા પછી જેટલા પૈસા તેના થયા હશે તેટલા મોકલી દેશું, તો એ (બૈઅ) પણ જાયઝ છે.

૬ મસઅલો. કોઇના હાથમાં એક રૂપીઓ કે પૈસો છે. તેણે કહ્યું કે આ રૂપિયાની એ ચીજ અમે લીધી. ત્યારે તેને અખત્યાર છે કે ગમે તો તેજ રૂપીયો તેને દીએ અથવા તેને ઠેકાણે કોઈ બીજો રૂપીઓ દીએ પણ ખોટો નહિ હોવો જોઇએ.

૭ મસઅલો. કોઇએ એક રૂપીએ કંઇ ખરીદ્યું. ત્યારે તેને અખત્યાર છે કે ગમે તો એક રૂપીઓ દીએ અને ગમે તો બે આઠ-આનીઓ દીએ, અને ગમે તો ચાર પાવલીઓ દીએ, અને ગમે તો આઠ બેઆનીઓ દઈ દીએ. વેચનાર તે [સિકકાઓમાંથી કોઇ પણ ચીજ]ને લેવાની ના પાડી શકતું નથી. પણ જો તે એક રૂપીઆના પૈસા દીએ તો વેચનારને અખત્યાર છે કે ગમે તો લીએ અને ગમે તો નહિ લીએ. જો તે પૈસા લેવાને ના પાડશે તો રૂપીઓજ દેવો પડશે.

૮ મસઅલો. કોઇએ કલમદાન કે એક નાની પેટી વેચી તો તેની કુંચી પણ વેચાઇ ગઇ. કુંચીની કીંમત જુદી લઇ શકાતી નથી. અને તેમજ કુંચી પોતાની પાસે રાખી શકાય નહીં.

વેચાણ ચીજ જાણવાનું બયાન.

૧ મસઅલો. અનાજ વિગેરે સૌ ચીજોમાં અખત્યાર છે કે ગમે તો તોલીને લીએ અને એમ કહી દે કે એક રૂપીઆના વીશ શેર ઘઉં મેં ખરીદ કીધા. અને ગમે તો એમજ કીંમત ઠેરવીને લઇ લીએ અને એમ કહીદે તે ઘઉંનો આ ઢગલો મેં એક રૂપીએ ખરીદ કીધો. પછી તે ઢગલામાં ગમે તેટલા ઘઉં હોય સૌ ખરીદ-નારનાજ છે.

૨ મસઅલો. છાણા, કેરી, જમરૂખ, નારંગી વિગેરેમાં પણ અખત્યાર છે કે ગણત્રીના હિસાબથી લીએ, અથવા એમ આખા ઢગલાની કીંમત ઠેરવીને લીએ. જો એક ટોકરીમાંની કુલ કેરીઓ બે આને ખરીદી લીધી અને ગણત્રીની ખબર નહિ હોય કે કેટલી છે, તો ખરીદી દુરસ્ત છે. અને તે સૌ કેરીઓ તેનીજ છે પછી ઓછી નીકળે અથવા વધારે નીકળે.

૩ મસઅલો. કોઈ ઓરત બોર વિગેરે કોઇ ચીજ વેચવા આવી. તેણીને કહ્યું કે એક પૈસાના આ ચીજ આ ઇંટ બરાબર તોલીને દે. અને તેણી પણ તે ઇંટ બરાબર તોલીને દેવા વાસ્તે રાજી થઈ ગઇ અને તે ઈંટનું વજન

કોઇને ખબર નથી કે કેટલી ભારે છે. તો એ ખરીદી પણ દુરસ્ત છે.

૪ મસઅલો. કેરીઓ અથવા જમરૂખ કે નારંગીનો ભરેલો ટોકરો એક રૂપીએ એવી શરતથી ખરીદ કીધો કે તેમાં ચારસો કેરીઓ છે. ફરી જયારે ગણત્રી કીધી તો જણાયું કે તેમાં ત્રણસોજ છે, ત્યારે ખરીદનારને અખત્યાર છે. ગમેતો લીએ અથવા નહિ લીએ. જો લેશે તો પૂરો એક રૂપીઓ દેવો પડશે નહિ, પણ એકસોની કીંમત ઓછી કરીને ફક્ત બાર આના દીએ. અને જો સાડી ત્રણસો નીકળેતો ચૌદ આના દીએ. મતલબ એ કે જેટલી કેરીઓ ઓછી હશે તેટલી કીંમત પણ ઓછી દેવામાં આવશે. અને જો ટોકરામાં ચારસોથી વધારે કેરીઓ હોય તો જેટલી વધારે છે તેટલી વેચનારની છે. ખરીદનારને ચારસોથી વધારે લેવાનો હક નથી. અલબત જો પૂરો ટોકરો ખરીદ કીધો હોય અને એ વાત કંઇ ઠેરવી નથી કે એમાં કેટલી કેરીઓ છે ત્યારે તો જેટલી કેરીઓ નીકળે તેટલી સૌ એનીજ છે. પછી ઓછી નીકળે કે વધારે.

૫ મસઅલો. બનારસી કે ચીકનનો દુપટો (ઓરણી) કે પલંગપોશ કે ઇજારબંદ વિગેરે કોઇ એવું લુગડું ખરીદ કીધું કે જો તેમાંથી કંઇ ફાડી લઇએ તો તે નકામું અને ખરાબ થઇ જાય. અને ખરીદ કરતી વખતે એવી શરત કીધી હતી કે એ દુપટો ત્રણ ગજનો છે, ફરી માપી જોતાં કંઇ ઓછું નીકળ્યું તો જેટલું ઓછું નીકળ્યું છે તેના બદલામાં કીંમત ઓછી થશે નહિ. પણ જેટલી કીંમત ઠેરવી હોય તેટલી પૂરી દેવી પડશે. પણ ઓછું નીકળવાથી એટલી સંભાળ લેવાશે કે બંને તરફથી વેચાણ ખરીદી પાકી થઈ ગઇ તે છતાં તેને અખત્યાર છે કે ગમેતો લીએ અને ગમે તો નહિ લીએ. અને જો કંઇ વધારે નીકળ્યું તો તે પણ તેનુંજ છે. તેના બદલામાં કંઇ વધારે કીંમત દેવી પડશે નહિ.

૬ મસઅલો. કોઇએ રાતની વખતે બે રેશમના નાડા એક રૂપીએ લીધા. જયારે સવારે જોયું તો માલમ પડયું કે એક તેમાંનો સુતરાઉ છે બંનેની બૈઅ જાયઝ થઇ નહીં. ન રેશમીની અને નહી સુતરાઉની. એમજ બે વીંટીઓ એવી શરતથી ખરીદ કીધી કે બંનેના નંગ હીરાઝાનાં છે. પછી માલમ પડયું કે એકમાં હીરાઝ નથી કંઇ બીજું છે. તો બંને વીંટીઓની બૈઅ નાજાયઝ છે હવે જો એમાંથી એક (વીંટી) અથવા બંને લેવી હોય તો તેની રીત એછે કે ફરીથી તેઓની કીંમત ઠેરવીને ખરીદ કરે.

ઉધાર લેવાનું બયાન.

૧ મસઅલો. કોઇએ કંઈ ચીજ ઉધાર ખરીદી તો એ પણ જાયઝ છે. પણ એટલી વાત તેમાં જરૂરની છે કે કંઈક મુદત ઠેરવીને કહી દે કે પખવાડીયામાં કે એક મહિનામાં કે ચાર મહિનામાં તમારા પૈસા ચૂકવી દઇશ. જો મુદત કંઇ મુકર્રર કીધી નહિ અને ફક્ત એટલુંજ કહી દીધું કે હમણા (મારી પાસે) પૈસા નથી ફરી દઇ દઇશ. ત્યારે જો એવી શરતે ખરીદ કીધી હોય કે કીંમત પછીજ દઇશ. ત્યારે તો તે બૈઅ ફાસિદ (બાતેલ) છે. અને જો ખરીદવામાં એવી શરત નહિ કીધી હોય અને ખરીદ કીધા પછી કહયું કે (કીમત) પછી દઇશ ત્યારે તો કંઇ બીક નથી. અને ખરીદતી વખતે પણ કંઇ કહયું નહિ તેમજ ખરીદયા પછી પણ કંઈ કહયું નહિ. ત્યારે તો બૈઅ દુરસ્ત છે. અને એ મઝકૂર બંને હાલતોમાં તે ચીજની કીંમત હમણાજ દેવી પડશે. અલબત વેચનાર જો કેટલાક દહાડા પછી પૈસા લેવા પર રાજી થઇ જાય તો જુદી વાત છે (એટલે ત્યારે દુરસ્ત છે). પણ જો તે રાજી નહિ થાય અને તેજ વખતે કીંમત માંગે તો દેવીજ પડશે.

૨ મસઅલો. કોઇએ ખરીદતી વખતે એમ કહ્યું કે ફલાણી વસ્તુ અમને દઇદો જ્યારે અમારો ખરચો આવશે ત્યારે લઇલેશો. અથવા એમ કહ્યું કે જ્યારે મારો ભાઇ આવશે ત્યારે દઇ દઇશ. અથવા એમ કહ્યું કે જ્યારે પાકની કાપણી થઇ જશે ત્યારે દઇ દઇશ અથવા વેચનારે પોતે કહ્યું કે હમણા તમે લઈ લીઓ જ્યારે તમારી મરજીમાં આવે ત્યારે પૈસા દઇ દે જો. ત્યારે આ બૈઅ ફાસીદ થઈ ગઈ. કંઇ પણ મુદત મુકર્રર કરીને ખરીદવું જોઇએ. જો ખરીદ કીધા પછી એવી વાત કીધી ત્યારે તે બૈઅ થઈ ગઈ. અને વેચનારને અખત્યાર છે કે તરતજ કીંમત માંગી લીએ પણ ફકત પાકની કાપણીના મસઅલામાં એવી હાલતમાં પાકની કપામણી થાય તે પહેલાં માંગી શકાય નહી.

૩ મસઅલો. રોકડથી એક રૂપિઆના વીશ શેરના ઘઉં વેચાય છે. પણ ઉધાર લેવાને લીધે કોઇને વેચનારે પંદર શેર ઘઉં દીધા ત્યારે આ બૈઅ દુરસ્ત છે. પણ તેજ વખતે માલમ પડી જવું જોઇએ કે તે માણસ ઉધાર ખરીદી રહયું છે.

૪ મસઅલો. એક મહિનાના વાયદાથી કોઇ ચીજ ખરીદી. એક મહિનો થઇ રહયા પછી કાલાવાલા કરીને મુદત વધારી લીધી કે પંદર દહાડાની બીજી મુદત દીઓ તો તમારા પૈસા ચુકવી દઉં અને તે વેચનાર રાજી થઈ ગયો, ત્યારે પંદર દહાડાની બીજી મુદત મળી ગઇ. અને જો તે રાજી નહીં થાય તો તરત તે માંગી શકે છે.

૫ મસઅલો. જ્યારે પોતાની પાસે પૈસા હોય છતાં કોઇને વાયદો કરવો કે આજે નહિ કાલે આવજો, હમણા નહિ ફલાણા વખતે આવજો. હજી રૂપીઓ તોડાવ્યો નથી તોડાવશુ ત્યારે તમારા પૈસા મળશે. એ સા વાતો હરામ છે. જ્યારે તેણી માંગે ત્યારેજ રૂપીયો તોડાવીને કીંમત દઇ દેવી જોઇયે. અલબત્ત જો ઉધાર ખરીદ કીધું હોય તો જેટલા દહાડાની મુદતે ખરીદયું હોય તેટલા દહાડા પછી દેવું વાજેબ છે. હવે વાયદો પૂરો થયા પછી ફેરા ખવડાવવા અને વારંવાર તેને પાછું કાઢવું જાયઝ નથી, પણ જો ખરેખાત તેની પાસે પૈસા નહિંજ હોય અને નહિ કોઇ ઠેકાણેથી પૈસાનો બંદોબસ્ત કરી શકતું હોય ત્યારે તો લાચારી છે જ્યારે પૈસા આવી જાય ત્યારે તેને પાછું ફેરવે નહિ.

(ચીજ) પાછી ફેરવવાની શરત કરવાનું બયાન અને એ (શરત) ને શરએ શરીફમાં ખિયાર શર્ત કહે છે.

૧ મસઅલો. ખરીદતી વખતે એમ કહી દીધું કે એક દિવસ કે બે કે ત્રણ દિવસ સુધી અમને લેવાનો અથવા નહિ લેવાનો અખત્યાર છે. મરજીમાં આવશે તો લેશું અને નહિ તો પાછી ફેરવશું. તો એ જાયઝ છે. જેટલા દહાડા ઠેરવ્યા હોય તેટલા દહાડામાં પાછી ફેરવવાનો તેણીને અખત્યાર છે. ગમે તો લીએ અને ગમે તો પાછી ફેરવી દીએ.

૨ મસઅલો કોઇએ કહ્યું હતું કે ત્રણ દહાડા સુધી મને લેવાનો અથવા નહિ લેવાનો અખત્યાર છે. ફરી ત્રણ દિવસ ગુજરી ગયા અને ખરીદનારે કંઇ જવાબ દીધો નહિ. તેમજ તે ચીજ પાછી ફેરવી પણ નહિ ત્યારે તે ચીજ લેવી પડશે પાછી ફેરવવાનો હવે તેને કંઇ હક નથી પણ જો તે મેહેરબાની દાખલ પાછી લઈ લીયે તો ઠીક છે પાછી દીયે, વેચનારની ખુશી વિના તે પાછી આપી શકતું નથી.

૩ મસઅલો ત્રણ દિવસ કરતાં વધારેની શરત કરવી દુરસ્ત નથી. જો કોઇએ ચાર કે પાંચ દહાડાની શરત કીધી હોય તો જુઓ

કે ત્રણ દિવસની અંદર તેણે જવાબ વાળ્યો કે નથી. જો ત્રણ દહાડાની અંદર તેણે ચીજ પાછી દીધી ત્યારે તો બૈઅ ફરી ગઈ. અને જો કેહવડાવ્યું કે મેં લઇ લીધી તો બૈઅ દુરસ્ત છે. અને જો ત્રણ દહડાા ગુજરી ગયા પણ કંઈ માલમ પડયું નહિ કે તેણી લેશે કે નહિ તો બૈઅ ફાસિદ થઈ ગઈ.

૪ મસઅલો. એવીજ રીતે વેચનાર પણ કહી શકે છે કે ત્રણ દિવસ સુધી મને અખત્યાર છે અગર હું ચાહીશ તો ત્રણ દિવસની અંદર (વેચેલી ચીજ) પાછી લઇશ તો એ પણ જાયઝ છે.

૫ મસઅલો. ખરીદ કરતી વખતે કહી દીધું હતું કે ત્રણ દિવસમાં મને પાછી આપવાનો અખત્યાર જતો રહયો હવે તે પાછી અપાઇ શકતી નથી. એટલુંજ નહીં પણ જો પોતાના ઘરમાંજ આવીને કહી દીધું કે મેં એ ચીજ લઇ લીધી હવે પાછી આપીશ નહીં ત્યારે પણ તે મચકુર અખત્યાર જતો રહયો. અને જ્યારે બૈઅનું તોડવું અને પાછું આપવું મંજૂર હોચ તો વેચનારની રૂબરૂમાં તોડવું જોઇએ તેની પાછળ (કે ગેરહાજરીમાં) તોડવું દુરસ્ત નથી.

૬ મસઅલો. કોઇએ કહયું કે ત્રણ દિવસ સુધી મારી માને અખત્યાર છે જો તે કેહશે તો લઇ લેશું અને ના કહેશે તો પાછી દેશું તો એ પણ દુરસ્ત છે. હવે ત્રણ દહાડાની અંદર તે અથવા તેની મા તે ચીજને પાછી ફેરવી શકે છે. અને જો તે અથવા તેની મા કહીદે કે મેં તે ચીજ લઇ લીધી હવે પાછી આપીશ નહિ ત્યારે હવે પાછી ફેરવવાનો તેઓને અખત્યાર નથી.

૭ મસઅલો. બે કે ત્રણ તાકા લીધા અને કહયું કે ત્રણું દિવસ સુધી અમને અખત્યાર છે કે એમાંથી જે પસંદ પડશે તે એક તાકો દસ રૂપીએ લઇ લેશું તો એ દુરસ્ત છે. ત્રણ દિવસની અંદર તેમાંથી એક તાકો પસંદ કરી લીએ અને ચાર કે પાંચ તાકા અગર લીધા અને કહ્યું કે એમાંથી એક પસંદ કરી લેશું તો એ બૈઅ ફાસિદ છે.

૮ મસઅલો. કોઇએ ત્રણ દિવસમાં પાછા ફેરવવાની શરત કરી લીધી હતી અને તે પછી તે ચીજને પોતાને ઘેર વાપરવા શરૂ કરી દીધી, જેવી રીતે કે ઓઢવાની વસ્તુ હતી તે ઓઢવી શરૂ કરી દીધી અથવા પેહેરવાની ચીજ હતી તેને પહેરી લીધી અથવા પાથરવાની ચીજ હતી તેને પાથરવી શરૂ કીધી ત્યારે હવે તે પાછી આપવાનો અખત્યાર રહ્યો નહિ.

વગર જુએલી ચીજ ખરીદ- વાનું બયાન.

૧ મસઅલો. કોઇએ કોઇ ચીજ વગર જુએ ખરીદી તો એ બૈઅ દુરસ્ત છે. પણ જયારે જુએ ત્યારે તેને અખત્યાર છે કે જો પસંદ હોય તો રાખે નહિતો પાછી દીએ. અગરજો તેમાં કોઈ તરેહની એબ નહિ હોય. અને જેવી તરેહની લેવા ઠેરવી હોય તેવીજ હોય ત્યારે પણ રાખવાનો અથવા નહિ રાખવાનો તેને અખત્યાર છે.

૨ મસઅલો. કોઇએ વગર જુએ પોતાની ચીજ વેચી નાંખી ત્યારે તે વેચનારને જોયા પછી પાછી લઇ લેવાનો અખત્યાર નથી. જોયા પછી (પાછા ફેરવવા)નો અખત્યાર ફકત ખરીદનારનેજ હોય છે.

૩ મસઅલો. કોઇ ભાજી પાલો વેચનારી વટાણાની સીંગ વેચવા આવી તેમાં ઉપલા ભાગમાં સારી હતી, તે જોઇને પૂરો ટોપલો ખરીદી લીધો, પણ નીચે ખરાબ નીકળી. ત્યારે હજી પણ તેણીને તે ટોકરો પાછો આપવાનો અખત્યાર છે. અલબત્ત જો સૌ સીંગો સરખી

હોય તો થોડી સીંગો જોઈ લેવી બસ છે. પછી ગમે તો તમામ સીગો જુએ અથવા નહીં જુએ, પાછો આપવાને અખત્યાર રહેશે નહિ

૪ મસઅલો. જમરૂખ અથવા દાડેમ કે નારંગી બિગેરે કોઈ એવી ચીજ ખરીદી કે જે સૌ સરખી હોતી નથી. ત્યારે જ્યાં સુધી સૌને નહિ જોઇ લીએ ત્યાં સુધી અખત્યાર રહે છે. થોડાને જોવાથી અખત્યાર જતો નથી.

૫ મસઅલો. જો કોઇ ચીજ ખાવા પીવાની ખરીદી તો તેમાં ફક્ત જોવાથી(પાછી આપવાનો) અખત્યાર જતો નથી, પણ તે ચાખવી પણ જોઇએ જો ચાખવા પછી પસંદ નહિ પડે તો પાછી આપવાનો અખત્યાર છે.

૬ મસઅલો. ઘણો વખત ગુજરી ગયો કે જે વખતે કોઇ ચીજ જોઇ હતી. હવે આજે તેને ખરીદ કીધી. પણ હજી જોઈ નથી. ઘેર લાવીને જ્યારે જોઇ ત્યારે તદન તે ચીજ તેવીજ તેને માલમ પડી ત્યારે હવે જોયા પછી તેને પાછી આપવાનો તેને અખત્યાર નથી. અલબત જો આટલા દહાડામાં જો કંઇ ફરક થઇ ગયો હોય ત્યારે જોયા પછી લેવાનો કે નહિ લેવાનો તેને અખત્યાર રેહશે.

ખરીદેલી વસ્તુમાં એબ નીકળવાનું બયાન.

૧ મસઅલો. જ્યારે કોઇ કંઈ વેચે ત્યારે વાજેબ છે કે તે ચીજમાં જે કંઈ એબ કે ખરાબી હોય તે સૌ ખરીદનારને બતલાવી દીએ. (તે ખરાબી કે ખોડ) નહિ બતલાવવી અને ધોકો દઇને વેચી નાંખવી હરામ છે.

૨ મસઅલો. જ્યારે ખરીદી થઈ ગઇ પછી કોઇ એબ જણાયો જેમકે તાકાને ઉંદરોએ કાતરી કાઢેલો છે, અથવા શાલમાં ઉધઈ લાગેલી છે, અથવા એવીજ કોઇ એબ નીકળી આવી. ત્યારે હવે આ ખરીદનારને અખત્યાર છે કે ગમે તો રાખી લીએ અને ગમે તો પાછી દઇ દીએ. પણ જો રાખી લેશે તો કીંમત પૂરી દેવી પડશે. તે એબને બદલે કેટલાક પૈસા ઓછા આપવા દુરસ્ત નથી. પણ જો વેચનાર પોતે કીંમત ઓછી લેવા તૈયાર હોય તો કીંમત ઓછી દેવી જાયઝ છે.

૩ મસઅલો. કોઇએ એક તાકો ખરીદીને રાખેલો હતો, એટલામાં કોઇ છોકરાએ તેના એક ખુણાને ફાડી કાઢયો, અથવા કાતરથી કાતરી કાઢયો, પછી જોયું તો જણાયું કે તે અંદરથી ખરાબ છે. કેટલેક ઠેકાણેથી ઉંદરોએ કાતરેલો છે. ત્યારે હવે તે તાકાને પાછો ફેરવી શકશે નહિ. કેમકે એક બીજી એબ તો તેમાં તેના ઘરમાંજ રહી ગઇ છે. અલબત વેચનારના ઘરની એબના બદલામાં કીંમત ઓછી કરવામાં આવે. લોકોને દેખાડવામાં આવે, જે કીંમત તેઓ ઠેરવે તેટલી ઓછી કરો

૪ મસઅલો. એવીજ રીતે જો લુગડું કાતરી ચુકયા પછી એબ માલમ પડી ત્યારે પણ પાછું દઈ શકતા નથી. અલબત કીંમત ઘટાડવામાં આવશે. પણ જો વેચનાર કહે કે મારૂં કાતરેલું આપી દો અને તમારા બધા પૈસા લઇ લો હું કીંમત ઓછી લઇશ નહિ ત્યારે તેને એ અખત્યાર છે. ખરીદનાર તેને ઓછી કીંમત દઇ શકતું નથી. અને જો કાતરીને સીવી પણ લીધું હતું પછી એબ માલમ પડી તો એબના બદલામાં કીંમત ઘટાડવામાં આવશે. અને વેચનાર લુગડાની એવી હાલત થઇ જવાથી પોતાનું લુગડું લઇ શકતું નથી. અને અને જો આ ખરીદનારે તે લુગડું વેચી નાંખ્યું અથવા પોતાના નાબાલેગ બચ્ચાને પેહરાવવાની નૈયતથી કાતરી કાઢયું, પણ તેમાં શરત એ છે કે તદન તેને દઈ દેવાની નૈયત હોય, અને પછી તેમાં એબ નીકળી, ત્યારે હવે કીંમત ઘટાડવામાં આવશે નહિ. અને જો બાલેગ ઓલાદની નૈયતથી વેતરી કાઢયું હતું અને

પછી એમ જાહેર થઇ તો હવે કીંમત ઓછી કરીને આપવામાં આવશે

૫ મસઅલો. કોઇએ સવાકાના એક લેખે કેટલાક ઇંડાં ખરીદ કીધાં જ્યારે તે ફોડવામાં આવ્યાં ત્યારે સૌ ઇંડાં બગડેલાં નીકળ્યાં, ત્યારે પૂરેપૂરી કીંમત પાછી લઈ શકે છે. અને એમ સમજાશે કે જાણે તેણે તદન ખરીદ કીધાંજ નહોતાં અને જો તેમાંથી કેટલાંક તો સારાં નીકળ્યાં અને કેટલાંક ખરાબ તો ખરાબ જેટલાં હશે તેટલાં ઈંડાંની કીંમત પાછી લઇ શકે છે. અને કોઇ વીસ કે પચ્ચીસ ઈંડાંઓની સામટી કીંમત કરી ખરીદ કીધાં હોય જેમકે આ સૌ ઇંડાં મે પાંચ આને ખરીદ કીધાં. ત્યારે જુઓ કે તેમાં કેટલાં ખરાબ છે જો સો ઈંડાંમાં પાંચ કે ૭ ખરાબ નીકળ્યાં તો એની કાંઇ વિસાત નથી. જો એ કરતાં વધારે ખરાબ નીકળ્યાં તો ખરાબની કીંમત હિસાબ પ્રમાણે પાછી લીએ.

૬ મસઅલો. કાકડી, ચીભડાં ખરબુજા, તરબુજ, દોધી, બદામ, અખરોટ વિગેરે કંઇ ખરીદયું. જ્યારે કાપ્યું કે ફોડયું તો અંદરથી તદન ખરાબ નીકળ્યું ત્યારે જુઓ કે ખવાય તેવું છે કે, તદન ફેંકી દેવા લાયકના છે જો તદન ખરાબ અને નકામા હોય તો એ બેઅ તદન ખોટી થઇ, અને પોતાના સૌ પૈસા પાછા લીએ. અને જો કંઇ કામમાં આવી શકતા હોય તો જેટલા પૈસા બજારમાં તેની કીંમત ઠરે તેટલા દીએ. પૂરી કીંમત તેની દેવામાં આવશે નહિ.

૭ મસઅલો. જો સો બદામોમાં પાંચ કે ૭ બદામોજ ખરાબ નીકળે તો એ વાતની કંઈ ફિકર નથી અને જો ખરાબ વધારે નીકળે તો જેટલી ખરાબ છે તેની કીંમત કાપી લેવાનો અખત્યાર છે.

૮ મસઅલો. એક રૂપીયાના પંદર શેર ઘઉં ખરીદ કીધા, અથવા એક રૂપીયાનું દોઢ શેર ઘી ખરીદયું તેમાંથી કેટલુંક તો ખરાબ નીકળ્યું અને કેટલુંક સારૂં. ત્યારે સારૂં લઇ લેવું અને ખરાબ પાછું આપવું જાયઝ નથી. પણ જો તે લીએ તો સૌ લીએ અને જો પાછું દીએ તો તમામ પાછું દીએ. પણ જો વેચનાર પોતે રાજી થઈ જાય કે સારૂં લઇ લો અને જેટલું ખરાબ હોય તે પાછું દઇ દો. ત્યારે એમ કરવું જાયઝ છે. વેચનારની રજા વગર એમ કરી શકાશે નહીં.

૯ મસઅલો. એબ નીકળે તે વખતે પાછી આપવાનો અખત્યાર તેજ વખતે છે કે એબ-વાળી ચીજ લીધા ઉપર કોઇ તરફથી રાજી ખુશી લેનારની સાબેત નહીં થતી હોય. અને જો તેજ ચીજ લેવાને લેનાર રાજી થઇ જાય ત્યારે હવે તેને પાછી આપવી જાયઝ નથી. અલબત વેચનાર ખુશીથી પાછી લીએ ત્યારે પાછી આપવી જાયઝ છે. જેમકે કોઇએ બકરી કે ગાય વિગેરે કોઇ ચીજ ખરીદી, જ્યારે તે ઘેર આવી ત્યારે માલમ પડયું કે તે માંદી છે, અથવા તેના શરીરમાં કોઈ ઠેકાણે ઘા છે. ત્યારે જોયા પછી જો તે પોતાની રાજીખુશી દેખાડે કે કંઈ હરકત નથી, અમે એવી એબવાળીજ લઇ લીધી, ત્યારે હવે પાછી આપવાનો તેને અખત્યાર રહગો નથી. અને જો જીભથી તો કહયું નહીં પણ તેની સાથે એવી રીતે વરત્યું કે જેથી તેની રાજી ખુશી જણાય છે, જેમકે તેની દવાદારૂ કરવા લાગ્યો ત્યારે પણ પાછી દેવાનો અખત્યાર તેને રહયો નહિ.

૧૦ મસઅલો. બકરીનું ગોશ ખરીદયું ફરી માલમ પડયું કે ઘેટીનું છે તો પાછી દઇ શકે છે.

૧૧ મસઅલો મોતીયોનો હાર અથવા કોઇ બીજું ઘરેણું ખરીદ કીધું અને કોઈ વખતે તે પહેર્યું, અથવા જોડા ખરીદયા અને તે પહેરીને ફરતી ફરી, ત્યારે હવે એબને લીધે તેણીને પાછી આપવાનું અખત્યાર નથી. અલબત જો એવા વિચારથી

પેહેર્યા હોય કે જોઇએ પગમાં આવે છે કે નહિ અને ચાલવામાં પગને કંઇ તકલીફતો થતી નથી તો એવી રીતે જોવા વાસ્તે થોડા વખતને માટે પહેરવાથી કાંઇ હરકત નથી. હજી પણ તેણી પાછી દઈ શકે છે. એવીજ રીતે જો કોઇ પલંગ કે તખત ખરીદ કીધો અને જરૂરની વખતે તેને પાથરીને બેઠી અથવા તે તખત ઉપર નમાઝ પઢી, અને એવી રીતે તે ચીજને વાપરી, ત્યારે હવે તે પાછી દેવાનો તેણીનો અખત્યાર જતો રહયો. એવીજ રીતે દરેક ચીજને સમજી લીઓ. જો તેને વાપરવા લાગે તો પછી આપવાનો અખત્યાર રહેતો નથી.

૧૨ મસઅલો. વેચતી વખતે વેચનારે કહી દીધું કે સારી રીતે જોઇ લીઓ જો પછી એમાં કંઇ એબ માલમ પડે અથવા ખરાબ નીકળે તો હું જોખમદાર નથી. એવું કહેવા છતાં તે ખરીદનારે ચીજ લઇ લીધી. તો હવે પછી ગમે તેટલી એબો નીકળે તોપણ પાછા આપવાનો તેને અખત્યાર નથી અને એવી રીતે વેચવું પણ દુરસ્ત છે. એમ વેચનાર કહી દીએ તે પછી એબ બતલાવવી વાજેબ નથી.

બૈઅ બાતિલ અને ફાસિદ વિગેરેનું બયાન.

૧ મસઅલો. શરેઅ શરીફમાં જે બૈઅ તદ્દન ગેરમાતબર અને ખોટી હોય, અને એમ સમજાય કે ખરીદનારે તદ્દન ખરીદ્યુંજ નથી, અને વેચનારે તદ્દન વેચ્યુંજ નથી તેવી બૈઅને બાતિલ બૈઅ કહે છે. તેનો એવો હુકમ છે કે ખરીદનાર તે ચીજનો માલેક થયો નહિ અને તે ચીજ હજી તે વેચનારના માલકીપણામાંજ છે. અને તેથી કરીને ખરીદનારને તે ચીજનું ખાવું અથવા આપવું જાયઝ નથી. અને તેમજ કોઇ પણ બીજી રીતે પોતાના કામમાં વાપરવું પણ દુરસ્ત નથી.

અને જે બૈઅ થઇ તો ગઈ પણ પછીથી તેમાં કંઇ કારણથી ખરાબી અને નુકસાની આવી ગઈ તેને ફાસેદ બૈઅ કહે છે. તેનો હુકમ એ છે કે જયાં સુધી ખરીદનારના કબજામાં નહિ આવી જાય ત્યાં સુધી તે ખરીદેલી ચીજ તેની માલકીપણામાં આવતી નથી. જ્યારે કબજો કરી લીધો ત્યારે તે માલકીપણામાં આવી ગઇ પણ તે હલાલ નથી. તેથી કરીને તેને ખાવું પીવું અથવા કોઇ પણ બીજી તરેહથી તેને વાપરવું દુરસ્ત નથી. એટલુંજ નહિ પણ એવી બૈઅને તોડી નાંખવી વાજેબ છે. જો તેજ ચીજ લેવી હોય તો ફરીથી તેનું વેચાણ કરે અને ખરીદનાર ખરીદ કરે જો એ બૈઅ તોડી નહિ પણ કોઇ બીજાને વેચી નાંખી તો ગુનો થયો. અને હવે આ બીજા ખરીદનારને વાસ્તે તેનું ખાવું કે પીવું કે વાપરવું જાયઝ છે. અને આ બીજી બૈઅ દુરસ્ત થઈ ગઇ જો નફો લઇને વેચી હોય તો નફો ખેરાત કરી દેવો વાજેબ છે. પોતાના કામમાં લેવું દુરસ્ત નથી.

૨ મસઅલો. ખેડુતોને ત્યાં જે રિવાજ છે કે તળાવની માછલીઓ વેચી નાંખે છે એ બૈઅ બાતિલ છે. તળાવમાં જેટલી માછલીઓ હોય છે તેઓ જ્યાં સુધી શિકાર કરીને પકડવામાં નહિ આવે ત્યાં સુધી તેઓનો કોઇ માલેક નથી. જે માણુસ શિકાર કરીને પકડે તેજ તેઓનો માલિક બને છે. જ્યારે એ વાત સમજમાં આવી ગઇ ત્યારે હવે સમજવું જોઇએ કે જયારે જમીનનો માલેક તેઓનો માલેકજ નથી ત્યારે વેચવું કેવી રીતે જાયઝ થશે. અલબત જો જમીનદારો પોતે માછલીઓ પકડીને વેચ્યા કરે તો અલબત દુરસ્ત છે. જો કોઇ બીજા પાસે પકડાવશે તો તેજ માલેક બની જશે. જમીનદારનો તે પકડાયલી માછલીઓ ઉપર કંઇ હક્ક નથી. તેવીજ રીતે માછલીઓને પકડવાથી લોકોને મના કરવી પણ દુરસ્ત નથી.

૩ મસઅલો. કોઇની જમીનમાં વગર રોપે પોતાની મેળે ઘાસ ઉગી આવી, નહિ તેણે રોપી અને નહિ પાણી પાયું. ત્યારે એ ઘાસ પણ કોઇની માલકીપણાની નથી. જેની મરજીમાં આવે તે કાપી લઇ જાય. એને વેચવી પણ દુરસ્ત નથી અને એને કાપવાથી કોઇને મના કરવી પણ દુરસ્ત નથી. અલબત જો પાણી પાઇને તેની માવજત કીધી હોય તો એ ઘાસનો ધણી તેજ છે; હવે વેચવું પણ જાયઝ છે અને બીજા કોઇને નહિ કાપવા દેવું પણ દુરસ્ત છે.

૪ મસઅલો. જનાવરના ગર્ભમાં જે બચ્ચું હોય તેને અવતર્યા પહેલાં વેચવું બાતેલ છે. અને જો તેની મા સાથે વેચી નાંખ્યું તો જાયઝ છે. પણ જો એમ કહ્યું કે હું એ બકરી તો વેચું છું પણ એના પેટમાં જે બચ્ચું છે તે વેચતો નથી. જ્યારે તે અવતરે ત્યારે તે મારૂં છે. તો એ બૈઅ ફાસેદ છે.

૫ મસઅલો. જનાવરના સ્થાનમાં જે દૂધ ભરેલું છે, તે દૂધને દોહ્યા અગાઉ વેચવું બાતેલ છે. પહેલાં દોહી લીએ અને પછી વેચે. એવીજ રીતે મેંઢા અને દુંબાના વાળ કે જ્યાં સુધી કાતરી નહિ લીએ ત્યાં સુધી વાળોનું વેચવું નાદુરસ્ત અને બાતેલ છે.

૬ મસઅલો. જે લાકડું કે ખુંટો મકાનમાં કે છાપરામાં લાગેલાં હોય તેને ખોદવા અથવા કાપવા આગળ વેચવું દુરસ્ત નથી.

૭ મસઅલો. માણુસના હાડકાં કે વાળ વિગેરે કોઇ ચીજનું પણ વેચવું નાજાયઝ અને બાતેલ છે. અને એવી ચીજોનું પોતાના કામમાં વાપરવું અને લેવું દુરસ્ત નથી.

૮ મસઅલો ડુક્કર શિવાય બીજા તમામ મુરદાર (એટલે ઝુબેહ નહિ થયલા જનાવરો)નાં હાડકાં અને વાળ અને શીંગડા પાક છે. એને વેચવાં અને પોતાના કામમાં વાપરવામાં લેવું પણ જાયઝ છે.

૯ મસઅલો. તમે એક બકરી અથવા કોઈ ચીજ કોઈની પાસેથી પાંચ રૂપીએ વેચાતી લીધી. અને તે બકરીપર કબજો કરી લીધો, અને પોતાને ઘેર મંગાવીને બંધાવી લીધી પણ હજી કીંમત ચૂકવી નથી. પછી કંઇ કારણથી તેની કીંમત દઇ શકી નહિ. અથવા હવે તે બકરી રાખવી મનજૂર નથી, તેથી તમે કહ્યું કે એજ બકરીને ચાર રૂપિયામાં લઇ જાઓ એક રૂપિઓ અમે તમને બીજો દેશું, એમ વેચવું અને લેવું જાયઝ નથી, જ્યાં સુધી તેની કીંમત નહીં દીએ ત્યાં સુધી ઓછી કીંમતપર વેચવું દુરસ્ત નથી..

૧૦ મસઅલો. કોઇએ એવી શરતથી મકાન વેચ્યું કે એક મહિના સુધી એને દેશું નહિ પણ અમે પોતે રહેશું. અથવા એવી શરત કીધી કે એટલા રૂપિઆ તમે અમને કરજ દીઓ, અથવા લુગડું એવી શરત પર ખરીદ કીધું કે તમેજ વેતરી સીવી આપશો. અથવા એવી શરત કીધી કે જે શરીઅતમાં નકામી અને નાજાયઝ છે ત્યારે એ બૈઅ ફાસેદ છે.

૧૧ મસઅલો. એવી શરતે એક ગાય ખરીદ કીધી કે આ ચાર સેર દૂધ દે છે. એ બૈઅ પણ ફાસિદ છે. અલબત જો કોઇ અમુક વજન મુકર્રર નહિ કીધું ફકત એજ શરત કીધી કે એ ગાય બહુ દુધવાળી છે તો એ બૈઅ જાયઝ છે.

૧૨ મસઅલો. માટોડી અથવા ચીનીના (કે કાચનાં) રમકડાં બચ્ચાંઓ વાસ્તે ખરીદ કીધાં તો એ બૈઅ બાતેલ છે. શરએ શરીફમાં આ રમકડાંઓની કઇ કીંમત નથી તેથી કરીને તેની કંઇ પણ કીંમત દેવડાવવામાં આવશે નહિ. જો કોઇ તોડી નાંખે તો તેની કીંમત ભરી દેવામાં પણ આવશે નહિ.

૧૩ મસઅલો કોઇ તરેહનો અનાજ, ઘી તેલ વિગેરે રૂપીઆનું દસ શેર અથવા કોઇ

બીજી કીંમતથી ખરીદ કીધું ત્યારે જુઓ કે આ બૈઅ થઈ ગયા પછી તેણે તમારી અથવા મોકલેલા તમારા માણુસની રૂબરૂ તોલીને દીધું છે. અથવા તેણે કહયું કે તમે ઘેર જાઓ અમે તોલીને ઘેર મોકલીએ છીએ અથવા પહેલાંથી તોલીને જુદું મુકેલું હતું (અને તમે લેવા ગયા ત્યારે તેણે (વગર તોલે) એમજ દઇ દીધું ત્યારે એ ત્રણ હાલતો થઇ.–પહેલી હાલતનો હુકમ એ છે કે ઘરમાં લાવીને હવે તેને તોલવાની જરૂર નથી, વગર તોલે પણ તેને ખાવું, પીવું, વેચવું વિગેરે સૌ દુરસ્ત છે. અને બીજી અને ત્રીજી હાલતમાં હુકમ એ છે કે જ્યાં સુધી પોતે તોલી નહિ લીએ ત્યાં સુધી તેનું ખાવું કે પીવું કે વેચવું વિગેરે કંઇ દુરસ્ત નથી. જો વગર તોલે વેચી નાંખ્યું તો એ બૈઅ ફાસિદ થઈ ગઇ. ફરી જો તોલી લીએ ત્યારે પણ એ બૈઅ દુરસ્ત નથી.

૧૪ મસઅલો. વેચવા પહેલાં તેને તોલીને તમને દેખાડયું તે પછી તમે ખરીદી લીધું અને ફરી તેણે તોલ્યું નહિ, તો એવી હાલતમાં પણ ખરીદ કરનારને ફરી તોલવું જરૂરનું છે. વગર તોલે ખાવું અને વેચવું જાયઝ નથી. અને વેચવા પહેલાં અગરજો તેણે તોલીને દેખાડી દીધું છે પણ તે વાત કંઇ માતબર નથી.

૧૫ મસઅલો. જમીન, ગામ અને મકાન વિગેરે સિવાયની જેટલી ચીજો છે તેઓને ખરીદ કીધા પછી જ્યાં સુધી કબજો નહિ કરે ત્યાં સુધી વેચવું દુરસ્ત નથી.

૧૬ મસઅલો. એક બકરી અથવા બીજી કોઇ ચીજ ખરીદી. કેટલાક દહાડા પછી એક માણુસ આવ્યો અને કહયું કે આ બકરી તો મારી છે. કોઇએ એમજ પકડીને વેચી કાઢી, તેની નહિ હતી. ત્યારે જો તે માણુસ પોતાના દાવાને બે માણુસોની ગવાહીથી સાબેત કરી દીએ તો બકરી તેનેજ આપવી પડશે. અને બકરીની કીંમત તેની પાસેથી લઇ શકાશે નહિ. પણ જયારે તે વેચનારો મળે ત્યારે પોતાના પૈસા તેની પાસેથી લઇ લીઓ. પેલા માણુસથી તમે કંઈ લઇ શકતા નથી.

૧૭ મસઅલો. કોઇ મરઘી, ગાય, કે, બકરી વિગેરે મરી ગઈ તો તેની બૈઅ હરામ અને બાતેલ છે એટલુંજ નહિ પણ આ મરેલી ચીજને ઘેડા ભંગીયાઓને ખાવા વાસ્તે દેવી પણ જાયઝ નથી. પણ ઘેડા ભંગીયાઓ પાસે જો ફેંકી દેવા વાસ્તે મોકલાવી દીધી અને પછી તેઓએ ખાઇ લીધી તો તમે કોઈ પણ ઠપકાને લાયક નથી. અને તે (મરેલા જાનવર)નું ચામડું કઢાવીને ખાલપા પાસે સાફ કરાવીને વેચવું અથવા પોતે વાપરવું દુરસ્ત છે, જેમકે અમે પહેલા ભાગમાં બયાન કીધું છે ત્યાં જુઓ.

૧૮ મસઅલો. જયારે એક માણુસે કીંમત ઠેરવીને વજન વિગેરે કરાવી લીધું. અને તે કીંમતે વેચવા વેચનાર રાજી પણ થયો ત્યારે તે વખતે બીજા કોઇને ભાવ વધારીને પોતે લઈ લેવું જાયઝ નથી. એવીજ રીતે એમ પણ કેહવું દુરસ્ત નથી કે તમે એનાથી નહિ લીઓ એવી ચીજ હું ઓછી કીંમતે દઇશ.

૧૯ મસઅલો. વેચનારે તમને સવાકાના ચાર જમરૂખ દીધા ફરી બીજાએ વધારે તકરાર કરીને સવાકાના પાંચ લીધા. ત્યારે હવે તમને તે વેચનાર પાસેથી એક જમરૂખ વધારે લેવું જાયઝ નથી. જોર જુલમ કરીને લેવું હરામ છે. જેની સાથે જેટલા ઠેરવ્યા હોય તેટલાજ લેવાનો અખત્યાર છે.

૨૦ મસઅલો. કોઇ માણુસ કંઇ વેચે છે પણ તમને વેચવાને તે રાજી થતો નથી. ત્યારે તેની પાસેથી જોરજુલમથી લઇને પૈસા ચુકવવા દુરસ્ત નથી. કેમકે તે પોતાની ચીજનો માલેક છે, ગમે તો વેચે અને ગમે તો નહિ વેચે, અને ગમે તેને વેચે (અને ગમે તેને નહિ વેચે). પોલીસવાળા ઘણુા ખરા જોર જુલમથી લીએ છે એ તદન હરામ છે જા કોઇનો ધણી

પોલીસમા નોકર હોય ત્યારે એવે વખતે ધણીથી પૂછી લીએ અગર વગર પૂછે વાપરવામાં લીએ નહિ.

૨૧ મસઅલો. અઢીકે સેર અલુકડા લીધા તે પછી ત્રણ ચાર અલુકડા જોર જુલમથી વધારે લેવા દુરસ્ત નથી. અલબત જો રાજી ખુશીથી વેચનાર પોતે દઇ દીએ તો તેનું લેવું જાયઝ છે. એવીજ રીતે જે કીંમત ઠેરવી હોય. સોદો ખરીદ કીધા પછી તે ઠેરવેલી કીંમત કરતાં ઓછી કીંમત આપવી જાયઝ નથી, અલબત જો તે પોતાની ખુશીથી કંઈ ઘટાડી દીએ તો ઓછી કીંમત દઈ શકે છે.

૨૨ મસઅલો. મધપુડો જેના ઘરમાં હોય તેજ તેનો માલેક છે. કોઇ બીજાને તેનું તોડવું કે લેવું જાયઝ નથી. અને તેના ઘરમાં જો કોઈ પક્ષીએ બચ્ચાં મેલ્યાં તો તે ઘરધણી તેનો માલેક નથી. પણ જે તેઓને પકડે તે માલેક છે. પણ બચ્ચાંઓને પકડવું અને (એવી રીતે) તેઓને (અને તેઓના માબાપને) ઇજા પહોંચાડવી જાયઝ નથી.

નફો લઇને અથવા ખરીદ ભાવે વેચવાનું બયાન.

૧ મસઅલો. એક ચીજ અમે એક રૂપીયે ખરીદી હતી. ત્યારે હવે અમને અમારી ચીજને અખત્યાર છે કે ગમે તો એક રૂપીયેજ વેચી નાંખીએ અને ગમે તો દસવીસ રૂપીયે વેચીએ. એમાં કંઇ ગુનો નથી. પણ જો વાત એમ ઠરી કે ખરીદનારે કહ્યું કે રૂપીયે એક આનો નફો લઇને અમને વેચી નાંખો. તમે કહ્યું કે ઠીક અમે રૂપીયે એક આનો નફો લઇને વેચી નાંખી. ત્યારે હવ રૂપીયે એક આનો નફા કરતાં વધારે નફો લેવો જાયઝ નથી. અથવા વાત એવી રીતે થઇ કે તમે જેટલે ખરીદી હોય તેના ઉપર ચાર આના નફો લઇ લો. તે વખતે પણ ખરીદ ભાવ જે ખરો હોય તે બતલાવી દેવો વાજેબ છે. અને ચાર આના કરતાં વધારે નફો લેવો જાયઝ નથી. તેવીજ રીતે જો તમે કહ્યું કે એ ચીજ અમે તમને ખરીદ ભાવે દેશું, કંઈ નફો લેશું નહીં. તો હવે કંઇ પણ નફો લેવો જાયઝ નથી. ખરીદ ભાવ જે ખરો હોય તેજ બતલાવી દેવો વાજેબ છે.

૨ મસઅલો. કોઇ વેચણ ચીજની કીંમત એવી રીતે ઠેરવી કે રૂપીયે એક આનો નફો લઇને વેચી નાંખો, તેણે કહ્યું કે ઠીક મેં એટલાજ નફાપર વેચી નાંખી. અથવા તમે કહ્યું કે તમે જેટલે ખરીદી હોય તેજ ભાવે વેચી નાંખો. તેણે કહ્યું કે ઠીક તેજ ભાવ તમે આપો નફો કંઇ આપશો નહીં. પણ તેણે હજી એ બતલાવ્યું નહીં કે તેની ખરીદ કીંમત કેટલી છે. ત્યારે જુઓ કે તે જગ્યાથી ઉઠવા પહેલાં જો તે પોતાનો ખરીદ ભાવ બતલાવી દીએ ત્યારે તો એ બૈઅ સહીહ છે. અને જો તેજ ઠેકાણે નહીં બતલાવે પણ એમ કહે કે હાલ તમે લઇ જાઓ હિસાબ જોઇને હું બતલાવીશ, અથવા બીજું કંઇ કહ્યું તો તે બૈઅ ફાસિદ છે.

૩ મસઅલો. ખરીદ કીધા પછી માલમ પડયું કે તેણે ચાલાકીથી પોતાનો ખરીદ ભાવ ખોટો બતલાવ્યો, અને નકકી કીધેલા નફા કરતાં વધારે નફો લીધો છે, તો ખરીદનારને કીંમત (જે ઠેરવી હોય તેના કરતાં) ઓછી આપવાનો અખત્યાર નથી. એટલુંજ નહિ પણ જો ખરીદવું મનજુર હશે તો તેટલીજ કીંમત દેવી પડશે, જેટલી કીંમતે તેણે વેચી હોય. અને એવો વાયદો કીધો હતો કે અમે નફો લેશું નહિ, ફરી તેને પોતાની ખરીદ કીંમત ખોટી અને વધારે બતલાવી, તો જેટલી વધારે બતલાવી હોય તેટલી લેવાનો તેને હક નથી. લેનારને અખત્યાર છે કે ફકત ખરીદ ભાવ દીએ અને જેટલું વધારે બતલાવ્યું હોય તે દીએ નહીં.

૪ મસઅલો. કોઇ ચીજ તમે ઉધાર ખરીદ કીધી ત્યારે હવે જ્યાં સુધી બીજા ખરીદનારને તમે એમ નહીં બતલાવો કે ભાઇ! આ ચીજ મેં ઉધાર લીધી છે. ત્યાં સુધી તેને ખબર કર્યા વગર નફાથી કે ખરીદ ભાવે તે ચીજ વચવી નાજાયઝ છે. પણ બતલાવી દીએ કે એ ચીજ મેં ઉધાર ખરીદ કીધી હતી. ફરી એવી રીતે નફો લઇને કે ખરીદ ભાવે વેચવી જાયઝ છે. અલબત જો પોતાનો ખરીદ ભાવ જણાવે નહીં અને ગમે તે કીંમતે વેચી નાંખે તો જાયઝ છે.

૫ મસઅલો. એક૦ લુગડું એક રૂપીયે ખરીદ કીધું. ફરી ચાર આના દઇને તેને રંગાવ્યું, અથવા ધોવડાવ્યું, કે સીવડાવ્યું. ત્યારે એમ સમજાશે કે સવ્વા રૂપીયે તેણે ખરીદ કીધું છે. તેથી કરીને હવે સવ્વા રૂપીયો તેની ખરીદ કીંમત જાહેર કરીને નફો લેવો દુરસ્ત છે. પણ એમ નહીં કહે કે સવ્વા રૂપીયે મેં ખરીદ કીધું છે, પણ કહે કે એ ચીજ સવ્વા રૂપીયે મને પડતર છે, જેથી જુઠું બોલાય નહીં.

૬ મસઅલો. એક બકરી ચાર રૂપીએ ખરીદ કીધી. ફરી એક મહિનો રાખી અને એક રૂપીઓ તેની ખોરાકી પર ખરચ થયો. ત્યારે હવે પાંચ રૂપીઆ તેની અસલ ખરીદ કીંમત જાહેર કરીને નફો લેવો દુરસ્ત છે. પણ જો તે દૂધ દેતી હોય તો જેટલું દૂધ દીધું હોય તેટલું ઘટાડીને કેહવું પડશે. જેમકે એક મહિનામાં આઠ આનાનું દૂધ દીધું હોય તો હવે ખરીદ કીંમત સાડા ચાર રૂપીઆ જાહેર કરે. અને કહે કે આ સાડાચાર રૂપીયે મને પડવા ગઇ છે. ઓરતોને આ મસઅલાઓની વધારે જરૂર પડતી નથી તેથી અમે બીજા એવા મસઅલા બયાન કરતા નથી.

વ્યાજુ લેણદેણનું બયાન.

વ્યાજુ લેણદેણનો ભારે ગુનો છે. કુરઆને શરીફ અને હદીસે શરીફમાં એની બહુ બુરાઇ અને એનાથી બચવાની મોટી તાકીદ આવેલી છે. હઝરત રસૂલુલ્લાહે (સલ) વ્યાજ દેનાર અને વ્યાજ લેનાર અને વચ્ચે પડી વ્યાજ અપાવનાર, વ્યાજુ દસ્તાવેજ લખનાર અને તેના ગવાહ, શાહેદો વિગેરે સૌ ઉપર લઅનત કીધી છે. અને આપે (સલ) ફરમાવ્યું છે કે વ્યાજ દેનાર અને લેનાર ગુનાહમાં સરખાજ છે. તેથી એ કામથી બહૂજ બચવું જોઇએ. એના મસઅલા ઘણાજ બારીક છે. નાની નાની વાતોમાં વ્યાજનો ગુનો થઇ જાય છે, અને અજાણ લોકોને લેશ બરાબર પણ ખબર પડતી નથી કે શું ગુનો થયો. અમે ઘણાજ જરૂરી મસઅલાઓ અહીં બયાન કરીએ છીએ લેણદેણની વખતે હમેશ તેઓપર ધ્યાન રાખશો.

૧ મસઅલો. હિંદુસ્તાનના રિવાજ મૂજબ સૌ ચીજો ચાર તરેહની છે. (૧) પોતે સોનું કે ચાંદી, અથવા તેઓ બંનેમાંથી એક ચીજની બનેલી ચીજ, (૨) એ સિવાય બીજી તે ચીજો જે તોલીને વેચાય છે. જેવી કે અનાજ, લોઢું, ત્રાંબું, રૂ, તરકારી વિગેરે (૩) તે ચીજ જે ગજ (કે વાર) થી માપીને વેચાય છે. જેવું કે કપડું (૪) તે ચીજો કે જે ગણત્રીથી વેચાય છે. જેવી કે ઇંડાં, કેરીઓ, જમરૂખ, નારંગી, બકરી, ગાય, ઘોડા વિગેરે એ સૌનો હુકમ જુદો જુદો સમજી લેશો.

૨ મસઅલો. ચાંદી કે સોનું. ખરીદવાની ઘણી રીતો છે. એકતો એકે ચાંદીને ચાંદીના બદલામાં અને સોનાને સોનાના બદલામાં ખરીદ કીધું. જેમકે એક રૂપીઆની ચાંદી ખરીદવી છે. અથવા આઠ આનાની ચાંદી ખરીદ કીધી અને તેની કીંમતમાં આઠ આની દીધી. અથવા ગેણી દઇને સોનું ખરીદ્યું મતલબ એ કે બંને તરફ એકજ તરેહની ચીજ છે, તો એવે વખતે બે વાતો વાજેબ છે. બંને તરફની ચાંદી કે સોનું વજનમાં બરાબર હોય, બીજું એ કે

છુટા પડે તે અગાઉ બંને તરફથી લેણદેણ થઇ જવું જોઇએ. ઉધાર કંઈ પણ બાકી રહે નહિ. જો એ બંને વાતોમાંથી એક વાત રહી ગઈ તો વ્યાજ થઈ ગયું જેમકે એક રૂપીઆની ચાંદી તમે લીધી તો વજનમાં બરાબર એક રૂપીઆ ભારજ હોવી જોઇએ. જો એક રૂપીઆ ભારથી ઓછી લીધી અથવા વધારે લીધી તો એ વ્યાજ થઇ ગયું. તેવીજ રીતે તમે રૂપીયો તો દઇ દીધો પણ તેને ચાંદી હજી દીધી નથી. તમારી પાસેથી ગયા બાદ થોડી વાર પછી આપવાનો વાયદો કીધો અથવા તેમજ તમે હજી રૂપીયો દીધો નહિ પણ ચાંદી ઉધાર લઇ લીધી તો એ પણ વ્યાજ છે.

૩ મસઅલો. બીજી તરેહ એ છે કે બંને તરફ એકજ જાતની ચીજો નથી. પણ એક તરફ ચાંદી અને બીજી તરફ સોનું છે. તેનો હુકમ એ છે કે વજનમાં બંને તરફ બરાબર હોવું જરૂરી નથી. એક રૂપીઆનું ગમે તેટલું સોનું આવે જાયઝ છે. તેમજ એક ગેણીની ગમે તેટલી ચાંદી આવે જાયઝ છે. પણ (વેચનાર અને ખરીદનાર) છુટા પડે તે અગાઉ લેણદેણ ખલાસ થઇ જવું જોઇએ. કંઇ પણ ઉધાર રહી જવું જોઇએ નહિ. જેમ હમણા ઉપર બયાંન થયું તેમ અહીં પણ વાજેબ છે.

૪ મસઅલો. બજારમાં ચાંદીનો ભાવ ઘણો વધારે છે. અઢાર આનાની રૂપીઆ ભાર ચાંદી મલે છે. રૂપીયાની રૂપીયા ભાર કોઈ દેતું નથી. ચાંદીનું ઘરેણું ઘણુંજ ઉમદા બનેલું છે. અને દસ રૂપીયા ભાર તેનું વજન છે. પણ બાર રૂપીયાથી ઓછા ભાવમાં મળી શકતું નથી. ત્યારે વ્યાજથી બચવાની રીત એ છે કે રૂપીયાથી ખરીદ કરે નહિ, પણ પૈસાઓથી ખરીદ કરે. અને જો વધારે લેવી હોય તો ગેણીયોથી ખરીદ કરો. એટલે અઢાર આનાના પૈસાના બદલામાં એક રૂપીયા ભાર ચાંદી ખરીદ કરો. અથવા કંઇ પાવલી બે આનીઓ એટલે પૂરેપૂરી રૂપીયાની નહીં હોય અને કેટલાક પૈસા દઇને ખરીદો તો ગુનો થશે નહિ. પણ નગદ એક રૂપીયો બે આનાના પૈસા દેશો નહિ, નહિ તો વ્યાજ થઇ જશે. તેમજ જો આઠ રૂપીયાભાર ચાંદી નવ રૂપીયામાં લેવી મનજુર હોય તો સાત રૂપીયા અને ચૌદ આનાની પાવલી બેઆનીઓ અને અઢાર આનાના પૈસા દેશો તો ચાંદીના બદલામાં તો તેટલીજ ચાંદી આવી અને જેટલી બાકી રહી તેટલી તે પૈસાના બદલામાં આવી ગઇ. જો આઠ રૂપીયા અને એક રૂપીયાના પૈસા દેશો તો ગુનાથી પોતાને બચાવી શકશો નહિ. કેમકે આઠ રૂપીયાના બદલામાં આઠ રૂપીયા ભાર ચાંદી હોવી જોઇએ, હવે આ પૈસા (વધારાના) કેવા? તેથી તે વ્યાજ ગણાશે. મતલબ એકે એટલુ હમેશ યાદ રાખો કે જેટલી ચાંદી તમે લીધી છે તેનાથી ઓછી ચાંદી દીઓ અને બાકીના પૈસા દીઓ જો પાંચ રૂપીઆભાર ચાંદી લીઓ તો પુરા પાંચ રૂપીઆ દેશો નહીં, જો દસ રૂપીયાભાર ચાંદી લીધી હોય તો દસ રૂપીયા દેશો નહિ ઓછા દીઓ અને બાકીને વાસ્તે પૈસા દીઓ, તો વ્યાજ થશે નહીં. અને સાથે એ પણ યાદ રાખશો કે કદી એમ કીંમત નહીં ઠેરવો કે નવ રૂપીયાની આટલી ચાંદી દીઓ. પણ એમ કહો કે સાત રૂપીયા અને બે રૂપીયાના પૈસાના બદલામાં ચાંદી દીઓ. અને જો તેમ કહેશો તો ફરી વ્યાજ થઇ જશે. ખૂબ સમજી લેશો.

૫ મસઅલો. જો બંને વેચનાર અને ખરીદનાર રાજી થઈ જાય તો એક સહેલ કામ એ છે કે જે તરફ ચાંદી વજનમાં કમી હોય તે તરફ પૈસા શામેલ કરવા જોઇએ.

૬ મસઅલો. અને વળી એના કરતાં પણ એક વધારે સેહલ વાત એ છે કે બંને માણસો ગમે તેટલા રૂપીયા મુકે અને ગમે તેટલી ચાંદી મુકે અને બંને માણસો એક એક પૈસો પણ શામેલ કરી દીએ. અને

કહે કે આ ચાંદી અને આ પૈસાને અમે આ રૂપીયા અને આ પૈસાના બદલામાં લઇએ છીએ. ત્યારે તે સૌ ઝઘડાઓથી બચી જશો

૭ મસઅલો. જો ચાંદી સસ્તી હોય અને એક રૂપાયાની દોઢ રૂપીઆભાર મળતી હોય. રૂપીયાની રૂપીઆભાર લેવામાં આપણુને નુકશાન છે. તો તેને ખરીદવાની અને વ્યાજથી બચવાની રીત એ છે કે કીંમતમાં કેટલા પૈસા જરૂર મેળવી દેવા. ઓછામાં ઓછા બે આના કે એક આનાના પૈસા કે એક સવાકોજ. જેમકે દસ રૂપીયાની ચાંદી પંદર રૂપીયાભાર લીધી ત્યારે નવ રૂપીયા અને એક રૂપીયાના પૈસા દઈદીએ. અથવા બે આનાનાજ પૈસા દઇદીએ. બાકીના રૂપીઆ અને પાવલી બેઆનીએ દીએ. જેથી સમજાશે કે ચાંદીના બદલામાં તેની બરાબર ચાંદી લીધી અને બાકી તમામ ચાંદી એ પૈસાના બદલામાં છે. એવી રીતે ગુનો થશે નહીં. અને તે વાત અહિં પણ જરૂર ધ્યાનમાં રાખો કે એમ કહેશો નહીં કે આ રૂપીઆની ચાંદી દીએ. પણ એમ કહો કે નવ રૂપીયા અને એક રૂપીયાના પૈસાના બદલામાં આ ચાંદી દીએ. મતલબ એ કે જેટલા પૈસા શામેલ કરવા મનઝુર હોય લેણદેણુ કરતી વખતે તેઓને સાફ કહી બતલાવો. નહિ તો વ્યાજથી બચાવ થશે નહીં.

૮ મસઅલો. ખોટી અને ખરી ચાંદી દઇને સારી ચાંદી લેવી છે. અને સારી ચાંદી તેની બરાબર મળી શકતી નથી. ત્યારે એમ કરો કે આ ખરાબ ચાંદીને વેચી નાંખો. જે કીંમત આવે તેની સારી ચાંદી ખરીદી લીએ. અને વેચવામાં અને ખરીદવામાં એજ કાયદાનો વિચાર રાખો કે જે ઉપર બયાન થયો. અહીં પણ બંને માણુસો એક એક પૈસો શામેલ કરીને વેચો અને ખરીદો.

૯ મસઅલો. ઘણી ઓરતો કીનારીવાલા પાસેથી સાચો ગોટો, કિનારી. પ્રીત વિગેરે ખરીદે છે. તેમાં પણ એ મસઅલાઓનું ધ્યાન રાખો. કેમકે તે પણ ચાંદી છે અને ચાંદીનો રૂપીયો તેના બદલામાં આપવામાં આવે છે. અહિં પણ સહેલી વાત એજ છે કે બંને તરફ અકેક પૈસો મેળવી લેવાય.

૧૦ મસઅલો. જો ચાંદી કે સોનાની બનેલી કોઇ એવી ચીજ ખરીદ કીધી કે જેમાં ફક્ત ચાંદીજ છે. અથવા ફક્ત સોનુંજ છે, બીજું કંઈ નથી તો તેનો પણ એજ હુકમ છે કે સોનાની ચીજ જો ચાંદી કે રૂપીયાથી ખરીદ કરે અથવા ચાંદીની ચીજ ગેણીથી ખરીદ કરે તો વજનમાં ગમે તેટલી હોય જાયઝ છે. ફક્ત એટલું ધ્યાન રાખે કે તેજ વખતે લેણદેણુ થઈ જાય. કોઇને માથે કંઈ બાકી રહે નહિ. અને જો ચાંદીની ચીજ રૂપીઆઓથી અને સોનાની ચીજ ગેણીઓથી ખરીદ કરે તો વજનમાં બરાબર હોવી વાજેબ છે. જો કોઈ તરફ કંઇ વધ ઘટ હોય તો તેજ રીતે ખરીદ કરો કે જે ઉપર બયાન થઇ.

૧૧ મસઅલો. અને જો કોઇ એવી ચીજ હોય કે ચાંદી ઉપ્રાંત તેમાં બીજું પણ કંઇ છે. જેમકે દાણીયામાં લાખ ભરેલી છે. અથવા વીંટીમાં નંગ જડેલા છે, અથવા દાણીયાઓમાં લાખ તો ભરેલી નથી પણ તાગામાં ગુથેલા છે. એ ચીજને રૂપીઆથી ખરીદી તો જુઓ કે તેમાં કેટલી ચાંદી છે. બરાબર તેટલાજ રૂપીયાની છે કે જેટલે રૂપીએ તમે ખરીદ કીધા છે અથવા તેથી ઓછી કે વધારે છે. જો રૂપીઆઓની ચાંદીથી તે ચીજની ચાંદી (વજનમાં) ખરેખાત ઓછી હોય તો એ લેણદેણુ જાયઝ છે. અને જો બરાબર કે વધી ગઇ તો વ્યાજ થઇ ગયું. અને તેથી બચવાની તેજ રીત છે કે જે બયાન થઇ (અને તે એ છે) કે કીંમતની ચાંદી તે ઘરેણાની ચાંદી કરતાં ઓછી રાખો અને બાકીના પૈસા મેળવી દીએ. અને તેજ વખતે લેણદેણુ ખલાસ થઇ જવો એમાં પણ શરત છે.

૧૨ મસઅલો. પોતાની વીંટીથી કોઇ બીજાની વીંટી બદલી લીધી. ત્યારે જુઓ કે જો બંને પર નંગ જડેલા હોય તો દરેક રીતે એ બદલી લેવું જાયઝ છે. પછી બંને વીંટીની ચાંદી બરાબર હોય અથવા વધારે ઓછી હોય સૌ દુરસ્ત છે. અલબત બંને જણુ એક સાથેજ બદલે એ જરૂરી છે. અને જો બંને વગર નંગની હોય તો વજનમાં બરાબર હોવી શરત છે. જો જરા પણુ વધારે કે કમી હશે તો વ્યાજ થઇ જશે. જો એક પર નંગ હોય અને બીજી સાદી હોય તો જો સાદીમાં ચાંદી (પેલી નંગવાળી વીંટી કરતાં) વધારે હોય તો એ બદલવું જાયઝ છે. નહિ તો હરામ છે અને વ્યાજ છે. તેમજ જો તેજ વખતે બંને તરફથી લેણુદેણુ નહિ થયો. એકે તો હમણાં દીધી અને બીજાએ થોડીવાર રહીને દેવાને કહ્યું તો અહીં પણુ વ્યાજ થઇ જશે.

૧૩ મસઅલો. જે મસઅલાઓમાં તેજ વખતે લેણુદેણુ થઇ જવું શરત છે તેની મતલબ એ છે કે બંને એક બીજાથી (વાતચીત કરીને) જુદા થાય (છુટા પડે) તે પહેલાં લેણુદેણુ થઇ જવું જોઇએ. જો એક માણુસ બીજાથી જુદો પડયો તે પછી લેણુદેણુ થયું તો એ વાત માતબર નથી. એ પણુ વ્યાજમાં દાખલ ગણાશે. જેમકે તમે દસ રૂપીયાની ચાંદી કે સોનું અથવા ચાંદી કે સોનાની કોઇ ચીજ સોનીથી ખરીદ કીધી. તો તમને જોઇએ કે રૂપીઆ તેજ વખતે દઈ દીઓ. અને તેને જોઇએ કે તે ચીજ તેજ વખત દઇ દીએ. જો સોની ચાંદી પોતાની સાથે નહિ લાવ્યો અને કહ્યું કે હું ઘેર જઇને હમણાં મોકલી દઇશ તો એ જાયઝ નથી. પણુ તેને જોઇએ કે અહીંજ મંગાવી દીએ. અને તે મંગાવી આપે ત્યાં સુધી ખરીદનાર પણુ ત્યાંથી ખસે નહીં. અને તેને પણુ કયે જવા દે નહીં જો તે કહે કે તમે મારી સાથે ચાલો હું ઘર પહોંચી ને દઇ દઈશ તો તે જ્યાં જ્યાં જાય ત્યાં ત્યાં તેની સાથેજ બરાબર રહેવું જોઇએ. જો તે (ઘરની) અંદર ચાલ્યો ગયો, અથવા કોઇ બીજી રીતે છુટો પડયો તો ગુનો થશે અને તે બૈઅ ના જાયઝ થઇ ગઇ. હવે ફરીથી ભાવતાલ કરવો જોઇએ.

૧૪ મસઅલો. ખરીદ કીધા પછી તમે ઘરમાં આવ્યા અથવા તે કયે ચાલ્યો ગયો, અથવા પોતાની દુકાનમાંજ કોઇ કામને માટે ગયો અને (એવી રીતે) એક બીજાથી જુદા પડયા તો એ નાજાયઝ અને વ્યાજુ કારભાર થયો.

૧૫ મસઅલો. જો તુમારી પાસે તે વખતે રૂપીયા નહિ હોય અને ઉધાર લેવા ચાહો તો તેની રીત એ છે કે જેટલી કીંમત તમને દેવી હોય તેટલા રૂપીયા તેનીજ પાસેથી કરજ લઇને તે ખરીદેલી ચીજની કીંમત બિલકુલ ચૂકવી દો. તમારે માથે ફક્ત કરજ રહી જશે. તે તમારી મરજીમાં આવે ત્યારે ચુકવશો.

૧૬ મસઅલો. એક [જરી] કાઢેલો દુપટો કે ટોપી દસ રૂપીયે ખરીદ કીધી ત્યારે જુઓ કે તેમાં કેટલા રૂપીયાભાર ચાંદી નીકળશે. જેટલા રૂપીઆભાર ચાંદી તેમાં હોય તેટલા રૂપીઆ તેજ વખતે તેની પાસે ઉભા ઉભા દઈ દેવા વાજેબ છે. બાકી રૂપીઆ જયારે જોઇએ ત્યારે આપો. એજ હુકમ ઘરેણાં વિગેરે ખરીદ કરવામાં પણ છે. જેમકે પાંચ રૂપીઆનું ઘરેણું ખરીદયું અને તેમાં બે રૂપીઆભાર ચાંદી છે. તો બે રૂપીઆ તેજ વખતે દઇ દીઓ બાકી રૂપીયા જ્યારે જોઇએ ત્યારે દેશો.

૧૭ મસઅલો. એક રૂપીયાના અથવા કેટલાક રૂપીયાના પૈસા લીધા, અથવા પૈસા દઇને રૂપીયા લીધા, તો એનો હુકમ એ છે કે બંને તરફથી (તેજ વખતે) લેણુદેણુ થઇ જવું જરૂરી નથી પણુ એક તરફથી થઇ જવું બસ છે. જેમકે તમે રૂપીયો તો તેજ વખતે દઈ દીધો પણુ તેણે પૈસા થોડી વાર પછી દીધા, અથવા તેણે પૈસા તેજ વખતે દઇ દીધા પણુ

તમે રૂપીયો છુટા પડયા પછી દીધો. તો એ દુરસ્ત છે. અલબત જો પૈસાની સાથે કંઇ પાવલી બેઆનીઓ પણુ લીધી હોય તો એવું લેણુદેણુ બંને તરફથી તેજ વખતે થઇ જવું જોઇએ, કે તે રૂપિયો દીએ અને એ પાંવલી બેઆનીઓ દઇ દીએ. પણુ યાદ રાખો કે પૈસાનું મઝકૂર હુકમ તેજ વખતે છે કે જ્યારે દુકાનદાર પાસે પૈસા હોય તો ખરા પણુ કોઇ સબબથી તે આપી શકતો નથી અથવા તેને ઘેર છે ત્યાં જઇને લાવી દેશે. અને જો પૈસા નહિ હતા અને તેણે કહ્યું કે જયારે માલ વેચાઇ જાય અને પૈસા આવે ત્યારે લઇ જશો અથવા કેટલાક પૈસા હમણુા દીધા અને બાકીને વાસ્તે કહ્યું કે જ્યારે વિકરી થાય અને પૈસા આવે ત્યારે લઈ જશો, એ દુરસ્ત નથી અને ઘણું કરીને પૈસા હાજર નહીં હોવાથીજ એમ ઉધારનું કામ ચાલે છે. તેથી કરીને સારૂં તો એજ છે કે તદન ઉધારના પૈસા છોડેજ નહિ અને જો કદી એવી જરૂરજ પડે તો એમ કરે કે જેટલા પૈસા મૌજૂદ હોય તેટલા કરજ લઈ લીએ અને રૂપીઓ અનામત મુકે. જ્યારે સૌ પૈસા દઇ દીએ ત્યારે બૈઅ કરી લીએ.

૧૮ મસઅલો. જો અશરફી (ગેણ્ણી) દઇને રૂપીયા લીધા તો બંને તરફથી લેણુદેણુ સામ સામી થઇ જવું (તેજ વખતે) વાજેબ છે.

૧૯ મસઅલો. ચાંદી સોનાની ચીજ, રૂપીયા કે ગેણ્ણી દઇને ખરીદ કીધી. અને એવી શરત કીધી કે એક દિવસ કે ત્રણુ દિવસ સુધીમાં અમને લેવાનો કે નહિ લેવાનો અખત્યાર છે. તો એમ જાયઝ નથી. એવા મામલામાં આવો કોલકરાર કરવો નહિ જોઇએ.

તોલીને વેચાતી ચીજોનું બયાન

૧ મસઅલો. હવે તે ચીજોનું બયાન સાંભળો કે જે તોલીને વેચાય છે. જેવી કે અનાજ, ગોશ, લોઢું, તાંબુ, તરકારી, મીઠું વિગેરે એવી તરેહની ચીજોમાંથી જો એક ચીજને તેજ તરેહની ચીજથી વેચવું અને બદલવું મંજૂર હોય, જેમ કે એક તરેહના ઘઉં દઇને બીજી તરેહના ઘઉં લીધા અથવા એક તરેહનું ભાત દઇને બીજી તરેહનું ભાત લીધું, અથવા લોટ (આટા)ના બદલામાં લોટ લીધો, અથવા એવીજ રીતે કોઇ બીજી ચીજ લીધી, મતલબ કે બંને તરફ એકજ તરેહની ચીજ છે, તો તેમાં પણુ તેને બંને વાતોનું ધ્યાન રાખવું વાજેબ છે (૧) બંને તરફ વજન સરખુંજ હોય જરા પણુ વધઘટથી વ્યાજ થઇ જશે (૨) તેજ વખતે હાથોહાથ બંને તરફથી લેણુદેણુ અને કબજો નહિ થાય તો ઓછામાં ઓછું એટલું તો જરૂર થાય કે બંને ઘઉં જુદા કરીને રાખી દેવાય તમે તમારા ઘઉં તોલ્યા પછી જુદા મુકી દીઓ "કે જુઓ આ મુકેલા છે જયારે તમારી મરજીમાં આવે ત્યારે લઈ જજો" તેવીજ રીતે તેપણુ પોતાના ઘઉં તોલીને જુદા મુકી દીએ અને કહી દીએ કે "આ તમારા જુદા મુકેલા છે જ્યારે જોઇએ ત્યારે લઇ જશો." જો એમ પણુ નહિ કીધું અને એક બીજાથી (વાત કરીને) જુદા પડી ગયા તો વ્યાજનો ગુનો થયો.

૨ મસઅલો. ખરાબ ઘઉં દઇને સારા ઘઉં લેવા છે, અથવા ખરાબ લોટ (આટો) દઇને સારો લોટ લેવો છે અને તેથી, તેને સરખે ભાર તો કોઈ દેશે નહિ ત્યારે વ્યાજથી બચવાની રીત એ છે કે આ ઘઉં કે લોટને વેચી નાંખો કે 'અમે આટલો લોટ બે આને વેચી નાંખ્યો" પછી તેજ બેઆનાના બદલામાં તે માણુસ પાસે તે સારો લોટ લઇ લીઓ: એ જાયઝ છે.

૩ મસઅલો. અને જો એવી ચીજોમાં જે તોલીને વેચાય છે એકજ તરેહની ચીજ નહિ હોય; જેમકે ઘઉં દઇને ભાત લીધો, અથવા જો. ચણા, જુવાર, મીઠું, ગોસ્ત, તરકારી વિગેરે કોઇ બીજી ચીજ લીધી, મતલબ કે એક

તરફ એક તરેહની ચીજ છે અને બીજી તરફ બીજી તરેહની. બંને તરફ એકજ ચીજ નથી. ત્યારે એવી હાલતમાં બંનેનું વજન બરાબર હોવું વાજેબ નથી. એક સેર ઘઊં દઇને જોઇએ તો દસસેર ભાત વિગેરે લઇ લીઓ. અથવા નોટાંકજ લઇ લો, સૌ જાયઝ છે. અલબત તે બીજી વાત અહિં પણ વાજેબ છે કે જ્યારે બંને સામસામા હોય તેજ વખતે બંને તરફથી આ લેણુંદેણુ થઇ જવું જોઇએ. અથવા ઓછામાં ઓછું એટલું થાય કે બંનેની ચીજો જુદીજુદી કરીને મુકી દેવાય. જો એમ કરવામાં નહિ આવશે તો વ્યાજનો ગુનો થશે.

૪ મસઅલો. તરકારીવાલી પાસેથી એક સેર ચણાના બદલામાં કોઇ તરકારી લીધી ફરી ચણા લાવવા સારૂ કોઠડીમાં જવું પડયું, અને તે જગ્યાથી ખસી ગઈ, તો એ (બૈઅ) નાજાયઝ અને હરામ છે. હવે ફરીથી વાતચીત કરવી પડશે.

૫ મસઅલો. જો એવી તરેહની ચીજ જે તોલીને વેચાય છે. રૂપીયા અથવા પૈસાઓથી ખરીદ કીધી, અથવા લુગડાં વિગેરે એવી ચીજથી અદલબદલ કીધી કે જે ચીજ તોલીને વેચાતી નથી, પણ ગજથી ભરીને અથવા ગણત્રીથી વેચાય છે, જેમકે કપડાનો એક તાકો દઇને ઘઊં વિગેરે લીધા, અથવા ઘઊં કે ચણા દઇને જમરૂખ, નારંગી, સેફ, ઇંડાં વિગેરે એવી ચીજ લીધી કે જે ગણીને વેચાતી હોય મતલબ કે એક તરફ એવી ચીજ છે જે તોલીને વેચાય છે, અને બીજી તરફ ગણત્રીથી અથવા ગજથી ભરીને વેચાતી ચીજ છે. ત્યારે એવી હાલતમાં મજકુર બે વાતોમાંથી કોઈ વાત પણ વાજેબ નથી. એક પૈસાના ગમે તેટલા ઘઊં, આટો (લોટ), તરકારી ખરીદ કરે, અથવા લુગડું દઇને ગમે તેટલું અનાજ લીએ. ઘઊં, ચણા વિગેરે દઇને ગમે તેટલા જમરૂખ, નારંગી, વિગેરે લીએ. અને ગમે તો તેજ જગ્યાએ (જ્યાં લેણુદેણુની વાતચીત થઇ હોય ત્યાંજ) બંને ચીજો લેવાય દેવાય અથવા એક બીજાથી જુદા પડયા પછી. દરેક રીતે એ બૈઅ જાયઝછે.

૬ મસઅલો. એક તરફ ચાળેલો લોટ [આટો] છે અને બીજી તરફ વગર ચાળેલો, અથવા એક તરફ જાડો (દળેલો) અને બીજી તરફ ઝીણો (દળેલો) લોટ છે. ત્યારે અદલબદલ કરતી વખતે એ બંનેનું વજનમાં બરાબર હોવું પણ વાજેબ છે. વધઘટ જાયઝ નથી. જો જરૂરનુંજ વખત આવી પડે તો એની તેજ રીત છે કે જે ઉપર બયાન થઈ (કે વેચી નાંખી તેના પૈસાના બદલામાં જોઇતો લોટ લીએ.) અને જો એક તરફ ઘઊંનો લોટ અને બીજી તરફ જુવાર કે ચણાનો લોટ છે, ત્યારે હવે તે બંનેનું વજનમાં સરખું હોવું વાજેબ નથી (કેમકે અગરજો બંને તોલીને વેચાતી ચીજો છે પણ એકજ જાતની નથી. ચણા જુદી ચીજ છે અને ઘઉં જુદી ચીજ છે.) પણ તે બીજી શરત પૂરી થવી દરેક હાલતમાં વાજેબ છે કે બંનેની રૂબરૂમાં (એકજ ઠેકાણે) લેણુદેણુ થઇ જાય.

૭ મસઅલો. ઘઉંને લોટથી બદલવું કોઇ પણ રીતે જાયઝ નથી. ગમે તો શેર ઘઉં દઇને એક શેરજ લોટ લેવાય, અને ગમે તો કંઇ ઓછું વધતું લીઓ. દરેક હાલતમાં તે નાજાયઝ છે. અલબત જો ઘઉં દઇને ઘઉંનો લોટ લીધો નહીં પણ ચણા વિગેરે બીજા કોઈ દાણાનો લોટ લીધો તો જાયઝ છે. પણ તેમજ એક બીજાની રૂબરૂમાંજ.

૮ મસઅલો રાઈ દઇને રાઇનું તેલ લીધું અથવા તલ દઇને મીઠું તેલ લીધું ત્યારે જુઓ કે જે તેલ તમે લીધું છે તે પેલા તલકે રાઇમાંથી કાઢવાથી જે તેલ નીકળે તેના કરતાં ખરેખર વધારેજ છે ત્યારે તો એ બદલવુ હાથોહાથ જાયઝ છે. અને જો તેના કરતાં ઓછું કે સરખું થાય. અથવા એવો શક થાય કે

રખેને તેના કરતાં વધારે નહિ થશે તો દુરસ્ત નથી પણ વ્યાજ છે.

૯ મસઅલો. ગાયનું ગોશ દઇને બકરાનું ગોશ લીધું તો બંનેનું વજનમાં બરાબર હોવું વાજેબ નથી. વધઘટ જાય છે પણ હાથોહાથ હોય.

૧૦ મસઅલો. પોતાનો લોટો દઇને બીજાનો લોટો લીધો અથવા લોટાને પતેલી વિગેરે બીજા કોઇ વાસણ સાથે બદલ્યો તો વજનમાં બંનેનું સરખા હોવું અને હાથોહાથ એ મામલો થઇ જવો શરત છે. જો જરા પણ વધઘટ થઇ તો વ્યાજ થઇ ગયો કેમકે બંને ચીજો તાંબાની છે તેથી તે એકજ જાતની ગણાશે. તેમજ વજનમાં તો બરાબર થઇ પણ હાથોહાથ નહિ બદલાઈ ત્યારે પણ વ્યાજ થશે. અલબત જો એક તરફ તાંબાનું વાસણ હોય અને બીજી તરફ લોઢાનું કે પીત્તળનું હોય તો વજનમાં વધઘટ જાયઝ છે. પણ હાથોહાથ થવું જોઇએ.

૧૧ મસઅલો. કોઈની પાસેથી એક સેર ઘઉં ઉછીના લીધા. અને એમ કહ્યું કે અમારી પાસે ઘઉં તો મળે નહીં અમે એના બદલામાં બસેર ચણા દઇ દેશું તો જાયઝ નથી. કેમકે એની મતલબ એ થઇ કે ઘઉંને ચણાથી બદલે છે. અને બદલતી વખતે બંને ચીજોનું તેજ વખતે લેણદેણ થઈ જવું જોઇએ. કંઇ પણ ઉધાર રહી જવું જોઇએ નહીં. જો કદાચ એવી જરૂર પડે તો એવી રીતે કરે કે ઘઉં ઉધાર લઇ જાય અને તે વખતે એમ નહીં કહે કે એના બદલામાં અમે ચણા દેશું. પણ કોઈ બીજી વખતે આવીને ચણા દઈ જાય અને કહે કે પેલા ઘઉંના બદલામાં તમે આ ચણા લઈ લો. તો એ જાયઝ છે.

૧૨ મસઅલો. આ જેટલા મસઅલા બયાન થયા એમાં સૌનું એકજ વખતે એક બીજાની રૂબરૂમાંજ હાથોહાથ લેણદેણ થઇ જવું જોઇએ, અથવા ઓછામાં ઓછું તેજ વખતે એક બીજાની રૂબરૂ બંને ચીજો જુદી કરીને મુકી દેવી શરત છે. જો એમ નહીં કરશે તો વ્યાજુ મામલો થશે.

ભરીને અથવા ગણીને વેચાતી ચીજોનો હુકમ.

૧ મસઅલો. જે ચીજો તોલીને વેચાતી નથી પણ ગજથી ભરીને કે ગણત્રીથી વેચાય છે, તેઓનો હુકમ એ છે કે જો એકજ જાતની ચીજ દઇને તેજ જાતની ચીજ લઇલીઓ જેમકે જમરૂખ દઇને બીજા જમરૂખ લીધા, અથવા નારંગી દઇને નારંગી લીધી. અથવા લુગડું દઇને બીજું તેવુંજ લુગડું લીધું તો (ભરવામાં કે ગણત્રીમાં) સરખા હોવું શરત નથી. વધઘટ જાયઝ છે. પણ તેજ વખતે લેણદેણ થઈ જવું વાજેબ છે પણ જો એક તરફ એક ચીજ અને બીજી તરફ બીજી ચીજ, જેમકે જમરૂખ દઇને નારંગી લીધી અથવા ઘઉં દઇને જમરૂખ લીધા અથવા મલમલ દઇને ખાદી કે ગવન લીધું તો દરેક રીતે જાયઝ છે. બંનેનું (ભરવામાં) બરાબર હોવું પણ વાજેબ નથી તેમજ તેજ વખતે હાથોહાથ લેવું દેવું પણ વાજેબ નથી.

૨ મસઅલો. એ સૌનો ખોલાસો એ છે કે સોના ચાંદી જો બંને તરફ એકજ ચીજ હોય અને તે ચીજ તોલીને વેચાતી હોય જેમકે ઘઉંના બદલામાં ઘઉં અને ચણાના બદલામાં ચણા વિગેરે. ત્યારે તો વજનમાં બરાબર હોવું પણ વાજેબ છે. અને તેજ વખતે એક બીજાની હાજરીમાં હાથોહાથ લેવું દેવું થઇ જવું વાજેબ છે. અને જો બંને તરફ એકજ ચીજ છે, પણ તે તોલીને વેચાતી નથી, જેમકે જમરૂખ દઇને જમરૂખ અને નારંગી દઇને નારંગી, લુગડું દઇને તેવુંજ લુગડું લીધું, અથવા એક તરફથી એક ચીજ છે અને બીજી તરફ બીજી ચીજ છે, પણ બંને તોલીને વેચાતી હોય જેમકે ઘઉંના બદલામાં ચણા અને ચણાના બદલામાં જુવાર લેવી; ત્યારે

મજકુર બંને હાલતોમાં વજનમાં બરાબર હોવું વાજેબ નથી. વધઘટ જાયઝ છે. અલબત્ત તેજ વખતે લેણદેણ થઇ જવું વાજેબ છે. અને જ્યાં બંને વાતો નહોય એટલે બંને તરફ એકજ ચીજ નથી, આ તરફ જુદી ચીજ છે અને પેલી તરફ જુદી ચીજ છે, અને તે બંને તોલીને વેચાતી પણ નથી, ત્યાં વધઘટ પણ જાયઝ છે. અને એકજ વખતે લેણદેણ થઇ જવું પણ વાજેબ નથી, જેમકે જામરૂખ દઇને નારંગી લેવી.

૩ મસઅલો. ચીનીનું એક વાસણ ચીનીના બીજા વાસણ સાથે બદલી લીધું અથવા ચીનીને તાંબચીની (એનામલ્ડ)થી બદલ્યું તો એમાં વજનમાં સરખા હોવું વાજેબ નથી. એકના બદલામાં બે લીએ તો પણ જાયઝ છે. એવીજ રીતે એક સોય દઇને બે ત્રણ ચાર સોય લેવી પણ જાયઝ છે. પણ જો બંને તરફ ચીની અથવા બંને તરફ તાંબચીની હોયતો તે વખતે તેજ ઠેકાણે રૂબરૂમાં લેણદેણ ખલાસ થઇ જવું વાજેબ છે. જો જાત બદલાઈ જાય જેમકે ચીનીની સાથે તાંબચીની બદલી, તો એ પણ વાજેબ નથી.

૪ મસઅલો. તમારી પાસે તમારી પાડોસણ આવી (અને કહ્યું) કે તમે જે એક સેર લોટની રોટલીઓ રાંધી છે તે અમને દઇ દીઓ (કેમકે) અમારે ત્યાં પરોણા આવ્યા છે. અને આ સેર કે સવા સેર લોટ કે ઘઉં લઇ લીઓ. અથવા (એમ કહ્યું કે) હમણા રોટલી દઇ દીઓ ફરી અમારી પાસેથી લોટ કે ઘઉં લઇ લેશો તો એ દુરસ્ત છે.

૫ મસઅલો. જો નોકર ચાકરથી કોઇ ચીજ મંગાવો તો તેને સારી પેઠે સમજાવી દીઓ, કે એ ચીજને એવી રીતે ખરીદી લાવજો. ક્દાચ એમ નહિ થાય કે તે ગેરકાયદે ખરીદી લાવે જેમાં વ્યાજ થઇ જાય. ફરી તમે અને તમારું કુટુંબ સૌ તેને ખાય. અને હરામ ચીજ ખાવાની સજામાં સૌ ફસી જાય. અને જેને જેને તમે ખવાડો. જેમકે ધણી ધણીયાણીને અથવા ધણીયાણી ધણીને અથવા પરોણાને તો તે સૌનો ગુનો તમારે માથે પડે.

સલામ બૈઅનું બયાન.

૧ મસઅલો. પાક કપાય તે પહેલાં અથવા તે પછી કોઇને દસ રૂપીઆ દીધા અને એમ કહ્યું કે બે મહિના કે ત્રણ મહિના પછી ફલાણા મહિનામાં ફલાણી તારીખે અમે તમારાથી આ દસ રૂપીયાના ઘઉં લેશું. અને ભાવ તેજ વખતે ઠેરવી લીધો કે રૂપીઆના પંદર સેર કે રૂપીયાના ૨૦ સેરને હિસાબે લેશું તો એ બૈઅ દુરસ્ત છે. જે મહિનાનો વાયદો કીધો હોય તેજ મહિનામાં તેને તેજ ભાવથી ઘઉં દેવા પડશે. પછી બજારમાં ગમે તો મોંઘા વેચાતા હોય કે સસ્તા. બજાર ભાવ (તે વખતે) કંઈ પણ માતબર નથી. અને આ બૈઅને સલામ કહે છે. પણ તેની દુરસ્ત થવાની કેટલીક શરતો છે તેને બહુ ધ્યાન દઇને સમજોઃ—(૧) ઘઉં વિગેરેની વાત એવી ચોખ્ખી રીતે ખુલ્લે ખુલ્લી કરી લીએ કે જેથી લેતી વખતે બંનેમાં કોઇ તરેહનો ઝઘડો થાય નહિ. જેવી રીતે કે ફલાણી જાતનાં ઘઉં દેજો. ઘઉં બહુ પાતળા નહોય. અંદર કાકરી વધારે ભેળેલી નહીં હોય. ખરાબ હોય નહીં. તેમાં, કોઇ બીજી ચીજ વટાણા વિગેરે ભેળેલી નહિ હોય. સારા સુકાયલા હોય. ભીંજેલા નહીં હોય.

મતલબ એ કે જેવી ચીજ લેવી હોય તેવી બતલાવી દેવી જોઇએ, જેથી તે વખતે કંકાસ થાય નહિ. જો તે વખતે એટલુંજ કહી દીધું કે દસ રૂપીયાના ઘઉં દઇ દેજો તો એ નાદુરસ્ત છે. અથવા એમ કહ્યું કે દસ રૂપીયાનો ભાત દઇ દેશો અથવા ચોખા દઈ દેશો, પણ તેની જાત કંઈ બતલાવી નહિ (કે કઇ જાતના) તો એ સૌ નાજાયઝ છે (૨) ભાવ પણ તેજ

વખતે ઠેરવી લેવો જોઇએ. કે રૂપીયાના પંદર સેર કે વીસ સેરના ભાવે લેશું જો એમ કહ્યું કે તે વખતના બજાર ભાવે અમને દેશો, અથવા તેથી બસેર વધારે દેશો તો એ જાયઝ નથી. બજાર ભાવને જરા પણ માતબર ગણુશો નહિ. તેજ વખતે પોતાનો ભાવતાલ નક્કી કરી લીઓ. અને તે વખત આવ્યાથી તેજ ઠેરવેલા ભાવથી લઇશો. (૩) જેટલા રૂપીયાના લેવાના હોવ તેટલા રૂપીયા તેજ વખતે કહી દીઓ. કે અમે દસના કે વીસ રૂપીયાના ઘઉં લેશું. જો એ બતાવ્યું નહીં અને એમજ ગોળ-ગોળ કહી દીધું કે થોડા રૂપીયાના અમે પણ લઇ લેશું, તો એ નાજાયઝ છે.

(૪) તેજ વખતે તેજ ઠેકાણે સૌ રૂપીયા દઇ દીએ જો ભાવતાલ કીધા પછી છુટા પડીને ફરી રૂપીયા દીધા તો સોદો બાતેલ થઈ ગયો, હવે ફરીથી કરવું જોઇએ. એવીજ રીતે જો પાંચ રૂપીયા તો તેજ વખતે દઇ દીધા અને પાંચ રૂપીયા બીજી વખતે દીધા તો પાંચ રૂપીઆ વાળી બૈઅ સલમ બાકી રહી અને ફરીથી દીધેલા પાંચ રૂપીઆવાળી બાતેલ થઇ ગઇ. (૫) પોતાની લેવાની મુદત ઓછામાં ઓછી એક મહિનો મુકર્રર કરે કે એક મહિના પછી ફલાણી તારીખે અમે ઘઉં લેશું મહિના કરતાં ઓછી મુદત મુકર્રર કરવી જાયેઝ નથી. અને ગમે તેટલી વધારે મુદત મુકર્રર કરે તો તે જાયઝ છે. પણ દહાડો તારીખ અને મહિનો સૌ મુકરર કરી લીઓ કે જેથી ઝઘડો થાય નહીં. તે કહે કે હું હમણા દેતો નથી, અને તમે કહો કે હું તો આજેજ લઈશ તેથી કરીને પહેલાંથી સૌ વાતનો ફેસલો કરી લેવો જોઇએ. જો વાર, તારીખ અને મહિનો મુકર્રર નહિ કીધો, અને કહી દીધું કે પાક તૈયાર થશે ત્યારે દઇ દેશો, તો એ દુરસ્ત નથી.

૬ એ પણ મુકર્રર કરી લીએ કે ફલાણે ઠેકાણે તે ઘઉં દેજો. એટલે એજ શહેરમાં અથવા કોઈ બીજા શેહેરમાં. જ્યાં લેવું હોય ત્યાં પોંહચાડી દેવા કહે. અથવા એમ કહે કે મારે ઘેર પોહચાડી દેજો. મતલબ એ કે જે જે વાત મંજુર હોય તે સાફ કહી દીએ. જો એમ ચોખું બતલાવશે નહીં તો નાદુરસ્ત છે. અલબત જો કોઇ એવી હલકી ચીજ હોય કે જેને લાવવા લઈ જવામાં કંઇ મજુરી લાગશે નહિ, જેમ કે કસ્તુરી ખરીદ કીધી અથવા સાચા મોતી અથવા બીજું કંઈ તે લેવાની જગ્યા (કે ફલાણે ઠેકાણે લેશું) બતલાવવી જરૂર નથી તે મળે ત્યાં તેને દઈ દીએ. જો એ શરતો મુજબ કીધું તો બૈઅ સલમ દુરસ્ત છે નહિ તો નાજાયઝ છે.

૨ મસઅલો. ઘઉં વિગેરે અનાજ ઉપ્રાંત જે ચીજો એવી હોય કે તેઓની હાલત બયાન કરીને (ભાવતાલ, જાતી વીગેરે) ઠેરવી લેવાય, કે જેથી લેતી વખતે કંઈ ઝગડો થવાની બીક રહે નહિ, તેઓની બૈઅ સલમ પણ જાયઝ છે. જેમકે ઈંડાં, ઈંટો, કપડું વીગેરે.

પણ સૌ વાતો પતી જવી જોઇએ કે એટલી મોટી ઈંટ હોય, એટલી લાંબી હોય. એટલી ચોડી હોય. કપડું સુત્રાઉ હોય, એટલું ઝીણું હોય, એટલું જાડું હોય. સ્વદેશી હોય, અથવા વિલાતી હોય. મતલબ એકે સૌ વાતો બતલાવી દેવી જોઇએ કોઇ તરેહનો ફેરફાર રહી જવો જોઇએ નહિ.

૩ મસઅલો. રૂપીયાની પાંચ ધાંસડી કે પાંચ ટોપલિઓને હિસાબે ભુસો બૈઅ સલમની રીતે લેધો. ત્યારે એ દુરસ્ત નથી. કેમકે ધાંસડી અને ટોપલીના પ્રમાણમાં ઘણો મોટો ફરક છે. અલબત જો કોઇ તરેહથી સૌ કંઈ ઠેરવી લીએ. અથવા વજનના હિસાબથી બૈઅ કરે તો દુરસ્ત છે.

૪ મસઅલો. સલમ (બૈઅ) દુરસ્ત હોવાની એક એ પણ શરત છે, કે જે વખત લેણ-દેણની વાતચીત કીધી હોય તે વખતથી લઇને

વસુલ કરે તે વખત સુધી તે ચીજ બજારમાં હમેશ મળી આવતી હોય. નહીં મળી આવે એવી નહોય. જો એ મઝકૂર મુદ્દત દરમ્યાન તે નહીં મળી આવે એવી થઇ જાય, કે જીલ્લાના બજારોમાં મળી આવે નહીં, અગર જો બીજા દેશથી ઘણી મુશ્કેલ વેઠીને મંગાવી શકે, તો તે બૈઅ સલમ બાતેલ થઇ ગઇ.

૫ મસઅલો. સોદો કરતી વખતે એવી શરત કીધી કે પાકની કપામણી થાય ત્યારે ફલાણા મહિનામાં અમે નવા ઘઉં લેશું, અથવા ફલાણા ખેતરના ઘઉં લેશું, તો એ ખોટું છે. તેથી એવી શરત નહિ કરવી જોઇએ. ઠેરવેલા વખત પર તે (દેનાર)ને અખત્યાર છે. ગમે તો નવા દીએ અને ગમે તો જુના. અલબત જો નવા કપાઈ ગયા હોય તો નવાની શરત કરવી પણ જાયઝ છે.

૬ મસઅલો. તમે દસ રૂપીયાના ઘઉં લેવાનો ઠરાવ કીધો હતો. તે મુદત ગુજરી ગઇ, એટલુંજ નહીં પણ વધારે વીતી ગઇ, અને તેણે હજી ઘઉં દીધા નથી, અને તે દીએ એવી આશા પણ નથી, તો હવે એમ કેહવું જાયઝ નથીં કે ઠીક તમે ઘઉં નહિ દીઓ, અને તેના બદલામાં એટલા ચણા અથવા એટલું ભાત અથવા એટલી ફલાણી ચીજ દઇ દીઓ. ઘઉંના બદલામાં કોઇપણ બીજી ચીજ લેવી જાયઝ નથી. તેને થોડી મુદત વધારે આપો અથવા પોતાના રૂપાયા પાછા લઇ લીઓ. એવીજ રીતે બૈઅ સલમને જો બંનેએ તોડી નાંખી કે અમે તે ઠેરવેલો સોદો તોડી નાંખીએ છીએ, ઘઉં લેશું નહિ, અમારા રૂપીયા પાછા દઇ દીઓ. અથવા તમે તો તોડી નહિ પણ તે મામલો પોતેજ ટૂટી ગયો, જેમકે તે ચીજ (બજારમાં) નહીં મળી આવે એવી થઇ ગઇ, અને કોઇ ઠેકાણે મળતી નથી, તો એવી હાલતમાં તમને ફકત રૂપીયાજ લેવાનો અખત્યાર છે. તે રૂપીયાઓના બદલામાં બીજી ચીજ લેવી દુરસ્ત નથી. પેહલા રૂપીઆ લઇ લીઓ અને (રૂપીયા) લીધા પછી જો ચીજ તમે ચાહો તે તેની પાસેથી ખરીદી લીઓ.

કરજ લેવાનું બયાન

૧ મસઅલો. જે ચીજ એવી હોય કે તેવીજ ચીજ તમે દઇ શકતા હોવ તો તે ચીજનું કરજમાં લેવું દુરસ્ત છે. જેમકે અનાજ, ઇંડાં, ગોસ્ત વિગેરે. અને જે ચીજ એવી હોય કે તેવીજ તરેહની ચીજ (જેની પાસેથી લીધી હોય તેને) દેવી મુશ્કેલ હોય તો તેવી ચીજનું કરજ લેવું દુરસ્ત નથી. જેમકે જમરૂખ, નારંગી, બકરી, મરઘી વિગેરે.

૨ મસઅલો. જે વખતમાં રૂપીયાના દસ સેર ઘઉં મળતા હતા તે વખતે તમે પાંચ સેર ઘઉં કરજ લીધા, ફરી ઘઉં સસ્તા થઇ ગયા અને રૂપીયાના વીસ સેર મળવા લાગ્યા ત્યારે તમને તો તે પાંચ સેરજ ઘઉં દેવા પડશે. એવીજ રીતે જો મોંઘા થઇ જાય ત્યારે પણ જેટલા લીધા હોય તેટલાજ દેવા પડશે.

૩ મસઅલો. જેવા ઘઉં તમે લીધા હતા તેના કરતાં સારાં ઘઉં તેણે પાછા દીધા તો તેઓનું લેવું જાયઝ છે. એ વ્યાજ નથી. પણ કરજ લેતી વખતે એમ કહેવું જાયઝ નથી કે અમે એના કરતાં સારા લેશું અલબત વજનમાં વધારે નહિ હોવા જોઇએ. જો આપેલાં ઘઉં કરતાં તમે વધારે લીધા તો એ નાજાયઝ થઇ ગયા. ખુબ સંભાળીને એકસાઇથી દેવા અને લેવા જોઇએ. પણ દેતી વખતે જો થોડું નમતું તોલીને (વધારે) દીધું તો કંઇ હરકત નથી.

૪. મસઅલો. કોઇથી કેટલાક રૂપીયા અને અનાજ એવા વાયદાથી કરજ લીધાં કે એક મહિના અથવા પંદર દહાડા પછી અમે પાછા દઇ દેશું. અને તેણે કબુલ રાખ્યા. ત્યારે પણ એ મુદ્દત બોલવી નકામી એટલુંજ નહિ પણ નાજાયઝ છે. જો કરજ દેનારને તે મુદ્દત અગાઉ જરૂર પડી આવે અને તમારાથી માંગે, અથવા

વગર જરૂરે માંગે ત્યારે તમને તો તેજ વખતે દેવું પડશે.

૫ મસઅલો. તમે બસેર ઘઉં કે લોટ વિગેરે કંઇ કરજ લીધો. જ્યારે તેણે તગાદો કીધો ત્યારે તમે કહ્યું કે હમણા ઘઉં તો નથી. તેના બદલામાં તમે બે આનાનાં પૈસા લઇ જાઓ તેણે કહ્યું કે ઠીક ત્યારે તે પૈસા તે માણસ ત્યાંજ ઉભો હોય તેજ વખતે દઈ દેવા જોઇએ. જો પૈસા લાવવાને વાસ્તે ઘરમાં જવું પડયું, અને માંગનાર પાસેથી જુદા થવું પડયું તો તે મામલોજ બાતેલ (ખોટો) થઇ ગયો. હવે ફરીથી કેહેવું જોઇએ કે તમે તે ઉધાર ઘઉંના બદલામાં બે આના લઈ લીઓ.

૬ મસઅલો. એક રૂપીઆના પૈસા કરજ લીધા ફરી પૈસા મોંઘા થઇ ગયા (એટલે અગાઉ કરતાં હવે રૂપીઆના ઓછા પૈસા મળવા લાગ્યા) અને રૂપીઆના સાડા પંદર આના મળવા લાગ્યા ત્યારે હવે સોળ આના દેવા વાજેબ નથી. પણ તેના બદલામાં રૂપીયો દેવો જોઇએ. દેનાર એમ કહી શકતો નથી. કે હું રૂપીઓ લેતો નથી તમેતો પૈસા લીધા હતા તેજ દીઓ.

૭ મસઅલો (જો) ઘરોમાં એવો રિવાજ છે કે બીજા ઘરમાંથી હમણા પાંચ કે દસ રોટલીઓ કરજ મંગાવી લીધી પછી જ્યારે પોતાના ઘરમાં રંધાઇ ત્યારે ગણીને મોકલી દીધી એ પણ દુરસ્ત છે.

કોઈના જામીન થવાનું બયાન.

૧ મસઅલો. ફાતમા (નામની ઓરત કે કાસમ નામના મરદ) પર કોઈના કેટલાક રૂપીઆનું લ્હેણું હતું. તમે તેના જામીન બની ગયાકે જો તે નહિ દેશે તો અમારી પાસેથી લઇ લેજો અથવા એમ કહ્યું કે તેના જામીન અમે છીએ, અથવા બીજું કંઇ એવુંજ કહ્યું કે જેના અર્થ જામીનગીરીના થતા હોય, અને તે માંગનારે તમારી જામીનગીરી કબૂલ રાખી તો હવે તે કરજ અદા કરવું તમારે માથે વાજેબ થઇ ગયું. જો ફાતમા (કે કાસમ) નહીં ભરે તો તમારે તે રૂપીયા ભરી દેવા પડશે. અને તે માંગનારને અખત્યાર છે કે ચાહે તો તમારા પર અને ચાહે તો ફાતમા (કે કાસમ) પર પોતાના રૂપીઆનો તકાદો કરે. હવે જ્યાં સુધી ફાતમા (કે કાસમ) પોતાનું કરજ અદા નહિ કરે અથવા માંગનાર પાસે માફ નહિ કરાવી લીએ. ત્યાં સુધી તમે ખરેખરા જામીન અને જોખમદાર છો અલબત જો પોતે માંગ; નાર ધણી તમારી જામીનગીરીને માફ કરી દીએ, અને કહી દીએ કે હવે તમારાથી કંઈ લેવું દેવું નથી, અમે તમારા પર તકાદો કરીશું નહીં, ત્યારે હવે તમારી જામીનગીરી રહી નહિ. અને તમે જામીન થવા ગયા તેજ વખતે જો, કરજ દેનારે તમારી જામીનગીરી મનજુર નહિ રાખી, અને કહ્યું કે તમારી જામીનગીરીનો અમને ભરોસો નથી, અથવા બીજુ કંઈ એવુંજ કહ્યું તો તમે જામીન થયા નહિ.

૨ મસઅલો. તમે કોઇના જામીન બન્યા હતા. અને તેની પાસે હમણા રૂપીઆ નહિ હતા તેથી તમને તે રૂપીયા દેવા પડયા. આરે જો તમે તે કરજદાર (લેનાર) ના કહેવાથી જામીન થયા હોવ તો જેટલું તમે માંગનારને દીધું હોય તેટલું કરજદાર પાસેથી લઈ સકો છો. અને જો તમો પોતાની રાજી ખુશીથી જામીન બન્યા હોવ ત્યારે જુઓ કે તમારી જામીનગીરીને સૌથી પેહેલાં કોણે મનજુર રાખી. તે કરજ લેનારે કે માંગનારે. જો પેહલાં કરજદારે મંજુર રાખી હોય ત્યારે તો એમજ સમજાશે કે તેના કેહવાથી તમે જામીન બન્યા છો, અને તેથી તમારા રૂપીઆ તેની પાસેથી લઇ શકો છો. અને જો પેહલાં માંગનારે મંજૂર રાખી હોય તો જે કંઇ તમે દીધું હોય તે પેલા કરજ લેનાર પાસેથી લઇ શકશો નથી. પણ એ એમ ગણાશે કે જાણે તમે

તેના પર એહસાન (ઉપકાર) કીધો, કે વગર કરજ દીએ તમે તેને કરજમાંથી છોડવ્યો (અલબત) જો તે પોતે દઈ દીએ તો એ જુદી વાત છે.

૩ મસઅલો. જો માંગનારે કરજ લેનારને મહિનો કે પંદર દહાડાની મોહલત દીધી, તો હવે તેટલા દહાડા તે (માંગનાર) પેલા જામીન થયલા માણુસથી પણ માંગી શકતો નથી.

૪ મસઅલો. અને જો તમે પોતાની પાસેથી ચુકવવાની જામીનગીરી દીધી નહોતી પણ પેલા કરજ લેનારના રૂપીઆ તમારી પાસે મુકેલા હતા, અને તેથી તમે કહ્યું હતું કે અમારી પાસે આ માણુસના રૂપીઆ મુકેલા છે, અમે તેમાંથી દઈ દેશું. ફરી તે રૂપીઆ ચોરાઈ ગયા, અથવા કોઇ બીજી રીતે નુકસાન થઇ ગયા, ત્યારે હવે તમારી જામીનગીરી રહી નહીં, અને હવે તમારાપર તે ચુકવવા પણ વાજેબ નથી. અને તે માંગનાર ધણી પણ તમારાપર તકાદો કરી શકતો નથી

૫ મસઅલો. કેથે જવા વાસ્તે તમે કોઇ એકકો કે ગાડું કીરાએ રાખ્યું. અને પેલા ગાડાવાલાનો કોઇ જામીન થયો કે જો એ નહીં લઈ જશે તો હું મારૂં ગાડું દઇશ. તો એવી જામીનગીરી જાયઝ છે. જો તે નહીં દેશે તો એ જામીનને દેવું પડશે.

૬ મસઅલો. તમે પોતાની ચીજ કોઇને દીધી, કે જાઓ એને વેચી લાવો. તે વેચી લાવો પણ પૈસા લાવો નહીં. અને કહ્યું કે પૈસા કેમે જશે નહિ, પૈસાનો હું જોખમદાર છું, તે નહિ દેશે તો મારાથી લઇ લેશો, તો એવી જામીનગીરી નાજાયઝ છે.

૭ મસઅલો. કોઇએ કહ્યું કે તમારી મરઘીને એજ (પીંજરામાં કે ઝાંપ) માંજ ગોંધાયલી રેહેવા દો. જો (એને) બિલાડી લઇ જાય તો તેનું જોખમ મારે માથે છે. મારી પાસેથી લઇ લેજો. અથવા બકરીને વાસ્તે કહ્યું કે જો વરૂ લઇ જાય તો મારી પાસેથી લઇ લેજો, તો એવી જામીનગીરી નાજાયઝ છે.

૮ મસઅલો. નાબાલેગ છોકરા કે છોકરી કોઇનાં જામીન થાય તો એ પણ નાદુરસ્ત છે.

પોતાનું કરજ બીજાને માથે નાંખવાનું બયાન.

૧ મસઅલો. ખતીજા (નામની ઓરત) નું તમારા પર કંઇ લ્હેણું છે, અને ફાતમાપર તમે કંઇ માંગો છો. હવે ખતીજાએ તમારાપર તકાદો કીધો ત્યારે તમેં કહ્યું ફાતમા અમારી દેણુદાર છે. તમે તમારૂં લ્હેણું તેણીની પાસેથી વસૂલ કરી લીઓ. અમારાપર તકાદો નહિં કરો. જો તેજ વખતે ખતીજા એ વાતને મંજુર રાખે અને ફાતમા પણ તેણીને દેવા રાજી થઇ જાય તો ખતીજાનું લ્હેણું તમારા માથાથી ઉતરી ગયું, હવે તેણી તમારાપર બિલકુલ તકાદો કરી શકતી નથી. પણ તેજ ફાતમાથી માંગે. પછી ગમે ત્યારે મળે. અને જેટલો કરજો તમે ખતીજાને દેવડાવ્યો છે, તેટલું હવે તમે ફાતમા પાસે લઇ (કે માંગી) શકતા નથી અલબત જો ફાતમા તેથી વધારાની કરજદાર છે, તો જેટલું [તે કરજ કરતાં ઉપ્રાંત] વધારે હોય તે તમે લઈ (અને માંગી) શકો છો. ફરી જો ફાતમાએ ખતીજાને દઇ દીધું ત્યારે તો ઠીક, અને જો નહીં દીધું અને મરી ગઇ, તો જે કંઇ માલ મિલકત તેણીએ છોડી, હશે તે વેચીને ખતીજાને (તેણીના લ્હેણા પૈસા) અપાવશું. અને જો ફાતમાએ કંઈ માલ મિલકત છોડી નહિ હશે કે જે વેચીને તે કરજ દેવાય, અથવા તેણીએ પોતાની જીંદગીમાંજ નકાર કીધો અને સમ ખાધા કે તમારા કરજાથી મને કંઇ પણ સંબંધ નથી, અને ગવાહો પણ નથી, ત્યારે એવી હાલતમાં ખતીજા ફરી તમારા પરજ તકાદો કરી શકે છે. અને પોતાનું લ્હેણું તમા-

રાથીજ લઇ શકે છે. અને જો તમારા કહેવાથી ખતીજા ફાતમાથી પોતાનું લ્હેણું વસૂલ કરવાને મંજુર નહિં રાખે અથવા ફાતમા તેણીને દેવાને નાખુશ હોય તો કરજો તમારા માથા-પરથી ઉતર્યો નથી.

૨ મસઅલો. ફાતમા (નામની ઓરત) તમારી કરજદાર નહોતી અને તમે એમજ તમારાપરનું કરજ તેને માથે નાંખ્યું, અને ફાતમાએ તે પોતાને માથે લીધું, અને ખતીજાએ પણ તે મંજૂર રાખ્યું, ત્યારે પણ ખતીજાનું લ્હેણું તમારા પરથી ઉતરી ગયું, અને ફાતમાને માથે રહ્યું. તેથી કરીને એનો પણ એજ હુકમ છે કે જે હમણા ઉપર બયાન થયો. અને જેટલા રૂપીયા ફાતમાને દેવા પડશે તે રૂપીયા દીધા પછી તમારી પાસે વસૂલ કરી લીએ. અને દેવા અગાઉ તમારી પાસેથી લઇ લેવાનો તેણીને હક નથી.

૩ મસઅલો. જો ફાતમા પાસે તમારા રૂપીઆ રાખેલા હતા, અને તેથી કરીને કરજો તમે તેણીને માથે નાંખ્યો, ફરી તે રૂપીઆ કોઈ તરેહથી નુકશાન થઈ ગયા, ત્યારે હવે ફાતમા તમારા રૂપીઆની જોખમદાર નથી. પણ હવેથી ખતીજા કરજાનો તકાદો તમારાપર કરશે. અને તમારાથીજ લેશે. હવે ફાતમાથી માંગવાનો અને લેવાનો તેણીને કોઈ હક નથી.

૪ મસઅલો. ફાતમાપર કરજો નાંખવા બાદ જો તમેજ તે કરજો વાળો, અને ખતીજાને દઇ દીઓ, તો એ પણ દુરસ્ત છે. ખતીજા એમ કહી શકતી નથી કે હું તમારાથી લઇશ નહીં પણ ફાતમાથી લઈશ.

કોઇને (પોતાના વતિ) વકીલ કરી દેવાનું બયાન.

૧ મસઅલો. જે કામને માણસ પોતે કરી શકે છે, તે કામ કરવામાં તેને એ પણ અખત્યાર છે કે કોઇ બીજાથી કહી દીએ, કે તમે અમારૂં આ કામ કરી દીઓ. જેમકે વેચવું, ખરીદવું, ભાડે લેવું, ભાડે આપવું, નિકાહ કરવો વિગેરે. જેમકે ચાકરડીને બજારમાં સોદો ખરીદવા મોકલી. અથવા ચાકરડીની મારફતે કોઇ ચીજ વેચાવી, અથવા ગાડી કે ગાડું કિરાયાનું મંગાવ્યું હવે જેનાથી આ કામો કરાવ્યા હોય શરીઅતમાં તેને **વકીલ** કહે છે. જેમ કે ચાકરડીને અથવા કોઇ નોકરને સોદો લેવા મોકલ્યો તો તે તમારો વકીલ કહેવાશે.

૨ મસઅલો. તમે ચાકરડી પાસે ગોસ્ત મંગાવ્યું, અને તેણી ઉધાર લઇ આવી, તો તે ગોશવાલો તમારાથી પોતાના પૈસા માંગી શકતો નથી. તેજ ચાકરડીથી માંગે અને તે ચાકરડી તમારાથી માંગે એવીજ રીતે જો કોઇ વસ્તુ તમે ચાકરડીની મારફતે વેચાવી તો તે લેનારથી પૈસા માંગવાનો અને વસૂલ કરવાનો તમને હક નથી. તેણે જેનાથી તે ચીજ લીધી છે તેનેજ તે પૈસા પણ ચૂકવશે. અને તે જો તમનેજ પૈસા દઇ દીએ તો પણ જાયઝ છે. મતલબ એ છે કે જો તે તમને નહીં દીએ તો તમે જોરજુલમથી તે (ખરીદનાર)ની પાસેથી લઇ શકતા નથી.

૩ મસઅલો. તમે નોકરથી કોઈ ચીજ મંગાવી અને તે લઇ આવ્યો. ત્યારે તે (નોકર) ને અખત્યાર છે કે જ્યાં સુધી તે તમારાથી તેની કીંમત લઇ નહીં લીએ ત્યાં સુધી તે ચીજ તમને દીએ નહીં. પછી ગમે તો તેણે પોતાની પાસેથી કીંમત તે ચીજની દીધી હોય અથવા હજી નહીં દીધી હોય. બંનેનો હુકમ એકજ છે. અલબતજો તે પાંચ દસ દિવસના વાયદાપર ઉધાર લાવ્યો હોય. તો જેટલા દહાડાનો વાયદો કરી આવ્યો હોય તેટલા દહાડા વીતી જાય તે પહેલાં તે તમારી પાસે તે ચીજની કીંમત માંગી શકતો નથી.

૪ મસઅલો. તમે એક સેર ગોસ્ત મંગાવ્યું હતું, અને તે દોઢ સેર લઇ આવ્યો, તો

પુરૂં દોઢ સેર રાખવું વાજેબ નથી. જો તમે નહી લેશો તો અર્ધો શેર તેને લેવું પડશે.

૫ મસઅલો. તમે કોઇને કહ્યું કે ફલાણી બકરી જે ફલાણાને ત્યાં છે તેને બે રૂપીયામાં જઇને ખરીદી લાવો, ત્યારે તે વકીલ તેજ બકરીને પોતાને માટે ખરીદી શકતો નથી. મતલબ એ કે જે ચીજ ખાસ તમે ઠેરવીને બતલાવી દીઓ, તે વખતે તે ચીજને ખાસ પોતાને માટે ખરીદવું તેને દુરસ્ત નથી. અલબત જે કીંમત તમે બતલાવી છે તે કીંમત કરતાં વધુ કીંમતે પોતાને વાસ્તે તેનું ખરીદવું દુરસ્ત છે. અને જો તમે કંઈ પણ કીંમત નહીં કહી હોય તો કોઈ પણ રીતે તે પોતાને માટે તે ચીજને ખરીદી શકતો નથી.

૬ મસઅલો. જો તમે કોઇ ખાસ બકરી બતલાવી નહીં, ફકત એટલુજ કહ્યું કે એક બકરી જોઇએ, તે અમને ખરીદી આપો, ત્યારે તે પોતાને વાસ્તે પણ ખરીદ કરી શકે છે. પછી ગમે તે બકરૂં પોતાને વાસ્તે અને ચાહે તે તમારે વાસ્તે ખરીદે. જો પોતાને વાસ્તે નીયત કરીને લીએ તો તે તેની થઇ. અને જો તમારે વાસ્તે લેવાની નીયતે ખરીદે તો તે તમારી છે. અને જો તમારા દીધેલા પૈસાથી ખરીદે ત્યારે તો તમારીજ થઇ. પછી નીયત ગમે તેને વાસ્તે કરે (જો પોતાને માટે નીયત કરશે તો તેની થશે નહીં).

૭ મસઅલો. તમારે વાસ્તે તેણે બકરૂં ખરીદ્યું. પછી હજી તમને તે દેવા પામ્યો નહિં અને એટલામાં બકરૂં મરી ગયું, અથવા ચોરાઇ ગયું તો તે બકરીની કીંમત તમને દેવી પડશે. જો તમે એમ કહેશો કે તમે પોતાને માટે ખરીદી હતી અમારે વાસ્તે નહીં, ત્યારે જો તમે તેને પ્રથમથી કીંમત દઇ ચુકયા હતા તો તમારા પૈસા ગયા. અને જો તમે કીંમત દીધી હતી નહીં અને હવે તે કીંમત માંગે છે. ત્યારે જો તમે સમ ખાઓ કે તમે પોતાને માટે તે ખરીદી હતી, ત્યારે તો તેનું બકરૂં ગયું. અને જો સોગન નહીં ખાઇ શકો તો તેની વાત માનવીજ પડશે.

૮ મસઅલો. જો નોકર કે ચાકરડી કોઇ મોંઘી ચીજ ખરીદી લાવી, ત્યારે જો કીંમતમાં થોડોકજ ફેર હોય તો તમને તે ચીજ રાખવીજ પડશે. અને જો ઘણે મોંઘે લઇ આવી કે તેટલી કીંમત કોઈ લગાડી શકતુંજ નથી, તો તેનું લેવું વાજેબ નથી. જો નહીં લેશો તો તેને લેવી પડશે.

૯ મસઅલો. તમે કોઇને કોઇ ચીજ વેચવા દીધી, તો તેને પોતે તે ચીજ ખરીદી લેવી, અને કીંમત તમને દઇ દેવી, જાયઝ નથી. તેમજ તમે કંઇ મંગાવ્યું કે ફલાણી ચીજ ખરીદી લાવો, તો તે માણસ પોતાની ચીજ તમને દઇ શકતું નથી. જો પોતાની ચીજ તમને વેચવી અથવા તમારી ચીજ પોતે ખરીદવી મંજૂર હોય, તો ખુલ્લું જણાવે કે એ ચીજ હુ લઉં છું, મને દઇ દો અથવા એમ કહી દીએ કે આ મારી ચીજ તમે લઇ લીઓ અને આટલી કીંમત દઈ દીઓ. ખુલ્લું જણાવ્યા વગર એમ કરવું જાયઝ નથી.

૧૦ મસઅલો તમે ચાકરડી પાસે બકરાનું ગોશ મંગાવ્યું, અને તેણી ગાયનું ગોશ લાવી, ત્યારે તમને અખત્યાર છે કે ગમે તો રાખો અને ચાહો તો નહિ રાખો. તેવીજ રીતે તમે બટાકા મંગાવ્યા અને તેણી ભીંડા કે બીજું કંઇ લાવી, તો તે લઇ લેવું જરૂરી નથી. જો તમે નહીં લેશો તો તેણીને લેવું પડશે.

૧૧ મસઅલો. તમે એક પૈસાની કોઇ ચીજ મંગાવી, અને તેણી બે પૈસાની લાવી, તો તમને અખત્યાર છે કે એક પૈસા જેટલી લઈ લો, અને એક પૈસાની જે વધારે લાવી છે તે તેણીને માથે નાંખો (ગમે તો તેણી રાખે અથવા પાછી દઈ આવે.)

૧૨ મસઅલો. તમે બે માણુસોને મોકલ્યા કે જાઓ અને ફલાણી ચીજ ખરીદી લાવો ત્યારે ખરીદતી વખતે બંનેને હાજર રહેવું જોઇએ. ફકત એકજ માણુસ ખરીદે તો તે બૈઅ મોકૂફ છે. જો તમે કબુલ રાખશો તો જાયઝ થઇ જશે.

૧૩ મસઅલો. તમે કોઇને કહ્યું કે અમારે માટે એક ગાય કે એક બકરૂં અથવા બીજી કોઇ ચીજ બતલાવી કે તે ખરીદી લાવી દીઓ. ત્યારે તેણે પોતે તો તે ચીજ નહીં ખરીદી, પણ કોઈ બીજાને કહ્યું, અને તેણે ખરીદ કીધી, તો તેનું લેવું વાજેબ નથી. ગમે તો લીઓ અને ગમે તો નહીં લીઓ. બંને તરેહનો અખત્યાર છે. અલબત જો તે પોતે તમારે વાસ્તે ખરીદ કરે તો તમને લેવીજ પડશે.

વકીલને છોડી દેવાનું બયાન.

વકીલને છોડી દેવાનો અને કાઢી મુકવાનો તમને દરેક વખતે અખત્યાર છે. જેમકે તમે કોઇને કહેલું કે અમને એક બકરૂં જોઇએ છે, કોઇ ઠેકાણે મળી જાય તો લઇ લેજો. ફરી મના કરી દીધી, તો હવે તેને લેવાનો અખત્યાર નથી. જો હવે તે લેશે તો તેનેજ માથે પડશે, તમને લેવું પડશે નહિ.

મસઅલો. જો તમે તેને પોતે મના નહિ કીધી પણ કાગળ લખીને મોકલ્યો, અથવા માણુસ મોકલીને કહેવડાવી દીધું કે હવે લેશો નહીં, ત્યારે પણ તે વકીલ છોડી દેવાયો (એમ ગણાશે). અને જો તમે તો કહેવડાવ્યું નહીં પણ કોઇ બીજા માણુસે પોતાના તરફથીજ તેને કહી દીધું, કે ફલાણાએ (પોતાના વકીલ-પણામાંથી) તમને છોડી દીધા છે, હવે ખરીદ કરશો નહીં, ત્યારે જો બે માણુસોએ ચેતવણી આપી હોય, અથવા એકેજ ચેતવણી આપી હોય, પણ તે (એક માણુસ) માતબર અને દીન ચુસ્ત છે, તો વકીલપણું જતુ રહ્યું. અને જો એમ નહીં હોય તો તેનું વકીલપણું કાયમ છે. જો તે (કોઇ ચીજ) ખરીદી લીએ તો તમને (તે ચીજ) લેવી પડશે.

(વેપારમાં) એકનો પૈસો અને બીજાની મહેનત હોય તેનું બયાન.

૧ મસઅલો. વ્યાપાર કરવા માટે તમે કોઇને કેટલાક રૂપીઆ દીધા, કે એ રૂપીયાં લઇને વેપાર કરો, જે કાંઇ નફો થશે તે આપણે બંને વ્હેંચી લેશું. એ જાયઝ છે. એને મોદારબત કહે છે. પણ એની કેટલીક શરતો છે. જો તે સૌ શરતો મૂજબ હોય તો સહીહ છે, નહિતો નાજાયઝ અને ફાસિદ છે.

(૧) એ કતો એ કે જેટલા રૂપીયા દેવા હોય તે બતલાવી દેવા જોઇએ. અને વેપારને વાસ્તે તે રૂપીયા તેને દઈ દીઓ. અને પોતાની પાસે નહીં રાખો. જો રૂપીયા તેને નહિ દીધા અને પોતાની પાસેજ રાખ્યા તો એ કામ ફાસેદ છે.

(૨) એકે નફો વ્હેંચવાની વાત ચોકસ કરી લીઓ. અને તમે કેટલો નફો રાખશો અને તે કેટલો રાખશે, તે પેહલાંથી ચોખું કહી દીઓ. એ વાત જો ઠેરવાશે નહિ, ફકત એટલુંજ કહેશો કે નફો આપણે બંને વ્હેંચી લેશું, તો એ ફાસિદ છે.

(૩) એ કે નફો વ્હેંચવાને એવી રીતે મુકર્રર કરશો નહિ કે જેટલો નફો થાય તેમાંથી દસ રૂપીયા અમારા અને બાકીના સૌ રૂપીયા તમારા. અથવા દસ તમારા અને બાકી સૌ રૂપીયા અમારા મતલબ એકે કોઇ ચોકસ રકમ મુકર્રર કરવી નહીં. કે એટલી અમારી અને એટલી તમારી. પણ એવું બંધાણ કરવું જોઇએ કે (નફો જેટલો થાય તેનો) અર્ધો ભાગ અમારો અને અર્ધો તમારો. અથવા એક ભાગ એકનો અને બાકીના ત્રણ ભાગ બીજાના. મતલબ એકે નફો ભાગોમાં વ્હેંચાય. નહીં તો ફાસેદ થઇ જશે. જો નફો થસે તોજ તે કામ કરનાર ભાગ લઈ શકશે. અને જો કંઇ નફો

નહિ થયો તો તેને કંઇ પણ મળશે નહિ. અને એમ શરત કરે કે જો નફો નહીં થશે ત્યારે પણ અમે તમને અસલ મુડીમાંથી એટલા રૂપીયા દેશું, તો એ કામ ફાસેદ થશે. તેમજ જો એમ શરત કીધી કે જો નુકશાન થશે તો તે નુકસાન વેપાર કરનારને માથે છે, અથવા બંનેને માથે છે, એ પણ ફાસેદ છે. પણ હુકમ એજ છે કે જે કંઈ નુકશાન થાય તે માલેક (રૂપીયા ખરચનાર)ને માથે છે. તેનાજ રૂપીયા જશે.

૨ મસઅલો. જયાં સુધી તેની પાસે રૂપીયા હોય, અને તે જોઇતું માલ ખરીદે નહીં, ત્યાં સુધી તેના હાથમાંથી તે કામ લઈ લેવા અને રૂપીયા પાછા લેવાનો તમને અખત્યાર છે. અને જયારે તે માલ ખરીદી ચૂકયો તો હવે તે કામ તમે તેના કબજામાંથી લઈ શકતા નથી.

૩ મસઅલો. જો એવી શરત કીધી કે તમારી સાથે અમે કામ કરશું અથવા અમારો ફલાણો માણુસ તમારી સાથે કામ કરશે તો એ વેપાર ફાસેદ થશે.

૪ મસઅલો. (મોદારબત જે બયાન થઇ) એનો હુકમ એ છે કે જો તે વેપાર જાયઝ શર્તો (જે કે ઉપર બયાન થઇ તે) મૂજબ શરૂ કરવામાં આવ્યો હોય, અને તે વેપારને નાજાયઝ કરી નાંખે એવી કોઇ શરત કરવામાં નહીં આવી હોય, તો નફામાં બંને ભાગીયા છે. જેટલો ભાગ દરેકે ઠેરવ્યો હોય તેટલો વ્હેંચી લીએ. અને જો કંઇ નફો નહીં થયો, અથવા નુકસાન થયું તો તે મેહનત કરનાર ભાગીયાને કંઇ મળશે નહીં. તમજ નુકસાનનો કંઇ પણ ભાગ તેને દેવો પડશે નહીં, અને જો તે વેપાર નાજાયઝ (શર્તોને લીધે) ફાસેદ થઇ ગયો હોય, તો તે વેપારનું કામ ઉડાવનાર (એટલે જેના પૈસા વેપારમાં લગાડેલા નહીં હતા તે) ને નફામાંથી કંઇ પણ મળશે નહીં પણ તે એક નોકર તરીખે ગણાશે. (અને એવી હાલતમાં) જુઓ કે જો એવા માણુસને નોકર રાખીએ તો કેટલો પગાર દેવો પડે બસ તેટલોજ પગાર તેને દેવામાં આવશે નફો થાય ત્યારે પણ અને નહીં થાય ત્યારે પણ. દરેક હાલતમાં તેને પગારતો મળશેજ. અને તમામ નફો (વેપારમાં પૈસા ખરચનાર) માલેકને મળશે. પણ જો પગાર વધુ પડતો હોય અને જેટલો નફો થતો હતો તેના હિસાબથી ભાગ પડતો નફો આપીએ તો ઓછી રકમ દેવી પડે એમ છે તો એવી હાલતમાં પગાર દેશું. નહીં. નફો વ્હેચી દેશું.

૫ મસઅલો. એવી તરેહના મસઅલાઓની ઓરતોને બહૂ જરૂર પડતી નથી તેથી અમે વધુ લખતા નથી. જયારે એવો વેપારનો સંજોગ આવી પડે તો તેના દરેક મસઅલાને કોઈ સારા આલેમથી પુછી લેવું જોઇએ, જેથી ગુનો થાય નહીં.

અનામત રાખવી અને મુકવી તેનું બયાન.

૧ મસઅલો. કોઇએ કોઇ ચીજ તમારી પાસે અનામત મુકી, અને તમે લઇ લીધી તો તેની સંભાળ રાખવી (તમારાપર) વાજેબ થઇ ગઇ. જો બરાબર સંભાળ નહીં રાખી અને તે ચીજ નુકસાન થઇ ગઈ, તો તે નુકસાની ભરી દેવી પડશે. અલબત જો સંભાળવામાં કોશીશ કીધી તે છતાં તે નુકસાન થઇ ગઇ; જેમકે ચોર ચોરી ગયા અથવા મકાનમાં આગ લાગી અને તેમાં તે બળી ગઇ તો તેની નુકસાની તે મુકનાર લઇ શકતું નથી. એટલુંજ નહીં પણ જો અનામત મુકતી વખતે એવો કરાર કીધો કે જો જતી રેહશે તો હું (રાખનાર) જોખમદાર છું, મારાથી પૈસા લઇ લેશો, ત્યારે પણ મુકનારને નુકસાની ભરી લેવાનો અખત્યાર નથી. હા, જો તમે પોતાની ખુશીથી ભરી આપો તો એની કંઈ હરકત નથી.

૨ મસઅલો. કોઇએ કહ્યું કે હું જરા કામને માટે જાઉં છું મારી આ ચીજ રાખો. તમે કહ્યું કે ઠીક છે, મુકો. અથવા તમે કંઇ

કહ્યું નહીં અને તે તમારી પાસે મુકી ચાલ્યું ગયું, તો એ અનામત થઇ ગઇ અલબત જો તમે સાફ કહી દીધું કે હું જોખમદાર નથી, કોઇ બીજા પાસે મુકો, અથવા બીજું કંઇ કહીને ના કહી દીધી, અને તે છતાં તે મુકીને ચાલ્યું ગયું, તો હવે તે ચીજ તમારી સભાળમાં ગણાશે નહીં. અલબત જો તેના ગયા પછી તમે ઉઠાવીને રાખી લીધી તો હવે અનામત થઈ ગઈ.

૩ મસઅલો. કેટલીક ઓરતો બેઠેલી હતી, તેઓને સોંપી તે માણસ ચાલ્યો ગયો, તો તે સૌ ઓરતોપર તે ચીજ સંભાળવી વાજેબ છે. જો તે ઓરતો તે ચીજ છોડી એક સાથે ઉઠીને ચાલી જશે, અને તે ચીજ જતી રેહશે, તો નુકશાની સૌને ભરી આપવી પડશે. અને જો સૌ સાથે ઉઠીને ચાલી નહિ ગઇ, પણ એકેક કરીને ગઇ તો જે સૌથી છેલ્લે રહી જશે, તેણીની પાસે નુકસાની ભરી લેવી પડશે કારણ કે તે ચીજ સંભાળવી હવે તેણીનેજ માથે હતી અને (તે ચીજ છોડીને) તેણી ચાલી ગઇ, અને તે ચીજ જતી રહી.

૪ મસઅલો. જેની પાસે જે કોઇ અનામત (કોઇએ મુકેલી) હોય તેને અખત્યાર છે કે ગમે તો તે પોતાની પાસે સંભાળથી રાખે, અથવા પોતાની મા કે બેન કે ધણી વિગેરે કોઇ એવા સગા પાસે મુકે કે જેઓ તેની સાથે એકજ ઘરમાં રહેતા હોય, અને જેઓની પાસે તે પોતાની ચીજ પણ જરૂરને વખતે મુકતું હોય. પણ જો કોઇ એવો ભરોસેદાર નહીં હોય તો તેની પાસે મુકવું જાયઝ નથી. તે જાણી જોઇને કોઇ એવા વગર ભરોસેદાર માણસ પાસે મુકી, તો નુકસાન થવાથી તે નુકસાની ભરી દેવી પડશે. અને એવા (ઉપર જણાવેલા) સગા શિવાય, કોઇ બીજા પાસે પણ, બીજા કોઇની મુકેલી અનામતને, તે અનામતના માલિકની પરવાનગી વગર મુકવી, જાયઝ નથી પછી ગમે તો તે બીજો માણસ કોઈ સગો હોય અથવા તદ્દન પરાયો હોય (અનામતના માલેકની રજા વગર) જો કોઇ પરાયા માણુસ પાસે અનામતને મુકી તો નુકશાની થવાથી દંડ ભરી આપવો પડશે. અલબત તે પરાયો માણસ જો એવો માણુસ હોય કે એ (અનામત રાખનાર માણુસ) પણ પોતાની ચીજો તેને ત્યાં મુકે છે તો દુરસ્ત છે.

૫ મસઅલો. કોઇ ચીજ મુકી અને તમે ભૂલી ગયા. તે ચીજને ત્યાંજ છોડીને ચાલ્યા ગયા, ત્યારે તે ચીજ જતી રહેવાથી ભરી આપવી પડશે. અથવા કોઠડી કે પેટીનું તાળું ખોલીને તમે ચાલ્યા ગયા અને ત્યાં જાણ અજાણ સૌ તરેહના માણસો છે. ત્યારે પણ જતી રહેવાથી ભરી આપવી પડશે.

૬ મસઅલો. ઘરમાં આગ લાગી તો એવે વખતે પરાયા માણુસને ત્યાં પણ અનામત મુકવી જાયઝ છે. પણ જ્યારે તે ઉજર જતો રહે ત્યારે તરતજ પાછી લઇ લેવી જોઇએ. જો હવે પાછી નહીં લેશે તો (નુકશાની થવાથી) દંડ આપવો પડશે. એવીજ રીતે મરતી વખતે જો પોતાના ઘરનો કોઈ માણુસ પાસે નહીં હોય તો પાડોશીને સોંપવું જાયઝ છે.

૭ મસઅલો. જો કોઇએ કંઇ રૂપીઆ કે પૈસા અનામત મુકયા તો તેજ રૂપીઆ અને પૈસાને સંભાળી રાખવા વાજેબ છે. તેઓને પોતાના રૂપીઆઓમાં ભેળવા જાયઝ નથી. એમ સમજશો નહીં કે રૂપીઆ તો સૌ સરખાજ છે. લાવો એને ખરચી નાંખીએ. જ્યારે તે માંગશે ત્યારે દેશું. અલબત જો તેણે (અનામત મુકનારે) રજા દીધી હોય તો એવે વખતે ખરચવું જાયઝ છે. પણ તેનો હુકમ એ છે જો કે તેજ રૂપીઆ તમે જુદા રહેવા દો તોજ તે રૂપીઆ અનામત ગણાશે. જો તે રૂપીઆ નુકશાન થઈ જશે તો તે ભરી આપવા પડશે નહીં. અને જો તમે રજા લઇને તે રૂપીઆઓને

ખરચી નાંખ્યા, તો હવે તે તમારે માથે કરજ થયો, અનામત રહ્યા નહીં. તેથી હવે ગમે તેવી હાલતમાં તમને તો દેવાજ પડશે. જો ખરચ્યા પછી તેટલાજ રૂપીઆ તમે તેના નામથી જુદા મુકી દીધા ત્યારે પણ તે અનામત નથી. તે તમારાજ રૂપીઆ છે. જો ચોરાઇ જશે તો તમારા જશે. તેને તો પાછા દેવાજ પડશે. મતલબ એ કે ખરચ કીધા પછી જ્યાં સુધી તેને ચુકવશો નહીં ત્યાં સુધી તે તમારે માથે (કરજ) રહેશે.

૮ મસઅલો. સો રૂપીઆ કોઇએ તમારી પાસે અનામત મુકયા તેમાંથી પચાસ (રૂપીઆ) તમે (તેની) રજા લઇને ખરચ્યા. તે પચાસ રૂપીઆ તમારે માથે કરજ થઈ ગયા, અને પચાસ અનામત રહ્યા. હવે જ્યારે તમારી પાસે રૂપીયા હોય ત્યારે તમારી પાસેના પચાસ રૂપીયા તે અનામત મુકલા પચાસ રૂપીઆમાં ભેળવશો નહીં. જો તેમાં મેળવશો તો તે રૂપીયા પણ અનામત રહેશે નહીં. એ પૂરા સો રૂપીયા તમારે માથે (લ્હેણા) થઇ જશે. જો જતા રહેશે તો પૂરા સો રૂપીયા દેવા પડશે. કેમકે અનામતના રૂપીયા પોતાના રૂપીયાઓમાં ભેળવી નાંખવાથી (તે રૂપીયા) અનામત રહેતા નથી, પણ કરજના રૂપીયા થઇ જાય છે. અને દરેક હાલતમાં (તે રૂપીયા) દેવા પડે છે.

૯ મસઅલો. તમે તેની રજા લઇને તેના સો રૂપીયા પોતાના સો રૂપીયામાં મેળવી દીધા. ત્યારે તે સૌ રૂપીઆ બંનેના ભાગમાં થઇ ગયા, જો ચોરાઈ જશે તો બંનેના જશે. કોઇને કંઇ પણ દેવું પડશે નહીં. અને જો તેમાંથી કેટલાક ચોરી થઇ જશે અને કેટલાક બાકી રહી જશે, ત્યારે પણ અર્ધા એના અને અર્ધા તેના જશે. અને જો એકના સો હોય અને બીજાના બસો હોય તો એના ભાગના પ્રમાણમાં એના અને તેના ભાગના પ્રમાણમાં તેના જશે.

જેમકે જો બાર રૂપીયા જતા રહેશે તો ચાર રૂપીયા એક સો રૂપીયા વાળાના ગયા અને આઠ રૂપીયા બસો રૂપીયાવાળાના (ગયા) એ હુકમ તેજ વખતે લાગુ પડશે. કે જ્યારે તેની રજા લઇને ભેળ્યા હોય. અને જો વગર રજાએ ભેળ્યા હોય તો તેનો તેજ હુકમ છે કે જે બયાન કરવામાં આવ્યો. (અને તે એ છે) કે અનામતના રૂપીયા (મુકનારની) વગર રજાએ પોતાના રૂપીયાઓમાં ભેળવી લેવાથી કરજ થઈ જાય છે, તેથી તે (અનામત મુકેલા) રૂપીયા હવે અનામત રહયા નથી. જે કંઇ (નુકસાન) જશે તે તમારૂં જશે. તેના રૂપીયા તો તેને દરેક હાલતમાં દેવા પડશે.

૧૦ મસઅલો કોઇએ બકરી કે ગાય અનામત મુકી. ત્યારે તેનું દૂધ પીવું અથવા બીજી કોઇ પણ રીતે તેનાથી કામ લેવું દુરસ્ત નથી. અલબત ઇજાઝત (રજા) થી એ સૌ જાયઝ થઇ જાય છે. વગર પરવાનગીએ જેટલું દૂધ લીધું હશે તેની કીંમત દેવી પડશે.

૧૧ મસઅલો. કોઇએ એક લુગડું કે ઘરેણું અથવા પલંગ વિગેરે અનામત મુકયું. ત્યારે તેની રજા વગર તેને વાપરવું દુરસ્ત નથી. જો તે અનામત રાખનારે લુગડું કે ઘરેણું પેહેર્યું અથવા પલંગ પર બેઠું, અથવા સુઈ ગયું અને તેમ વાપરવામાં તે લુગડું ફાટી ગયું, અથવા ચોરાઇ ગયું, અથવા ઘરેણું કે પલંગ ભાંગી ગયું, અથવા ચોર ચોરી ગયા તો ભરી આપવું પડશે. અલબત જો તોબા કરીને ફરી તેવીજ સંભાળથી રાખશે અને ફરી કોઇ પણ રીતે નુકસાન થઇ જશે તો દંડ ભરવો પડશે નહીં.

૧૨ મસઅલો. પેટીમાંથી અનામત મુકેલું લુગડું કાઢયું કે સાંજના એજ પેહેરીને ફલાણે ઠેકાણે જશું. ફરી પેહેરવા અગાઉ જો તે જતું રહયું ત્યારે પણ ભરી આપવું પડશે.

૧૩ મસઅલો. અનામત મુકેલી ગાય કે બકરી બીમાર પડી ગઈ. તમે તેની દવા કીધી

તે દવાથી તે મરી ગયુ તો કીંમત ભરી આપવી પડશે. અને જો તમે દવા નહીં કીધી અને તે મરી ગયુ તો નુકશાની દેવી પડશે નહી.

૧૪ મસઅલો. કોઇએ અનામત રાખવા એક રૂપીઓ દીધો અને તમે બટવામાં મુકી દીધો, અથવા ઈજારબંધમાં બાંધી દીધો. પણ તેમાં નાંખતી વખતે તે રૂપીયો ઈજારબંધ કે બટવામાં નહીં પડયો પણ તમે તો એમજ સમજ્યા કે તમે તો બટવામાં મુકયો. ત્યારે તે ભરી આપવો પડશે નહીં.

૧૫ મસઅલો (અનામત મુકનાર) જ્યારે પોતાની અનામત માંગે ત્યારે તરતજ તેને દેવી વાજેબ છે. વગર ઉજરે નહીં દેવું અને વાર લગાડવી જાયઝ નથી. કોઇએ પોતાની અનામત માંગી અને તમે કહયું કે ભાઇ હમણા કામમાં રોકાયલો છું, કાલે લઇ જાઓ. તેણે કહયું કે ઠીક છે, કાલે દે જો. ત્યારે તો કંઈ હરકત નથી. અને જો તે કાલે લેવાને રાજી નહીં થયું અને નહીં દેવાથી ગુસ્સે થઇને ચાલ્યું ગયું, તો હવે તે ચીજ (અનામત મુકેલી) અનામત રહી નહીં હવે જો જતી રહેશે તો તમને ભરી આપવી પડશે.

૧૬ મસઅલો. કોઇએ પોતાનું માણસ (પોતાની મુકેલી) અનામત લેવા મોકલ્યું, ત્યારે તમને અખત્યાર છે કે તેને નહીં દીઓ, અને કહેવડાવી દીઓ કે તે પોતે આવીને પોતાની ચીજ લઇ જાય. અમે કોઈ બીજાને દેશું નહિ. અને જો તમે તેને સાચો સમજીને દઇ દીધી, અને તે પછી ધણીએ કહયું કે તેને મેં મોકલ્યો નહોતો. તમે કેમ દીધી? ત્યારે તે તમારી પાસે લઈ શકે છે. અને તમે તે માણસની પાસેથી પાછી લઇ શકો છો. અને જો તે લઇ જનારની પાસેથી ચીજ ખોવાઇ ગઈ કે જતી રહી, તો તમે તે માણસ પાસેથી કીંમત લઇ શકતા નથી પણ તે અનામત મુકનાર તમારી પાસેથી લઇ શકે છે.

ઉછીની લીધેલી ચીજનું બીયાન.

(૧) કોઇથી કોઇ લુંગડું કે ઘરેણું કે પલંગ કે વાસણ વિગેરે કોઇ ચીજ કેટલાક દહાડાને વાસ્તે માંગી લાવ્યા કે કામ પૂરૂં થઈ જવાથી દઇ દેશું તેનો હુકમ પણ અનામતના જેવોજ છે. હવે તેને સારી પેઠે સંભાળી યાદ રાખવું જોઇએ. જો સંભાળ સાથે પણ જતી રહે તો જેની ચીજ હોય તેને તેની કીંમત વિગેરે કંઇ પણ ભરી લેવાનો હક નથી. એટલુંજ નહીં પણ જો તમે એકરાર કીધો હોય કે જો જતી રહેશે તો અમારાથી કીંમત લઈ લેશો. ત્યારે પણ કીંમત ભરી લેવી જાયઝ નથી. અલબત જો સંભાળ નહીં રાખવાને લીધે જતી રહી તો ભરી આપવી પડશે. અને તે ચીજના માલેકને દર વખતે અખત્યાર છે કે જયારે ચાહે ત્યારે પોતાની ચીજ લઇ લીએ. તમને તે વખતે દેવાની ના પાડવી જાયઝ નથી. જો માંગ્યા પછી નહીં દીધી અને તે પછી જતી રહેશે તો ભરી આપવી પડશે.

(૨) મસઅલો. (તે ચીજના માલેકે જેવી રીતે વાપરવાની પરવાનગી દીધી હોય તેવીજ રીતે વાપરવી જોઇએ. તેથી ઉલટી રીતે વાપરવું જાયઝ નથી. જો તેથા જુદી રીતે વાપરશો તો જતી રેહવાથી કિંમત ભરી આપવી પડશે. જેવી રીતે કે કોઇએ ઓઢવાને દુપટો દીધો અને તે તેને પાથરીને સુઇ ગયું, અને તે ખરાબ થઇ ગયું. અથવા પલંગપર એટલા માણસો સૂતા કે તે ટુટી ગયું. અથવા કાચનું વાસણ હતું તે આગપર મુકવાથી ભાંગી ગયું. અથવા એવીજ કંઈ રજા વિરૂદ્ધ વાત કીધી તો દંડ ભરી આપવો પડશે. એવીજ રીતે જો ચીજ માંગી લાવી અને એવી ખોટી નીયત કીધી કે પાછી દઇશ નહીં પણ પચાવી પડીશ, ત્યારે પણ ભરી આપવી પડશે.

(૩) મસઅલો. એક બે દીવસને વાસ્તે કોઇ ચીજ મંગાવી તો હવે એક કે બે દહાડા પછી

પાછી જરૂર દઇ દેવી જોઇએ. જેટલા દિવસને વાસ્તે કહીને લાવે તેટલા દિવસ પછી જો નહીં ફેરવશે તો જતી રહેવાથી ભરી આપવી પડશે.

૪ મસઅલો. જે ચીજ એવી ઉછીની લાવ્યા હોય તે વખતે જોવું જોઇએ કે માલેકે જો પોતાને મોઢે કહી દીધું હોય કે ગમે તો તમે વાપરજો અથવા કોઇ બીજાને વાપરવા દેજો ત્યારે માંગી લાવનારને દુરસ્ત છે કે બીજાને પણ વાપરવા દીએ. એવીજ રીતે જો તેને સાફ રજા દીધી નહી પણ તેની સાથે એવી ઓળખાણ અને દોસ્તી છે, કે માંગી લાવનારને ખાત્રી છે કે દરેક રીતે તેની રજા છે, ત્યારે પણ એજ હુકમ છે. અને જો માલેકે ચોખી ના કહી કે જોજે તમે પોતે વાપરજો પણ કોઇ બીજાને આપશો નહીં. તો એવી હાલતમાં કોઇ બીજાને આપવી કોઇ પણ રીતે જાયઝ નથી.

અને જો મંગાવનારે એમ કહીને મંગાવી કે હું પોતેજ એને વાપરીશ, અને (તે ચીજના) માલેક બીજાના વાપરવાની નહીં મના કીધી અને નહીં ખુલ્લી રીતે રજા દીધી, ત્યારે તે ચીજને જુઓ, કે કેવી છે, જો તે એવી ચીજ હોય કે સૌ વાપરનારા તેને એક સરખી રીતેજ વાપરતા હોય, અને કોઈ પણ જુદી રીતે વાપરી શકતા ન હોય; તો પોતે વાપરવી અને (માલેકની રજા વગર) બીજાને વાપરવા દેવી જાયઝ છે. અને જો તે ચીજ એવી હોય કે સૌ વાપરનારા તેને એક સરખી રીતે વાપરતા નથી; પણ કોઇ તો સંભાળથી વાપરે છે અને કોઇ બેદરકારીથી વાપરે છે, ત્યારે એવી ચીજ તમે કોઇ બીજાને [માલેકની રજા લીધા વગર] વાપરવાને દઈ શકતા નથી. અને એમ કહીને મંગાવી હોય કે અમારૂં ફલાણું સગું કે દોસ્ત વાપરશે અને [તે ચીજના] માલેકે તમે વાપરશો કે નહીં તેની કંઇ વાતચીત કીધી નહીં તો એવી હાલતમાં પહેલી તરેહની [કે જેને સૌ એક સરખી રીતે વાપરે છે તે] ચીજને તમે પણ વાપરી શકો છો. અને બીજી તરેહની (ઉપર બયાન થયલી કે જેને સૌ લોકો એક સરખી રીતે વાપરતા નથી તે) ચીજને તમે વાપરી શકશો નહીં. ફક્ત તેજ માણસ વાપરી શકશે કે જેના નામથી મંગાવી છે.

અને જો તમે એમજ મંગાવી લીધી. નહીં પોતે વાપરવાનું કહેવડાવ્યું. અને નહીં બીજાનું, અને માલેકે પણ કંઇ કહ્યું નહીં ત્યારે તેનો હુકમ એ છે કે પેહલી તરેહની (સરખી રીતે વપરાતી) ચીજને તમે વાપરી શકો છો, અને બીજાને પણ વાપરવા દઈ શકો છો. અને બીજી તરેહની (સૌમાં સરખી રીતે નહીં વપરાતી) ચીજને વાસ્તે એ હુકમ છે, કે જો તમે વાપરવી શરૂ કરી દીધી ત્યારે તો બીજાને વાપરવા દઈ શકતા નથી. અને જો બીજાને વાપરવા દઇ દીધી અને તેણે વાપરી ત્યારે તમે તેને વાપરી શકતા નથી, (એ મસઅલાઓને) સારી પેઠે સમજી લેશો.

૫ મસઅલો. માબાપ વિગેરે કોઇને નાબાલિગ બચ્ચાની માલેકીની ચીજને વાપરવા વાસ્તે કોઇને દેવું જાયઝ નથી. જો તે ચીજ જતી રહેશે તો ભરી આપવી પડશે. એવીજ રીતે જો નાબાલિગ પોતે કોઇ ચીજ પોતાની માલકીની વાપરવા દીએ તો તે ચીજ લેવી પણ જાયઝ નથી.

૬ મસઅલો. કોઇની પાસેથી કોઇ ચીજ વાપરવા વાસ્તે માંગી લાવ્યા પછી તે ચીજનો માલેક મરી ગયો. ત્યારે હવે મરવા પછી તે માંગી લાવેલી ચીજ રહી નહી. હવે તેને વાપરવી જાયઝ નથી. એવીજ રીતે જો લાવનાર માણસ પોતે ગુજરી ગયું તો તેના વારસોને તે ચીજ વાપરી ફાયદો હાંસેલ કરવો જાયઝ નથી.

હિબા એટલે (ભેટ) દેવાનું બયાન.

૧ મસઅલો. તમે કોઇને કંઇ ચીજ દીધી અને તેને કબુલ રાખી, અથવા મોઢેથી. કંઇ કહયું નહીં, પણ તમે તેના હાથપર તે ચીજ મુકી દીધી, અને તેણે લઇ લીધી ત્યારે હવે

તે ચીજ તેનીજ થઇ ગઈ. હવે તમારા માલકી-પણાની રહી નહીં. પણ તેજ માણસ તેનું માલેક છે. (એવી રીતે આપવા)ને શરેઅ શરીફમાં હિબા કહે છે. પણ તેની કેટલીએક શરતો છે. (૧) તેને આપી દેવું અને તે માણસે તેનો કબજો કરી લેવો. જો તમે કહયું કે એ ચીજ અમે તમને દઈ દીધી, અને તેણે કહ્યું કે અમે લઇ લીધી. પણ હજી તમે તેને સોંપી નથી. તો એ દેવું સહીહ થયું નથી. હજી તે ચીજ તમારા માલકીપણામાં છે. અલબત જો તેણે તે ચીજ ઉપર પોતાનો કબજો કરી લીધો. ત્યારે હવે કબજો કીધા પછી તે માણસ તે ચીજનો માલેક છે.

૨ મસઅલો. તમે તે દીધેલી ચીજ તેની રૂબરૂ એવી રીતે મુકી કે જો તે ઉઠાવી લેવા ચાહે તો લઇ શકે છે. અને કહ્યું કે લીઓ, એને લઇ લીઓ, ત્યારે એવી રીતે પાસે મુકી દેવાથી પણ તે માલેક બની જાય છે. એમ સમજશું કે તેણે ઉઠાવી કબજો કરી લીધો.

૩ મસઅલો. બંધ (મુકેલા) પેટીમાં કેટ-લાંક લુગડાં દઇ દીધાં, પણ પેટીની કુંચી દીધી નહીં. ત્યારે એ કબજો થયો નહીં જ્યારે કુંચી દેશે ત્યારે કબજો ગણાશે અને તેજ વખતે તે માલેક બનશે.

૪ મસઅલો. કોઈ શીશીમાં તેલ મુકેલું છે. અથવા બીજું કંઇ છે. તમે તે શીશી કોઇને દઇ દીધી, પણ તેલ દીધું નથી. ત્યારે એવી રીતે દેવું નાદુરસ્ત છે. જો તે કબજો કરી લેશે ત્યારે પણ તે શીશીનો માલેક થઇ શકશે નહીં. જયારે તેલ ખાલી કરીને દેશો ત્યારેજ તે માલેક થશે. અને જો તેલ કોઇને દીધું પણ શીશી દીધી નહીં અને તેણે બોતેલ સાથે લઇ લીધું કે અમે તેલ કાઢી લઇને બોતેલ પાછી દેશું, ત્યારે એવી રીતે તેલ આપવું દુરસ્ત છે, તેના પર કબજો કીધા પછી માલેક બની જશે. મતલબ એ કે જયારે વાસણ વિગેરે કોઇ ચીજ દીઓ તો (તેમાં જે કંઇ હોય તેને) કાઢી લઇને દેવું શરત છે. કાઢી લીધા વગર ભેટ આપવી દુરસ્ત નથી. એવીજ રીતે કોઇએ મકાન (ભેટ) આપ્યું ત્યારે પોતાનો સૌ માલ કાઢી લઇ પોતે પણ તે ઘર છોડી દઇને આપવું જોઇએ.

૫ મસઅલો. જો કોઇને અર્ધો કે ત્રીજો ભાગ કે પા ભાગ કોઇ ચીજનો આપો અને પૂરેપૂરી ચીજ નહીં દીઓ, તો તેનો હુકમ એ છે કે જુઓ કે તે કઇ તરેહની ચીજ છે. અર્ધી વ્હેંચી દેવા પછી પણ ઉપયોગની રહેશે કે નહીં રહેશે. જો વ્હેંચી દેવા બાદ ઉપયોગમાં આવે તેવી નહીં રહે જેમકે ઘંટી કે જો તેને વચ્ચેથી અર્ધી તોડીને આપશો તો દળવાના કામની રહેશે નહી, અને જેમકે પાટલો, પલંગ, પતેલી, લોટો, પવાલું, પેટી, જનાવર વિગેરે. એવી ચીજોને વ્હેંચ્યા વગર પણ અર્ધી કે ત્રીજો ભાગ જેટલી આપ-વાની મરજી હોય દેવી જાયઝ છે. અગર તે કબજો કરી લીએ તો જેટલો ભાગ તમે દીધો હોય તેટલાનો તે માલેક બની ગયો અને તે વસ્તુ ભાગીયાઓમાં વ્હેચાઇ ગઇ (એમ સમજાશે).

અને જો તે ચીજ એવી છે કે વ્હેંચ્યા પછી પણ ઉપયોગ (કામ)માં લઈ શકાય જેમકે જમીન, ઘર, લુગડાનો તાકો, બાવળનાં લાકડાં, અનાજ દૂધ, દહીં વિગેરે. તો તેને વ્હેંચી દીધા વગર (ભેટ) આપવું જાયઝ નથી. જો તમે કોઇને કહ્યું કે અમે આ વાસણમાંનું અર્ધું ઘી તમને દઇ દીધું. અને તે કહેકે મેં લઇ લીધું, તો એવી રીતે દેવું નાદુરસ્ત છે. એટલુંજ નહિ પણ તે માણસ તે વાસણપર કબજો પણ કરી લીએ તો પણ તેનો માલેક બની શકતો નથી. હજી તમામ ઘી તમારૂંજ છે હા, એ પછી જો તેમાંથી અર્ધું ઘી કાઢીને તેને દેવામાં આવે તો હવે અલબત તે માણસ તેનો માલેક થઇ જશે.

૬ મસઅલો. એક તાકો અથવા એક મકાન કે બગીચો વિગેરે બે જણાઓએ મળી અર્ધો

અર્ધો ખરીદ કીધો. ત્યારે જ્યાં સુધી વ્હેંચી નહીં લીએ ત્યાં સુધી પોતાનો અર્ધો ભાગ કોઇને દેવું દુરસ્ત નથી.

૭ મસઅલો. આઠ આના કે બાર આનાના પૈસા બે માણુસોને દીધા કે તમે અર્ધા અર્ધા વ્હેંચી લીઓ એ દુરસ્ત નથી. પણ અર્ધા અર્ધા વ્હેંચીને દેવા જોઈએ. પણ જો એક રૂપીઓ અથવા એક પૈસો બે માણુસોને (વ્હેંચી લેવાને) દીધો તો એ દુરસ્ત છે.

૮ મસઅલો. બકરી કે ગાયના પેટમાં બચ્ચું છે. ત્યારે તે અવતરે તે પેહલાંજ તેને દઈ દેવું જાયઝ નથી. એટલુંજ નહીં પણ (એમ આપી દીધા પછી) તે બચ્ચું પેદાં થયા બાદ, તે માણુસ જો તેના પર કબજો કરશે, ત્યારે પણ તે માલેક થશે નહીં. જો દેવું હોય તો પેદા થયા પછી દીએ.

૯ મસઅલો. કોઇએ બકરી દીધી અને કહ્યું કે એના પેટમાં જે બચ્ચું છે તેને અમે દેતા નથી. તે અમારૂંજ છે. ત્યારે તે બકરી અને બચ્ચું તે (લેનારનાજ) થઇ ગયાં. પેદા થયા પછી (આપનારને) બચ્ચું લઇ લેવાનો અખત્યાર નથી.

૧૦. મસઅલો. તમારી કોઇ ચીજ કોઇને પાસે અનામત મુકેલી છે. તમે તેનેજ (તે ચીજ) દઇ દીધી. તો એવી હાલતમાં ફક્ત એટલુંજ કહી દેવાથી, કે મેં લઇ લીધી, તે માલેક બની જશે. હવે જઇને બીજી વાર તેને પોતાના કબજામાં લેવી શરત નથી, કેમકે તે ચીજ તો તે (લેનારની) પાસેજ છે.

૧૧ મસઅલો. નાબાલિગ છોકરો કે છોકરી પોતાની ચીજ કોઇને દઇ દીએ તો તેનું દેવું માતબર નથી. અને તેની ચીજ લેવી પણ નાદુરસ્ત છે. એ મસઅલાને સારી પેઠે યાદ રાખવો, એમાં બહુ લોકો ફંસેલા છે.

બચ્ચાંઓને (ઈનામ કે ભેટ) દેવાનું બયાન.

૧ ખતના વિગેરે કોઈ ટાકણામાં નાના બચ્ચાંઓને જે કંઇ દેવામાં આવે છે, તેથી ખાસ તેજ બચ્ચાને દેવાનો (દેનારનો) ઇરાદો હોતો નથી, પણ માબાપને દેવાનો ઇરાદો હોય છે. તેથી તે જે કંઇ મળે તેનું બચ્ચું માલેક નથી, પણ માબાપ માલેક છે. જો બચ્ચું હોંશીયાર (મોટી ઉમરનું) હોય, તો તેનો કબજો કરી લેવો બસ છે. જ્યારે (તેને તે ચીજનો) કબજો કરી લીધો, ત્યારે પેલી ચીજનો માલેક થઇ ગયો. જો બચ્ચું કબજો નહીં કરે અથવા કબજો કરે તેટલી મોટી ઉમરનો નહીં હોય તો બાપ હોય તો તેના કબજા કરવાથી અને જો બાપ નહીં હોય દાદો હોય તો તેના કબજા કરવાથી બચ્ચું માલેક થઇ જશે. જો બાપ કે દાદો નહીં હોય તો જે તેનું ભરણુ પોશણુ કરતું હોય, તેને કબજો કરવો જોઇએ. અને બાપ કે દાદા હોય તેમ છતાં મા, નાની કે દાદી વિગેરે કોઇ બીજાનો કબજો માતબર નથી.

૨ મસઅલો. જો બાપ, અને તે નહીં હોય તે વખતે દાદો, પોતાના દીકરા કે પૌત્રીને કોઇ ચીજ દેવા ચાહે ત્યારે ફક્ત એટલું કહી દીએ તો હિબા દુરસ્ત થઇ જશે, કે મેં એને આ ચીજ દઇ દીધી. અને જો બાપ કે દાદો નહીં હોય તે વખતે મા, ભાઈ વીગેરે પણ જો તેને કંઇ દેવા ચાહશે તો અને તે બચ્ચું પણ તેઓની સંભાળમાં હોય તો તેઓના એમ કેહવાથી પણ તે બચ્ચું માલેક થઈ જશે. કોઇના કબજા કરવાની જરૂર નથી.

૩ મસઅલો. જે ચીજ હોય તે પોતાની ઓલાદને સરખી રીતે વ્હેંચી દીએ છોકરા અને છોકરી સૌને બરાબર દીએ. જો કદી કોઇને કંઈ વધારે દીધું તો તેમાં પણ કંઇ હરકત નથી. જેને ઓછું દીધું હોય તેને નુકસાન દેવાની મરજી નહીં હોવી જોઇએ. નહીં તો ઓછું દેવું દુરસ્ત નથી.

૪ મસઅલો. જે ચીજ નાબાલિગના માલકીપણાની હોય તેનો હુકમ એ છે કે તેજ બચ્ચાના કામમાં લગાડવી જોઇએ. કોઇને પણ પોતાના કામમાં લેવું જાયઝ નથી. પોતે માબાપ

પણ પોતાના કામમાં લીએ નહીં, અને બીજા બચ્ચા ભાઇ, બેનના કામમાં પણ લગાડે નહીં.

૫ મસઅલો. જો જાહેરમાં બચ્ચાને દીધું પણ સારી પેઠે ખબર છે કે (તે દેનારની) મરજી તો માબાપનેજ દેવાની છે. પણ તે ચીજને નજીવી સમજીને બચ્ચાનાજ નામથી દઈ દીધી. તો તે માબાપની છે તેઓ જે ચાહે તે કરે. ફરી તેમાં પણ જોઇ લીએ કે જો માના તરફવાળાઓએ દીધી હોય તો માની છે, અને જો બાપના તરફવાળાઓએ દીધી હોય તો બાપની છે.

૬ મસઅલો પોતાના નાબાલિગ બચ્ચાને વાસ્તે લુગડાં બનાવ્યાં તો તે છોકરૂં (તે લુગડાનું) માલેક બની ગયું. નાબાલિગ છોકરીને વાસ્તે ઘરેણું બનાવ્યું તો તે છોકરી તેની માલેક બની ગઈ. હવે તે લુગડાં કે તે ઘરેણાને કોઈ બીજા બચ્ચાને પેહરાવવાં જાયઝ નથી. જેને વાતે બનાવ્યાં છે તેનેજ પેહેરાવવા. અલબત્ત જો બનાવતી વખતજ સાફ કહી દીધું હોય કે એ મારી ચીજ છે. પેહેરવાને વાસ્તે હું ઉછીનું દઉં છું ત્યારે તે બનાવનારનીજ રહેશે. ઘણો ખરો રિવાજ છે કે મોટા ભાઈ બેનનો જરૂરને વખતે નાબાલિગ, નાના ભાઈ કે બેનોથી અથવા પોતે માબાપ પોતાના છોકરાથી રૂમાલ કે દુપટો વિગેરે કઈ માંગી લે છે. તો તે ચીજોને થોડી વાર સારૂ પણ ઉછીનું લેવું દુરસ્ત નથી.

૭ મસઅલો. જેવી રીતે પોતે બચ્ચું પોતાની ચીજ કોઇને દઇ શકતું નથી તેમ બાપને પણ પોતાની નાબાલિગ ઓલાદની કોઇ ચીજને દેવાનો અખત્યાર નથી. જો માબાપ તેની ચીજ કોઇને તદન દઇ દેશે, અથવા થોડી વારને સારૂ અથવા કેટલાક દહાડાને માટે વાપરવા ઉછીની દીએ, તો તે ચીજનું લેવું (લેનારને) દુરસ્ત નથી. અલબત જો માબાપને તે ચીજ નહીં હોવાને લીધે ઘણીજ જરૂર છે, અને તે ચીજ બીજે કોઇ ઠેકાણેથી મળી શકતી પણ નહીં હોય, તો લાચારીને લીધે તે વખતે પોતાની ઓલાદની તે ચીજ લેવી જાયઝ છે.

૮ મસઅલો. માબાપ વિગેરેને બચ્ચાનો માલ કોઇને કરજ દેવું પણ નાદુરસ્ત છે. એટલુંજ નહીં પણ પોતે કરજ લેવું પણ નાજાયઝ છે. ખૂબ યાદ રાખો.

દઇને પાછા લેવાનું બયાન.

૧ મસઅલો. કંઇ દઇને પાછું લેવું મોટો ગુનો છે. પણ જો પોતાની રાજી ખુશીથી દઇ દીએ તો હવે તે (પાછું લેનાર) માલેક બની જશે. પણ કેટલીક વાતો એવી છે કે જેથી પાછું લઈ લેવાનો અખત્યાર તદન રહેતો નથી. જેમકે તમે કોઇને બકરી દીધી. તેણે ખવાડીને ખુબ જાડી તયાર બનાવી, તો હવે પાછી લઈ લેવાનો અખત્યાર નથી. અથવા કોઇને જમીન દીધી અને તેમાં તેણે ઘર બનાવી દીધું, અથવા બગીચો કીધો, તો હવે તે પાછી લેવાનો અખત્યાર નથી. અથવા દીધા પછી તેણે લુગડાને સીવી લીધું, અથવા રંગી કાઢયું, અથવા ધોવડાવ્યું, તો હવે પાછા લેવાનો અખત્યાર નથી.

૨ મસઅલો. તમે કોઇને બકરી દીધી અને તેને બેએક બચ્ચાં થયાં તો પાછી લેવાનો અખત્યાર બાકી છે. પણ જો પાછી લીઓ તો ફક્ત બકરી લીઓ તેનાં બચ્ચાં લઇ શકતા નથી.

૩ મસઅલો. દીધા પછી જો લેનાર કે દેનાર મરી જાય ત્યારે પણ પાછી લેવાનો અખત્યાર રેહતો નથી.

૪ મસઅલો. તમને કોઇએ કોઇ ચીજ દીધી, ફરી તેના બદલામાં તમે પણ કોઇ ચીજ તેને દીધી. અને કહી દીધું કે લીઓ ભાઈ! તેના બદલામાં તમે આ લઇ લીઓ. ત્યારે બદલો વાળ્યા પછી હવે તેને પાછી લેવાનો અખત્યાર નથી. અલબત જો તમે એમ નહીં કહ્યું કે તેના બદલામાં અમે એ ચીજ દઇએ છીએ. તો તે પોતાની ચીજ અને તમે પોતાની ચીજ (એક બીજા પાસેથી) પાછી લઈ શકો છો.

૫ મસઅલો. ધણીએ ધણીઆણીને અથવા ધણીઆણીએ પોતાના ધણીને કંઇ દીધું તો તે ચીજ પાછી લેવાનો (કોઇને) અખત્યાર નથી. તેમજ જો કોઇએ એવા પોતાના સગાને કંઇ દીધું, કે જે સગાની સાથે નિકાહ હમેશને માટે હરામ છે. અને તે સગપણ લોહીનું છે. જેમકે ભાઈ, બેન, ભત્રીજો, ભાણેજ વિગેરે. તો તેની પાસેથી પાછી લેવાનો અખત્યાર નથી. અને સગપણ તો છે, પણ નિકાહ હરામ હોય તેવું સગપણ નથી, જેમકે કાકાભાઇ, ફોઈબેન વિગેરે. અથવા નિકાહતો હરામ છે, પણ વંશ (નસબ) ને લીધેનું સગપણ નથી. જેમકે દુધભાઈ, દુધબેન વિગેરે. અથવા જમાઇ, સાસુ, સસરો વિગેરે, તો એ સૌથી પાછી લઈ લેવાનો અખત્યાર છે.

૬ મસઅલો. જેટલી હાલતમાં પાછી લઇ લેવાનો અખત્યાર છે, તેની મતલબ એ છે કે (એ તેજ વખતે જાયઝ છે કે જ્યારે) તે પોતે પાછી દેવા રાજી પણ હોય, તો તે વખતે અખત્યાર છે. જેમકે ઉપર બયાન થઈ ગયું. પણ ગુનો તો એમાં પણ છે. અને જો તે રાજી નહીં હોય, અને પાછી નહીં દીએ, તો જોર-જુલમથી પાછી લેવી તો તદન જાયઝ નથી, અને હરામ છે.

૭ મસઅલો. હિબા કરવાના જેટલા બયાન થયા છે, તેવાજ ઘણા ખરા મસઅલા ખોદાપાકને વાસ્તે ખેરાત કરવાના છે. જેમકે ફકીર (ભિક્ષુક) જ્યાં સુધી કબજો નહીં કરે ત્યાં સુધી તે કોઇ ચીજનો માલેક બની શકતો નથી. અને જે ચીજને વ્હેંચીને આપવી શર્ત છે, તે ચીજને અહીં (ખેરાત કરવામાં) પણ વ્હેંચીને આપવી શરત છે. જે ચીજ ખાલી કરીને દેવી જરૂરી છે, તેને એ (ખેરાત)માં પણ ખાલી કરીને દેવી જરૂરી છે, અલબત બે વાતોનો ફરક છે (૧) હિબામાં રાજી ખુશીથી પાછી લેવાનો અખત્યાર રહે છે અને અહીં (ખેરાતમાં) પાછી લેવાનો અખત્યાર નથી. (૨) આઠ દસ આનાના પૈસા અથવા આઠ દસ રૂપીઆ જો બે ફકીરોને દીએ. કે તમે બંને વ્હેંચી લેશો. તો જાયઝ છે, પણ હિબામાં તેમ કરવું દુરસ્ત નથી.

૮ મસઅલો. કોઈ ફકીરને પૈસો દેવા ગયા અને ભૂલથી આઠ આની દેવાઇ ગઇ, તો તે પાછી લઇ લેવાને તમને અખત્યાર નથી.

ભાડે લેવાનું બયાન.

૧ મસઅલો. જ્યારે એક મહિનાને વાસ્તે તમે ઘર ભાડે રાખ્યું. અને પોતાના કબજામાં લઇ લીધું તો મહિના પછી કિરાયું દેવું પડશે. પછી ગમે તો તેમાં તમે રહ્યા હોય અથવા ખાલી પડી રહેલું હોય દરેક હાલતમાં (કિરાયું દેવું) વાજેબ છે.

૨ મસઅલો. દરજી લુગડું સીવીને કે રંગારો રંગીને, અથવા ધોબી ધોઇને લાવ્યો, તો તેને અખત્યાર છે કે જ્યાં સુધી તમારાથી પોતાની મજુરી નહીં લીએ ત્યાં સુધી તમને લુગડું દીએ નહીં. તેની મજુરી ચુકવ્યા વગર, તેની પાસેથી જોરજુલમથી લેવું દુરસ્ત નથી. અને જો કોઇ મજૂર પાસે એક આનો મજુરી ઠેરવીને એક ગુણી અનાજની ઉઠાવાવી, ત્યારે તે પોતાની મજૂરી લેવા વાસ્તે તમારી અનાજની ગુણી રોકી શકતો નથી. કેમકે ત્યાંથી ઉઠાવી લાવવાથી અનાજમાં કોઇ નવી ચીજ પેદા થઇ નહીં. અને ઉપરના (એજ) મસઅલામાં લુગડામાં એક નવી વાત પેદા થઇ ગઇ હતી.

૩ મસઅલો. જો કોઇએ શરત કીધી કે મારૂં લુગડું તમેજ સીવજો, અથવા તમેજ રંગજો, અથવા તમેજ ધોજો, તો તેને બીજાની પાસે ધોવડાવું જાયઝ નથી. અને જો એવી શરત કીધી નથી તો બીજાની પાસે પણ તે સીવડાવી, રંગાવી કે ધોવડાવી શકે છે.

ફાસિદ ઇજારાનું બયાન.

(ઇજારો એ શબ્દ ફિકેહમાં ભાડે દેવું અને મજૂરીએ રાખવું બંને અર્થમાં વપરાય છે.)

૧ મસઅલો. જો ઘર કિરાએ [illegible] અને તે વખતે કંઈ મુદત મુકર્રર નહિ કીધી કે કેટલા

દિવસને વાસ્તે એક રૂપીયો દેવાનો છે, અથવા ભાડું ઠેરવ્યુંજ નહીં, અને એમજ લઇ લીધું, અથવા એવી શરત કીધી કે એમાં જે કંઇ પડી ભાંગી જશે તે અમે પોતાની પાસેથી (કિરાયા ઉપ્રાંત) બનાવી દેશું. અથવા કોઇને ઘર એવા વાયદા પર કિરાએ દીધું કે એને મરામત કરાવ્યા કરે અને કિરાયું કંઇ દીએ નહિ એ સૌ ફાસિદ ઇજારો છે.

૨ મસઅલો. કોઇએ એમ કહીને ઘર કિરાએ રાખ્યું કે રૂપીયા દર મહિને આપ્યા કરશું, તો એકજ મહિનાં સારૂ ઇજારો દુરૂસ્ત થશે. મહિના પછી ઘરના માલેકને તેને તેમાંથી કાઢવાનો અખત્યાર છે. ફરી જ્યારે બીજા મહિનામાં પણ તમે તેમાં રહી પડયા, તો એક મહિનાનો બીજો ઇજારો હવે જાયઝ થઇ જશે. એવીજ રીતે દર મહિને નવો ઇજારો થતો રેહશે. અલબત જો એમ પણ કહી દીધું કે ચાર મહિના કે છ મહિના રહીશ તો જેટલી મુદત બતલાવી હોય તેટલી મુદત સુધીનો ઇજારો દુરસ્ત થયો, એ મુદત પૂરી થાય તે પહેલાં ઘરનો માલેક તમને કાઢી શકશે નહિ

૩ મસઅલો. દળવાને વાસ્તે કોઇને ઘઉં દીધા, અને કહ્યું કે એમાંથાજ પાસેર લોટ (આટો) દળામણ લઇ લેજો. અથવા ખેતરની કપામણી થઈ અને કહ્યું કે એમાંથી એટલું અનાજ લઇ લેજો. એ સૌ ફાસિદ (બાતેલ) છે.

૪ મસઅલો. ફાસિદ ઇજારાનો હુકમ એ છે કે જે કંઇ કોલકરાર થયો હશે તે અપાવવામાં આવશે નહીં. પણ એટલા કામ સારૂ જેટલી મજૂરી અપાવવાનો દસ્તુર હશે, અથવા એવા ઘરને વાસ્તે જેટલું ભાડું આપવાનો રિવાજ હશે તે અપાવવામાં આવશે. પણ જો દસ્તુર વધારે હોય અને ઠેરવેલી રકમ તે કરતાં ઓછી હશે; તો દસ્તુર અને રિવાજ મુજબ અપાવવામાં આવશે નહીં પણ તેને તેટલુંજ મળશે કે જેટલું ઠેરવવામાં આવ્યું હતું. મતલબ એ કે (ઠેરવેલી રકમ અને દસ્તુર કે રિવાજમાં) જે ઓછી રકમ હશે તે દેવાડવામાં આવશે.

૫ મસઅલો. ગાવું, વગાડવું, નાચવું, વાંદરાનો ખેલ કરવો વિગેરે જેટલા ગુનાના ખરાબ કામો છે, તેઓનો ઇજારો તદન નાજાયઝ અને બાતેલ છે, તેથી કરીને તેઓને કંઇ અપાવવામાં આવશે નહીં.

૬ મસઅલો. કોઇ હાફેઝને મુકર્રર કીધો કે એટલા દહાડા ફલાણાની કબરપર [કુરઆને શરીફ] પઢા કરજો, અને તેનો સવાબ મોકલતા રહો. એ નાજાયઝ છે, અને તદન બાતેલ છે. નહીં પઢનારને સવાબ મળશે, અને નહીં એ મુડદાને અને તેને કંઇ પગાર (એ વિશે) દઇ શકાશે નહીં.

૭ મસઅલો પઢવા વાસ્તે કોઇ કિતાબ ભાડે લેવી નાજાયઝ છે.

૮ મસઅલો. એ જે દસ્તુર છે કે બકરી, ગાય, ભેંસ વિગેરેને ગર્ભવાળી કરવામાં જે માણસનો બકરો, બળદ કે પાડો હોય છે. તે કંઈ મજુરી એ બાબત લે છે, એ તદન હરામ છે.

૯ મસઅલો. બકરી કે ગાય અથવા ભેંસને ભાડેથી દુધ પીવા વાસ્તે રાખવી દુરસ્ત નથી.

૧૦ મસઅલો. જનાવરોને અડધા ભાગ પર દેવું દુરસ્ત નથી. એટલે એમ કેહવું કે આ મરઘી અને બકરીઓ લઇ જાઓ, અને સારી રીતે પાળીને જેટલાં બચ્ચાં તેઓનાં થાય, તેમાંથી અર્ધા તમે લેજો અને અર્ધા અમને દેજો. (એને ઉર્દુમાં અધ્યાન કહે છે.)

૧૧ મસઅલો. ઘરને શણગારવા વાસ્તે ઝુમ્મર, ફાનુસો વિગેરે ભાડે લેવા દુરસ્ત નથી. જો લાવશે તો દેનારને કીરાયું લેવાનો હક નથી. અલબત જો ઝુમ્મર, ફાનુસ હાંડી, ગલાસ વિગેરેને (ઘરને શણગારવાને નહીં પણ) ઘરમાં બાળવા વાસ્તે (ભાડે) લીધાં તો જાયઝ છે;

૧૨ મસઅલો. કોઇ ગાડી કીરાએ રાખી, તો રિવાજ અને કાયદા કરતાં વધારે માણુસોએ તેમાં ધસી પડવું દુરસ્ત નથી. તેમજ પાલખીમાં મજુરો (કહારો) જે ઉઠાવનારા હોય, તેઓની રજા લીધા વગર વધારે માણુસોનું બેસવું જાયઝ નથી.

૧૩ મસઅલો. કોઇ ચીજ ખોવાઇ ગઈ. (જેની ચીજ છે) તેણે કહ્યું જે અમારી ચીજનો પત્તો દેખાડશે કે કયાં છે તો અમે તેને એક પૈસો દેશું. ત્યારે જો કોઇ બતલાવે, તોપણુ તેનો હક નથી કે તે પૈસો લઇ શકે કેમકે એ ઇજારો દુરસ્ત નથી. અને કોઈ ખાસ માણુસને કહ્યું હોય કે જો તમે બતલાવશો તો પૈસા તમને દેવામાં આવશે, ત્યારે જો તેણે પોતાની જગ્યાએ બેઠાં બેઠાં અથવા ઉભા ઉભા બતલાવી તો તેને કંઇ પણુ મળશે નહીં. અને જો કેટલુંક ચાલ્યા પછી બતલાવી હોય તો પૈસો કે પૈ, જેટલાનો વાયદો કીધો હોય તેટલું તેને મળશે.

નુકસાની ભરી લેવાનું બયાન.

૧ મસઅલો. રંગારો, ધોબી, દરજી, વિગેરેથી કંઇ કામ કરાવ્યું, ત્યારે જે ચીજ કે તેને દીધી હોય તે તેની પાસે અનામત છે. ચોરાઇ જાય, અથવા નાચારી અને અજાણુતાથી બીજી કોઇપણુ રીતે નુકસાન થઇ જાય તો તેઓથી તેની નુકસાની ભરી લેવી જાયઝ નથી. અલબત જો તેણે એવી રીતે કુંદી કીધી કે લુંગડું ફાટી ગયું, અથવા સારૂં લુંગડું ભઠ્ઠીમાં મુકી દીધું, અને તેથી તે ખરાબ થઇ ગયું, તો તેની નુકસાની ભરી લેવી જાયઝ છે. અને જો કપડાં ખોવાઇ ગયાં, અને તે કહે છે કે અમને ખબર નથી કે કેવી રીતે ખોવાયા અને શું થયું. તો તેની નુકસાની ભરી લેવી પણુ દુરસ્ત છે. અને જો તે કહે કે મારે ત્યાં ચોરી થઇ ગઇ, અને તેમાં તે પણુ ચોરાઇ ગયાં (અને તપાસ કરતાં* તેની વાત ખરી માલમ પડી) તો નુકસાની ભરી લેવી જાયઝ નથી.

૨ મસઅલો. કોઈ મજુરને ઘી તેલ વિગેરે ઘર પહોંચાડવા સારૂ દીધું. તેણે રસ્તામાં ઢોળી કાઢયું. તો તે ભરી લેવું જાયઝ છે.

૩ મસઅલો. અને જે માણુસ એવો ધંધો કરતો નથી, પણુ તમારે ત્યાંજ કામ કરવા સારૂ રાખેલો છે, જેમકે નોકર, ચાકર, તેમજ તે મજૂર કે જેને તમે એક દહાડો કે બેચાર દહાડાને વાસ્તે મજુરીએ રાખેલો છે, તેના હાથે જો કંઇ જતું રહે તો તે ભરી લેવું જાયઝ નથી. અલબત જો તે જાણી જોઇને કંઇ નુકશાન કરે તો તે નુકસાની ભરી લેવી જાયઝ છે.

૪ મસઅલો. બચ્ચાને રમાડવા પર જે નોકર હોય છે, તેની ગફલતથી બચ્ચાનું ઘરેણું અથવા બીજું કંઇ જતું રહયું, તો તેની નુકસાની ભરી લેવી નાદુરસ્ત છે.

ઇજારો તોડી નાખવાનુ બયાન.

૧ મસઅલો. કોઇ ઘર ભાડે રાખ્યું તેમાં પાણી બહુ ગળતું હોય, અથવા તેનો કેટલોક ભાગ પડી ગયો, અથવા એવીજ કોઈ બીજી એબ તેમાં નીકળી આવી જેથી હવે તેમાં રહેવું મુશકેલ છે. ત્યારે ઇજારાને તોડી નાંખવું જાયઝ છે. અને જો તે ઘર તદન ભાંગી પડયું તો ઇજારો પોતેજ ટૂટી ગયો. તમારા તોડવાની અને ઘરના માલેકને તે બાબત રાજી થવાની કંઈ જરૂર રહી નહીં.

૨ મસઅલો. જ્યારે ભાડે રાખનાર અને ભાડે દેનારમાંથી કોઇ મરી જાય તો ઇજારો ટુટી જાય છે.

૩ મસઅલો. કોઇ એવો ઉજર પેદા થાય કે જેથી ઈજારો તોડવો પડે, તો લાચારીને

*તપાસ કરવી એટલાજ સારૂ જરૂરી છે નહિ તો આજકાલના ધોબીઓને જો એ મસઅલો માલમ પડી જાય તો એવા સેંકડો કપડા હજમ કરી જશે.

વખતે તોડવું દુરસ્ત છે, જેમકે કયે જવા વાસ્તે ગાડી કિરાયે મંગાવી પણ પછી વિચાર બદલાઇ ગયો, અને હવે જવાનો ઇરાદો નથી, ત્યારે ઇજારો તોડી નાખવો દુરસ્ત છે.

૪ મસઅલો. કોઇ ચીજ (ગાડી વિગેરે) ભાડે રાખીને તેનું બયાનું દેવાનો આપણે ત્યાં રિવાજ છે. જો જવું થયું તો પછી તેને પૂરૂં ભાડું આપવામાં આવે છે. અને તે આપેલું બયાનું તેમાં કાપી લેવામાં આવે છે. અને જો જવું નહિ થયું તો તે (ભાડું લેનાર) બયાનાને પાછો દેતો નથી. એમ દુરસ્ત નથી તેને જોઇએ કે બયાનું પાછું દઇ દીએ.

વગર રજાએ કોઈની ચીજ લઇ લેવાનું બયાન.

૧ મસઅલો. કોઇની ચીજ વગર રજાએ લઇ લેવી, અથવા તે હાજર નહીં હોય ત્યારે લઇ લેવી, મોટો ગુનો છે. કેટલીક ઓરતો પોતાના ધણીની અથવા કોઇ બીજા સગા વ્હાલાંની ચીજ વગર રજાએ લઇ લે છે, એ પણ દુરસ્ત નથી. જે ચીજ વગર રજાએ લીધી, ત્યારે જો તે ચીજ હમણાં હાજર હોય, તો તેજ ચીજ તેવીજ પાછી આપી દીએ. અને જો વપરાઇ ગઇ હોય, તો તેનો હુકમ એ છે કે જો તે એવી ચીજ હોય કે તેવીજ ચીજ બજારમાં મળી શકતી હોય, જેમકે અનાજ, ઘી, તેલ, રૂપીયા અને પૈસા, તો જે ચીજ લીધી હોય તેવીજ ચીજ મંગાવી દેવી વાજેબ છે. અને જો એવી કોઇ ચીજ લઇને નુકશાન કરી નાંખી કે તેના જેવીજ ચીજ મળવી મુશ્કેલ છે. તો તેની કિંમત દેવી પડશે, જેવી કે મરઘી, બકરી, જમરૂખ, નારંગી, સફરજલ વિગેરે.

૨ મસઅલો. પલંગનો એક પાયો તુટી ગયો, અથવા એવીજ કોઇ ચીજ તેમાં ભાંગી ગઈ, અથવા બીજી કોઈ ચીજ લીધી હતી તે બગડી ગઇ, તો એમ થવાથી માલેકનું જે નુકશાન થયું હશે તે દેવું પડશે.

૩ મસઅલો. પારકા રૂપીયાઓથી માલેકની રજા વગર વેપાર કીધો. ત્યારે તેમાં જેટલો નફો થાય તે લેવો દુરસ્ત નથી. પણ અસલ મુડી માલેકને પાછી દીએ. અને જેટલો નફો થયો હોય તેને એવા લોકોમાં ખેરાત કરી દીએ કે જેઓ ઘણાજ મોહતાજ હોય.

૪ મસઅલો. કોઇનું લુગડું ફાડી નાંખ્યું ત્યારે જો થોડું ફાટી ગયું હોય, તો જેટલું નુકશાન થયું હોય તેટલું ભરી અપાવશું. અને જો એટલું ફાડી નાંખ્યું કે હવે તે કામમાં આવે તેવું નથી. જેમકે દુપટો એવો ફાડી નાંખ્યો કે હવે તે દુપટાને લાયક રહ્યો નહીં. અલબત તેની નાની બંડીઓ બની શકે છે. ત્યારે એ સૌ લુગડું તેજ ફાડનારને દઈ દીએ અને તેની પૂરી કીંમત ભરી લીએ.

૫ મસઅલો. કોઇનું નંગ લઇને વીંટીમાં જડાવી લીધું. ત્યારે તેની કીંમત દેવી પડશે. વીંટીને તોડાવી નંગ કઢાવી દેવો વાજેબ નથી.

૬ મસઅલો. કોઈનું લુગડું લઇને રંગાવી લીધું, તો તેને અખત્યાર છે કે જોઇએ તો તે રંગેલુંજ લુગડું લઇ લીએ, અને રંગવાનો જે ખર્ચો થયો હોય તે દઈ દીએ. :અને ગમે તો પોતાના લુગડાની કીંમત લઈ લીએ. અને લુગડું તેનેજ દઇ દીએ.

૭ મસઅલો. નુકસાની ભરી આપ્યા પછી જો તે ચીજ મળી આવે, તો જોવું જોઇએ કે નુકસાની જો માલેકના કેહવા મુજબ દીધી હોય, તો હવે તે ચીજ પાછી આપવી વાજેબ નથી. હવે તેજ તેનો માલેક છે. અને જો તેના બતલાવ્યા કરતાં ઓછી દીધી હોય, તો તેની ભરી આપેલી નુકસાની પાછી દઇને પોતાની ચીજ પાછી લઈ શકે છે

૮ મસઅલો. બીજાની ગાય કે બકરી ઘરમાં ચાલી આવી, ત્યારે તેનું દુધ દોહી લેવું હરામ છે. જેટલું દુધ લેશે તેની કીંમત દેવી પડશે.

૯ મસઅલો. સોઈ, ધાગો, તમાકુ, કાથો, સોપારી, કોઇ પણ ચીજ વગર રજાએ લેવી

જાયઝ નથી. જો લીધી હોય તો તેની કીંમત દેવી વાજેબ છે. અથવા તેને કહીને માફ કરાવી લીએ. નહીં તો કયામતને દહાડે દેવી પડશે

૧૦ મસઅલો. ધણી પોતાને વાસ્તે કંઇ લુગડું લાવ્યો. ઓરતે વેતરતી વખતે તેમાંથી કંઇક ચોરીને રાખ્યું અને ધણીને કહ્યું નહીં, તો એ નાદુરસ્ત છે. જો કંઇ લેવું હોય તે કહીને લીએ. અને જો તે રજા નહી દીએ તો નહીં લીએ.

ભાગીયા હોવાનું બયાન

૧ મસઅલો. એક માણસ મરી ગયું અને તેણે કંઇક માલ છોડયો, ત્યારે તેના જેટલા વારસો હોય તે સૌનો તેમાં ભાગ છે. જ્યાં સુધી સૌથી રજા નહી લીએ ત્યાં સુધી તે માલને પોતાના કામમાં કોઈ લઈ શકશે નહીં. જો લેશે અને પોતે ફાયદો ઉઠાવશે તો ગુનો થશે.

૨ મસઅલો. બે ઓરતોએ મળીને કેટલાક વાસણ ખરીદ કીધા તો તે વાસણો બંનેના ભાગમાં ગણાશે. બીજીની રજા લીધા વગર તેઓમાંની એક ઓરતને તે સૌને પોતેજ વાપરવા અથવા વેચી નાંખવા જાયઝ નથી.

૩ મસઅલો. બે ઓરતોએ પોતપોતાના પૈસા મેળવીને ભાગમાં જમરૂખ, નારંગી, બોર, કેરીઓ. જાંબુ, કાકડી, ચીભડાં, ખરબુચો વિગેરે કોઇ ચીજ વેચાતી મંગાવી. અને જ્યારે તે ચીજ બજારથી આવી ત્યારે તે બંનેમાંની એક ઓરત તો છે, અને બીજી કેથે ગઇ છે. ત્યારે એમ નહીં કરશો કે અર્ધો ભાગ પોતે લઇ લીઓ અને અર્ધો ભાગ તેનો જુદો કરી દીઓ. કે જ્યારે આવશે ત્યારે પોતાનો ભાગ લઇ લેશે. જ્યાં સુધી બંને ભાગીદારો હાજર નહીં હોય ત્યાં સુધી ભાગ વ્હેંચી લેવો જાયઝ નથી. જો તેણીના આવ્યા વગર પોતાનો ભાગ જુદો કરીને ખાઇ ગઇ તો બહુ મોટો ગુનો થયો અલબત જો ઘઉ કે બીજું કોઇ અનાજ ભાગમાં મંગાવ્યું, અને પોતાનો ભાગ વ્હેંચીને લઇ લીધો, અને બીજીનો ભાગ તેણી આવી તે વખતે દઇ દીધો તો જાયઝ છે. પણ એવી હાલતમાં જો બીજીના ભાગમાંથી તેણીને આપવા પહેલાં કંઇ ચોરા[illegible] ગયું તો તે નુકસાના બંનેની ગણાશે અને તે (બીજી) પહેલીના ભાગમાંથી ભાગ લેશે.

૪ મસઅલો. સો સો રૂપીયા મેળવીને બે જણાએ કોઇ વેપાર કીધો. અને એવો કોલ કરાર કીધો કે જો કંઈ નફો થાય તેમાં અર્ધો ભાગ તમારો અને અર્ધો અમારો, તો એ દુરસ્ત છે. અને જો કહે કે એક ભાગ તમારો અને બે ભાગ અમારા તો પણ જાયઝ છે. પછી ગમે તો બંનેએ સરખી રકમ વેપારમાં રોકી હોય, અથવા વધારે કે ઓછી, સૌ જાયઝ છે.

૫ મસઅલો. હજી કંઈ માલ ખરીદવામાં નહીં આવ્યો અને તે પહેલાં સૌ રૂપીયા ચોરાઈ ગયા. અથવા બંનેના રૂપીયા હજી જુદા જુદા મુકેલા હતા અને બંનેમાંથી એકના રૂપીયા ચોરાઇ ગયા. તો ભાગીયાપણું જતું રહ્યું. ફરીથી ભાગીયા થાય અને પછી વેપાર કરે.

૬ મસઅલો બે જણાએ ભાગ કીધો અને કહ્યું કે સો રૂપીયા અમારા અને સો રૂપીયા તમારા મેળવીને તમે કાપડનો વેપાર કરો અને નફો આપણે અડધો અડધ વ્હેંચી લેશુ. પછી બંનેમાંથી એકે કેટલુંક કાપડ ખરીદી લીધું પછી બીજાના સો રૂપીયા ચોરી થઇ ગયા. ત્યારે જેટલો માલ ખરીદ કીધો હશે તે બંનેના ભાગમાંજ ગણાશે. તેથી કરીને અડધી કીંમત તેનાથી (કે જેના સો રૂપીયા ચોરાઈ ગયા છે) લઇ શકે છે.

૭ મસઅલો. વેપારમાં જો એવી સુરત કીધી કે દસ કે પંદર રૂપીયા નફામાંથી અમે લેશું બાકી જે કંઇ નફો થાય તે સૌ તમારો છે એ દુરસ્ત નથી.

૮ મસઅલો. વેપારના માલમાં કંઇ ચોરાઇ ગયું તો બંનેનું નુકસાન ગણાશે. એમ નહીં સમજવું કે જે નુકસાન થયુ તે એકનેજ માથે છે. જો એવો કોલ કરાર થયો કે જે નુકસાન

થશે તો તે સૌ અમારે (એકને) માથે છે. અને જો નફો થાય તો તે અડધો અડધ વ્હેચી લેશું તો એ પણ જાયઝ નથી.

૯ મસઅલો. જ્યારે ભાગીયાપણું નાજાયઝ થઇ ગયું તો હવે નફો વ્હેંચવામાં કોલ કરાર કંઇ માતબર રહ્યો નહીં. પણ જો બંનેના રૂપીયા બરાબર હોય તો નફો પણ સરખે ભાગે મળશે. અને જો ભાગ સરખો નહીં હોય તો જેના રૂપીયા વધારે હશે તેને નફો પણ તેટલોજ વધારે મળશે. પછી ગમે તે કોલ કરાર થયો હોય. કોલ કરાર તેજ વખતે માતબર છે કે જ્યારે ભાગીયાપણું દુરસ્ત રીતે થયો હોય, અને નાજાયઝ થવા પામે નહીં.

૧૦ મસઅલો. બે ઓરતોએ મળી એવું નક્કી કીધું કે આમતેમથી જે કંઇ સીવવાનું કામ મળે તે આપણે બંને સીવશું, અને જે કંઈ મજુરી આવશે તે અડધો અડધ વ્હેંચી લેશું. ત્યારે એમ ભાગમાં કામ કરવું દુરસ્ત છે. જો એવો કોલ કરાર કીધો કે બંને મળીને સીવીશું, પણ નફામાં બે ભાગ મારા અને એક ભાગ તારો તે પણ દુરસ્ત છે. અને જો એવી રીતે નક્કી કીધું કે ચાર આના કે આઠ આના અમારા અને બાકીની સૌ મજૂરી તમારી. તો એ દુરસ્ત નથી.

૧૧ મસઅલો. મજકૂર બંને ઓરતોમાંથી એક ઓરતે એક લુગડું સીવવા વાસ્તે લઈ લીધું, ત્યારે બીજીને એમ કેહવાનો હક નથી કે આ લુગડું તમે કેમ લીધું ? તમે લીધું તો હવે તમેજ સીવો પણ હવે બંનેને માથે તેનું લેવું વાજેબ થઈ ગયું. જો એક નહીં સીવી શકે તો બીજીને સીવવુંજ જોઇએ અથવા બંને મળીને સીવે. મતલબ એ કે સીવવાથી તેણી ઇનકાર કરી શકતી નથી.

૧૨ મસઅલો. જેનું લુગડું હતું તેણી લેવા આવી. અને જે ઓરતે તેણીની પાસેથી તે લુગડું લીધું હતું તે હાજર નથી, પણ બીજી હાજર છે. ત્યારે આ બીજી ઓરત પાસે પણ તેણી માંગી શકે છે. તે ઓરત એમ કહી શકતી નથી કે મારી સાથે તમારે શું લેવું દેવું છે? જેને તમે લુગડું દીધું હોય તેણીથી માંગો.

૧૩ મસઅલો. એવીજ રીતે (તે બંનેમાંની) દરેક ઓરત તે (સીવડાવેલા) લુગડાની મજૂરી અને સીવડામણ માંગી શકે છે. જેણે લુગડું સીવવા વાસ્તે દીધું હતું તે એમ કહી શકતી નથી, કે હું તમને મજુરી દઇશ નહીં. પણ જેણીને લુગડું દીધું હતું, તેણીનેજ મજૂરી દઇશ. જ્યારે બે ઓરતો ભાગમાં સીવવાનું કામ કરતી હોય ત્યારે તેમાંની દરેકને મજૂરીનો તકાદો કરવાનો હક છે. તે બંનેમાંથી જેણીને (સીવાડનાર) સીવડામણ દઈ દેશે તો તેને માથેથી ઉતરી જશે.

૧૪ મસઅલો. બે ઓરતોએ ભાગ કીધો કે ચાલો જંગલમાંથી લાકડાં વણી લાવીએ. અથવા અડીયાં ચુંટી લાવીએ. તો એ ભાગ જાયઝ નથી. જેને જે કંઇ તેણીના હાથમાં આવી જાય તે તેની માલેક છે. એમાં ભાગ થઇ શકતો નથી.*

૧૫ મસઅલો. એકે બીજાને કહયું કે અમારી મરઘીનાં ઈંડાં તમારી મરઘી નીચે મૂકી દીએ. જે બચ્ચાં નીકળે તે આપણે સરખે ભાગે વ્હેચી લેશું. એ જાયઝ નથી

ભાગમાં વ્હેંચવાની ચીજ વ્હેંચી લેવાનું બયાન.

૧ મસઅલો. બે માણસોએ બજારથી ઘઉં મંગાવ્યા. ત્યારે હવે વહેંચતી વખતે બંનેનું ત્યાં હાજર હોવું જરૂરી નથી. ભાગીદાર હાજર નહોય, ત્યારે પણ સારી રીતે વજન કરીને

* સુરત જીલ્લામાં રેલના પાણી ચઢે છે ત્યારે લોકો વ્હાણમાં જઈ ભાગમાં લાકડાં પકડે છે, અને પછી ભાગ પાડે છે, એ પણ નાજાયઝ છે. જે કોઇ જે પકડે તે તેનુંજ છે. તેમાં કોઇનો ભાગ રાખવો જાયઝ નથી.

તેનો હિસ્સો જુદો કરીને પોતાનો હિસ્સો જુદો કરી લેવો દુરસ્ત છે. જ્યારે પોતાનોં ભાગ જુદો કરી લીધો ત્યારે પોતે ખાય. પીએ, અથવા કોઇને તે ભાગ દઈ દીએ. જે ચાહે તે કરે. સૌ જાયઝ છે. એવીજ રીતે તેલ ઇંડાં વિગેરેનો પણ હુકમ છે. મતલબ એ કે જે ચીજ એવી હોય કે તેમાં એક બીજામાં કાંઈ તરેહનો ફરક નહીં હોય, જેમકે ઇંડાં, કે જે સૌ સરખાં હોય છે. અથવા ઘઉંના બે ભાગ કીધા ત્યારે જેવો એક ભાગ તેવોજ બીજો પણ. એવી તમામ ચીજોનો હુકમ એજ છે, કે બેમાંથી એક ભાગીદાર નહીં હોય તો બીજાને તે સરખે ભાગે વ્હેચી લેવી દુરસ્ત છે. પણ જો બીજા ભાગીદારે હજી પોતાનો ભાગ લીધો નહીં હતો, અને એટલામાં કોઇ તરેહથી તે જતો રહયો, ત્યારે તે નુકશાની બંનેને ભોગવવી પડશે. જેવી રીતે કે ભાગીયાપણાના બયાનામાં એ વાત આવી ગઇ. અને જે ચીજોમાં ફરક હોય છે, જેમકે જમરૂખ, નારંગી વિગેરે તેઓનો હુકમ એ છે કે જ્યાં સુધી બંને ભાગીયા હાજર નહીં હોય ત્યાં સુધી ભાગ વ્હેચી લેવો દુરસ્ત નથી.

૨ મસઅલો. બે છોકરીઓએ મળી કરી જમરૂખ વિગેરે કંઈ મંગાવ્યા, અને તેમાંની એક કેથે ચાલી ગઇ, ત્યારે હવે તેમાંથી ખાવું જાયઝ નથી

જ્યારે તેણી આવે ત્યારે તેણીની રૂબરૂમાં પોતાનો ભાગ જુદો કરે ત્યારે ખાય, નહીં તો ઘણો મોટો ગુનો થશે.

૩ મસઅલો. બે જણીઓએ મળી ચણા ભુંજાવ્યા ત્યારે ફક્ત અટકળથી આસરે વ્હેચી લેવા દુરસ્ત નથી. પણ સારી રીતે તોલીને અડધો અડધ કરી લેવા જેઇએ જો કોઇ તરફ વધઘટ થઈ જશે તો વ્યાજ ગણાશે.

ગિરવી મુકવાનું બયાન.

૧ મસઅલો. તમે કોઇની પાસેથી દસ રૂપીયા ઉછીના લીધા અને ભરોસાને વાસ્તે પોતાની કોઇ ચીજ તેની પાસે મુકી કે તને જો મારાપર ભરોસો નહીં હોય તો મારી આ ચીજ પોતાની પાસે રાખ. જ્યારે હું રૂપીયા ચુકવીશ ત્યારે પોતાની ચીજ હું લઇ લઇશ. એ જાયઝ છે. અને એનેજ ગીરવી મુકવું કહે છે. પણ વ્યાજ આપવું કોઇ પણ રીતે જાયઝ નથી. જેવી રીતે કે આજ કાલ સાહુકારો વ્યાજ લઇને ગીરવી રાખે છે, એ દુરસ્ત નથી. વ્યાજ લેવું અને દેવું એ બંને હરામ છે.

૨ મસઅલો. જ્યારે તમે કોઇ ચીજ ગીરવી મુકી ત્યારે જ્યાં સુધી તમે તે કરજ નહીં ભરી દીઓ ત્યાં સુધી તે પોતાની ચીજ માંગવાનો અને લઇ લેવાનો તમને કોઇ પણ રીતે હક નથી.

૩ મસઅલો. જે ચીજ તમારી પાસે કોઇએ ગીરવી મુકી, ત્યારે હવે તે ચીજને વાપરવી, તેનાથી કોઇ તરેહનો ફાયદો હાંસલ કરવો, (જો બગીચો હોય તો) એવા બગીચાના ફળ વિગેરે ખાવા, એવી જમીનમાં પાકેલું અનાજ અથવા (તેની આમદનીના)રૂપીયા ખાવા, એવા ઘરમાં રહેવું, કંઈ પણ દુરસ્ત નથી.

૪ મસઅલો. જો બકરી, ગાય વિગેરે ગીરવી હોય તો તેનું દૂધ બચ્ચું વિગેરે જે કંઇ હોય તે પણ ગીરવી મુકનારનુંજ છે. જેને ત્યાં ગીરવી મુકેલી છે તેને લેવું જાયઝ નથી. દૂધ વેચીને તેની કીંમતને પણ ગીરવી ચીજની સાથે મુકે. જ્યારે તે પોતાનું કરજ ચૂકવી દીએ, ત્યારે ગીરવી રાખેલી ચીજ અને દૂધની કીંમતના પૈસા સૌ તેને દીએ. અને ખવાડવાનો જેટલો ખર્ચો થયો હોય તે કાપી લીએ.

૫ મસઅલો. જો તમે તમારાપર લ્હેણા કેટલાક રૂપીયા દીધા ત્યારે પણ ગીરવી મુકેલી ચીજ તમે લઇ શકતા નથી. જ્યારે સૌ રૂપીયા ચૂકવી દેશો ત્યારે તે ચીજ મળશે

૬ મસઅલો. જો તમે દસ રૂપીયા ઉછી-ના લીધા, અને દસ રૂપીયાનીજ ચીજ, અથવા

પંદર કે વીસ રૂપીયાની ચીજ ગીરવી મુકી, અને તે ચીજ તેની પાસેથી જતી રહી, તો હવે તે માણુસ તમારી પાસેથી નહીં પોતાના લ્હેણા રૂપીયા લઇ શકે છે, અને તેમજ નહિ તમે તેની પાસેથી પોતાની ગીરવી મુકેલી ચીજની કીંમત લઇ શકો છો. તમારી ચીજ ગઇ અને તેના રૂપીયા ગયા. અને જો (દસ રૂપીયા લઇને) પાંચ રૂપીયાની ચીજ ગીરવી મુકી અને તે જતી રહી તો પાંચ રૂપીયા તમારા વસૂલ થઇ ગયા. અને હવે તમને પાંચ રૂપીયા તેને દેવા પડશે.

વસીયતનું બયાન.

એમ કેહવું કે મારા મરણુ પછી મારો માલ એટલો ફલાણા માણુસને અથવા ફલાણા કામમાં દઇ દેજો, એને **વસીયત** કહે છે. પછી ગમેતો તંદોરસ્તીની હાલતમાં એમ કહે અને ચાહેતો બીમારીની હાલતમાં કહે. પછી ગમેતો (જે બીમારીમાં એમ કહ્યું હોય) તેજ બીમારીમાં મરી જાય અથવા તેનાથી સારો થઇ જાય અને જો પોતે પોતાને હાથે કોઇ ઠેકાણે દઇ દીએ, અથવા કોઇનાપર લ્હેણા રૂપીયા માફ કરી દીએ, તો તેનો હુકમ એ છે કે તંદોરસ્તીની હાલતમાં દરેક રીતે જાયઝ છે. અને એવીજ રીતે જે બીમારીથી તંદુરસ્ત થઇ જાય તેમાં પણુ દુરસ્ત છે, અને જે બીમારીમાં મરી જાય તે વસીયત છે. તેનો મસઅલો આગળ બયાન કરવામાં આવશે

૧ મસઅલો. જો કોઇને માથે નમાઝો કે રોઝા અથવા ઝકાત કે કસમ તોડવાના કે રોઝો તોડવાના કફારાના રોઝા બાકી રહી ગયા હોય, અને એટલો માલ પણુ હોય, ત્યારે મરતી વખતે તેને વાસ્તે વસીયત કરી જવી જરૂરી અને વાજેબ છે. નહીં કરશે તો ગુનેહગાર થશે. અને જો કેટલાક ગરીબ સગા વ્હાલા હોય, કે જેઓને શરીઅતના હુકમ મૂજબ કંઈ પણુ વારસો પોંહચી શકતો નહોય, અને એની પાસે ઘણો માલ છે, તો તેઓને કંઈ દેવું અથવા દેવા વાસ્તે વસીયત કરી જવી મુસ્તહબ છે. અને તેઓ સિવાય બીજાઓને વાસ્તે વસિયત કરવી અથવા નહીં કરવી એ વાતનો તેને અખત્યાર છે.

૨ મસઅલો. મરવા પછી મરનારના માલમાંથી પેહલાંતો તેને કફન દફન કરવાનો બંદોબસ્ત કરે. પછી જે કંઇ વધે તેમાંથી મરનારને માથે જે કંઇ કરજ હોય તે દઇ દેવો જોઇએ. જો મરનારના તમામ પૈસા કરજમાં દઈ દેવાય તો તમામ પૈસા દઇ દેશું વારસોને કંઇ પણુ દેવામાં આવશે નહીં. તેથી કરીને દરેક હાલતમાં કરજ ચુકવી દેવાની વસીયતપર ચાલવુંજ પડશે. જો તમામ માલ એ વસીયત પૂરી કરવાને ખરચાય તો કંઇ પરવા નથી. એટલુંજ નહીં પણુ જો કરજ દઇ દેવાની વસીયત નહીં કરી જાય, તોપણુ કરજ સૌથી પેહલાં ચુકવશું અને કરજ શિવાય બીજી ચીજોની વસીયતનો અખત્યાર ફકત (ફુલ) માલના ત્રીજા ભાગમાં જારી થઈ (ચાલી) શકે છે. એટલે જેટલો માલ મરનાર પોતાની પછાડી છોડી જાય તેના ત્રીજા ભાગમાંથી જો વસીયત પૂરી થઇ જાય, જેમકે કફન દફન અને કરજમાં ખરચાઇ ત્રણુસો રૂપીયા વધ્યા, ત્યારે સો રૂપીયામાં તેની સૌ વસીયતો પૂરી થઇ જતી હશે ત્યારે તો તમામ વસીયતો પૂરી કરવામાં આવશે. અને ત્રીજા ભાગ કરતાં વધારે (વસીયતમાં) ખરચવું વારસોપર વાજેબ નથી. ત્રીજા ભાગમાં જેટલી વસીયતો પૂરી થઇ શકતી હોય તેઓને પુરી કરે અને બાકી ને છોડી દીએ. અલબત જો તમામ વારસો ખુશીથી રાજી થઇ જાય, કે અમે અમારો વારસો લેશું નહિ. તમે મરનારની વસીયતો પ્રમાણે ખરચી નાંખો, ત્યારે તો અલબત ત્રીજા ભાગ કરતાં વધારે પણુ વસીયત પ્રમાણે ખરચવું જાયઝ છે. પણુ નાબાલેગ (વારસો હોય તો તેઓની) પરવાનગીનો (એ બાબતમાં) કંઇ ભરોસો નથી. જો તેઓ રજા દીએ ત્યારે પણુ તેઓનો ભાગ ખરચવો જાયઝ નથી

૩ મસઅલો. જે માણસને વારસામાં માલ મળવાનો હોય જેમકે બાપ, મા, ધણી અને દીકરો વિગેરે તેઓને વાસ્તે વસીયત કરવી નાદુરસ્ત છે. અને જે સગાનો એના માલમાં કંઇ વારસો પહોંચતો નહીં હોય, અથવા તે સગું નહીં હોય, પણ કોઇ પારકું હોય, તેને વાસ્તે વસીયત કરવી દુરસ્ત છે. પણ તેજ ત્રીજા ભાગ કરતાં વધુમાં વસીયત કરી અપાવવાનો તે (મરનાર)ને અખત્યાર નથી. જો કોઇએ પોતાના વારેસને વસીયત કીધી, કે મારા પછી તેને ફલાણી ચીજ દઇ દેજો, અથવા એટલો માલ દઈ દેશો, ત્યારે આ વસીયતથી તેને તે માલ કે ચીજ લેવાનો કંઈ હક નથી. અલબત જો બીજા તમામ વારસો રાજી થઈ જાય તો દઇ દેવું જાયઝ છે. એવીજ રીતે જો કોઇને ત્રીજા ભાગ કરતાં વધારે માલ દેવાની વસીયત કરી જાય, તેનો પણ એજ હુકમ છે, કે જો તમામ વારસો રાજી ખુશીથી મંજૂર કરી લીએ, તો ત્રીજા ભાગ કરતાં વધુ પણ મળશે. નહીં તો ફકત ત્રીજો ભાગ (માલનો જરૂર) મળશેજ. અને નાબાલેગો (હજી જુવાન નહીં થયા હોય તેવા વારસો)ની મંજુરી કોઇ પણ રીતે માતબર નથી. દરેક ઠેકાણે એ વાતનું ધ્યાન રાખો. અમે વારે ઘડીએ કયાં સુધી ચેતવણી આપ્યા કરીએ.

૪ મસઅલો. માલના ત્રીજા ભાગની વસીયત કરી જવાનો અગર જો અખત્યાર છે, છતાં વધારે સારૂં એજ છે, કે પૂરા ત્રીજા ભાગની વસીયત કરે નહીં. તેના કરતાં ઓછા ભાગની વસીયત કરે. એટલુંજ નહીં પણ જો એવો ઘણો માલદાર નહીં હોય તો વસીયત કરેજ નહીં, વારસોને વાસ્તે છોડી જાય કે જેથી તેઓનું સારી પેઠે ગુજરાન ચાલી શકે. કેમકે પોતાના વારસોને પૈસા બાબત સારી હાલતમાં છોડવું એમાં પણ સવાબ મળે છે. અલબત જો એવી વજેબ વસીયત હોય, જેવી કે નમાઝ, રોઝા વિગેરેનો ફિદયો, તો તેની વસીયત દરેક હાલતમાં કરી જવી જોઇએ, નહીં તો ગુનેગાર થશે.

૫ મસઅલો. કોઇએ કહયું કે મારા પછી મારા માલમાંથી સો રૂપીયા ખેરાત કરી દેજો ત્યારે જુઓ કે કફન દફન કીધા પછી કેટલો માલ બાકી રહે છે. જો ત્રણ સો અથવા તેના કરતાં વધુ બાકી રહે તો પૂરા સો રૂપીયા દેવા જોઇએ. અને જો એના કરતાં ઓછા બાકી રહેતા હોય તો (વધેલા રૂપીયાનો) ફકત ત્રીજો ભાગ દેવો વાજેબ છે અલબત જો તમામ વારસો કોઇ પણ દબાણ અને (રિવાજની) બીક વગર મંજુર રાખે તો જુદી વાત છે. (જાયઝછે).

૬ મસઅલો. જો કોઇનો કોઈ વારસ ન હોય તો તેને, પૂરેપૂરા માલને (ખેરાત કે વકફ કરી દેવા) વાસ્તે વસીયત કરી જવી પણ દુરસ્ત છે. અને જો ફકત તેની ધણીયાણી હોય તો ચોથા ભાગનો ત્રીજો ભાગ દેવાની વસીયત કરવી દુરસ્ત છે. એવીજ રીતે જો કોઇ ઓરતનો ફક્ત ધણીજ (વારસ). છે, તો અર્ધા માલની વસીયત કરવી જાયઝ છે.

૭ મસઅલો. નાબાલેગે (જુવાન નહીં થયલા માણસે) પોતાના માલને ખેરાત કે વકફ વિગેરે કરવાની વસીયત કરવી દુરસ્ત નથી,

૮ મસઅલો. એવી વસીયત કીધી કે મારા જનાઝાની નમાઝ ફલાણો માણસ પઢે. ફલાણા શહેરમાં, અથવા ફલાણા કબરસ્તાનમાં, અથવા ફલાણાની કબર પાસે મને દફન કરજો, અથવા ફલાણા લુગડાનું મને કફન પેહરાવજો, અથવા મારી કબર પાકી ચણાવજો, અથવા મારી કબર પર કુબ્બો (ગુંબદ) બંધાવજો, અથવા કબર પર (એટલા દહાડા) કોઇ હાફેઝ બેસાડજો, કે તે (કુરઆન) પઢીને (મારી રૂહને) બક્ષા કરે, તો એવી વસીયતો પૂરી કરવી જરૂરી અને વાજેબ નથી. એટલુંજ નહીં પણ છેલ્લીં ત્રણ વસીયતોને તો પૂરી કરવી તદન

નાજાયઝ છે. જો તે વસીઅતો પૂરી કરશે તો ગુનેગાર થશે.

૯ મસઅલો. જો કોઇ વસીયત કરીને પછી પોતાની વસીયતથી ફરી જાય. એટલે કહી દીએ કે મને હવે એમ કરવું મંજુર નથી, તે વસીયતપર તમે ચાલશો નહીં. તો તે વસીયત બાતેલ થઇ (તુટી) ગઇ.

૧૦ મસઅલો. જેવી રીતે ત્રીજા ભાગથી વધારેની વસીયત કરી જવી દુરસ્ત નથી, તેમજ બીમારીની હાલતમાં પોતાના માલના ત્રીજા ભાગથી વધારે, પોતાના ખાવા. પીવા, દવાદારૂ વિગેરે, જરૂરી કામો શિવાય બીજા કામમાં ખરચવું પણ જાયઝ નથી. જો ત્રીજા ભાગ કરતાં વધારે દઇ દીધો તો વારસોની પરવાનગી વગર દેવું દુરસ્ત નથી. ત્રીજા ભાગ કરતાં જેટલો વધારે છે તેટલા માલને લઇ લેવાનો વારસોને અખત્યાર છે. અને નાબાલેગ વારસો જો રજા દીએ તો તે માતબર નથી. અને તમામ વારસોની રજા લીધા વગર વારસને ત્રીજા ભાગની અંદર પણ દેવું દુરસ્ત નથી. અને એ હુકમ ત્યારે છે કે જ્યારે પોતાની જીંદગીમાં દઇને કબજો પણ કરાવી દીધો હોય. અને જો દઈ તો દીધો પણ હજી કબજો તેઓનો થયો નથી. તો મરી ગયા પછી તે દેવું બિલકુલજ બાતેલ છે. તેને કંઇ પણ મળશે નહીં તે સૌ માલ વારસોનો હક છે અને એજ હુકમ બીમારીની હાલતમાં ખેરાત કરવાનો અને કોઇ સવાબના કામમાં ખરચ કરવાનો છે. મતલબ એ કે ત્રીજા ભાગ કરતાં વધારે ખરચવું કોઇ પણ રીતે જાયઝ નથી.

૧૧ મસઅલો. બીમારની પાસે રસમ પ્રમાણે મળવા વાસ્તે કેટલાક લોકો આવ્યા અને કેટલાક દહાડા તેને ત્યાંજ એવી રીતે ગાળ્યા, કે ત્યાંજ રહેતા હતા અને તેનાજ માલમાંથી ખાતા હતા, ત્યારે જો તે માંદા માણુસની દેખરેખ કરવા વાસ્તે તેઓની જરૂર હતી, ત્યારે તો કંઇ હરકત નથી. અને જો જરૂર નહોતી ત્યારે તો તેઓની પરોણા ચાકરી, ખવાડવું, પીવાડવું વિગેરેમાં ત્રીજા ભાગ કરતાં વધારે ખરચવું જાયઝ નહીં હતું અને જો જરૂર પણ નહીં હોય અને તેઓ (પરોણા) વારસો હોય તો ત્રીજા ભાગમાં પણ ખાવું દુરસ્ત નથી. એટલે તેઓને તેના માલમાંથી ખાવુંજ જાયઝ નથી. અલબત જો તમામ વારસો ખુશીથી રજા દીએ ત્યારે તો જાયઝ છે.

૧૨ મસઅલો. એવી બીમારીમાં કે જેમાં તે માંદો માણુસ મરી જાય તેને પોતાનું લ્હેણું દેવાદારને માફ કરવાનો પણ અખત્યાર નથી. જો કોઇ વારસપર તેના રૂપીયા લ્હેણા હતા અને તેને તેણે માફ કરી દીધા તો માફ થયા નહીં. જો તમામ વારસો એ માફ કરવાને કબુલ રાખે અને તે સૌ વારસો બાલેગ હોય તો માફ થશે. અને (વારસો સિવાય) કોઇ બીજાને માફ કરશે તો તેના પોતાના માલના ત્રીજા ભાગ કરતાં જેટલું વધારે હશે તેટલું માફ થશે નહીં ઘણું કરીને એવો રિવાજ છે કે મરતી વખતે ઓરત પોતાની મેહેર માફ કરે છે એ માફ કરવું દુરસ્ત નથી. (**આ મસઅલાને ગુજરાતના રેહનારાઓએ બહુ સમજવું જોઇએ**)

૧૩ મસઅલો. ગર્ભ (હમલ) ની હાલતમાં (જણવાનું) દરદ શરૂ થઇ ગયા પછી જો કોઇને કંઈ દીએ, અથવા મેહેર વિગેરે કંઇ માફ કરે, તો એનો પણ તેજ હુકમ છે કે જે મરતી વખતે લેવા દેવાનો હુકમ છે. એટલે જો ખુદા પાક નહીં કરે અને તેણી તેમાં મરી જાય, ત્યારે તો એ વસીયત છે કે વારસને તેમાં કોઈ વાતપર અમલ કરવું જાયઝ નથી. અને પરાયાને ત્રીજા ભાગ કરતાં વધારે દેવાનો અથવા માફ કરવાનો, તેણીને અખત્યાર નથી. અલબત જો સહી સલામતીની સાથે છોકરૂં પેદા થઇ ગયું ત્યારે તે દેવું કે લેવું અથવા માફ કરવું દુરસ્ત છે.

અથવા નહીં કીધી હે

હાલતમાં સૌથી પેહલી જરૂરની વાત છે. ઓરતની મેહેર પણ કરજમાં ગણાય છે. જો કરજ નહીં હોય અથવા કરજો ચુકવતાં કંઈ વધે ત્યારે જોવું કે કંઇ વસીયત તો કીધેલી નથી. જો કીધેલી હોય તો (તે વધેલા માલના) ત્રીજા ભાગમાંથી તેમાં ખરચવામાં આવશે. અને જો કંઇ વસીયત કીધેલી નથી, (ત્યારે જે કઇ બચી રહેલો માલ હોય તે) અથવા વસીયત પૂરી કીધા પછી જે માલ બચેલો છે તે સૌ વારસોનો હક છે. શરીઅત પ્રમાણે જે જે માણસોનો (જેટલો) ભાગ હોય કોઇ સારા આલેમથી પુછીને (તેટલો તેટલો ભાગ) દઇ દેવો જોઇએ. જેના હાથમાં જે આવ્યું તે લઇ નાઠો, એવો જે રિવાજ છે, એ બહુ મોટો ગુનો છે. અહીં (હક મુજબ બરાબર) નહીં દેશો તો કેયામતમાં તો દેવુંજ પડશે (અને ત્યાં રૂપીયા કયાંથી લાવશો) ત્યાં તો રૂપીયાના બદલામાં નેકીયો દેવી પડશે, એવીજ રીતે દીકરીયોનો ભાગ પણ જરૂર દેવો જોઇએ. શરીઅતથી તેણીઓ પણ હકદાર છે.*

૧૫ મસઅલો. **મુડદાના માલમાંથી** લોકોની પરોણા ચાકરી (મેહમાનદારી) ઓરતો આવે તેઓની પાન, સોપારી હુકકો વિગેરેથી ખાતર કરવી, સદકો, ખેરાત (ઝીયારતનું ખાણું, બારમો, ચાલીસો, છમાહી, વરસી વિગેરે) કંઇ પણ કરવું જાયઝ નથી. એવીજ રીતે મરવા

* મેમણો વિગેરે જેઓ દીકરીઓ વિગેરેનો ભાગ દેતા નથી અને હિંદુ લો પર ચાલે છે. તેઓને આ મસઅલો ધ્યાન દઇ વાંચવો જોઇએ. જો તેઓ ખોદાના લોને છોડી હીંદુ લોને માનશે અને કબુલ રાખશે તો એ ખુલ્લું કુફર છે.

... નથી.

અટલુંજ નહીં પણ મરનારને સવાબ પહોંચે છે એમ સમજવું, એ પણ મોટો ગુનો છે. એ (નહીં ખરચવું અને સદકો ખેરાત ઝિયારત વિગેરેનું ખાણું નહીં કરવું વિગેરે)નું કારણ એ છે કે માણસના મરવા પછી. તે મરનારનો માલ રહયો નહીં પણ એ સૌ માલ તો હવે વારસોનો છે. બીજાનો હક મારીને દેવું, અને પારકો માલ ચોરીને ખેરાત કરવી એક સરખુંજ છે. સૌ માલ વારસોને (પહેલાં) વ્હેંચીને દઇ દેવું જોઇએ. તેઓને અખત્યાર છે કે પોતપોતાના હિસ્સામાંથી શરીઅત મુજબ (જે કંઇ સદકો, ખેરાત, ગરીબોને ખવાડી મરનારની રૂહને સવાબ મોકલવો હોય તે સૌ) કંઇ કરે અથવા નહીં કરે. એટલુંજ નહીં પણ વારસોને આ ખરચ કરવાને અને ખેરાત (સદકો, ખાણું) કરવાની (કોઇએ) રજા પણ માંગવી જોઇએ નહીં. કેમકે રજા લેવાથી તેઓ જાહેરમાં હા કહે છે. કેમકે ના કેહવાથી લોકોમાં નામ ખરાબ થશે. એવી રજા કઇ પણ માતબર નથી.

૧૬ મસઅલો. એવીજ રીતે મરનારના પેહેરવાનાં લુગડાં ખેરાત કરી દેવાનો જે રિવાજ છે, એ પણ (તમામ) વારસોની રજા વગર તદ્દન જાયઝ નથી. અને જો વારસોમાં કોઇ નાબાલેગ હોય ત્યારે તો તે જો રજા દીએ તોપણ જાયઝ નથી. પેહલાં માલ વ્હેંચી લીઓ, પછી બાલેગ વારસો પોતાના માલમાંથી જેમ ચાહે તેમ (સદકો ખેરાતમાં) ખરચ કરે, હિસ્સા વ્હેંચ્યા વગર (સદકો, ખેરાત વિગેરે) દેવું બિલકુલ જાયઝ નથી.

[illegible]—

અને મુસ્લિમ શરીફની એક મત પસાર થએલા .... [illegible] સાફ અને સહેલી ગુજરાતી ભાષામાં તરજુમો કરવામાં આવ્યો છે અને દરેક હદીસના નીચે ફાયદામાં તેનો ખુલાસો લખ્યો છે.

ભાગ ૧ લો એમાં ૭૩૧ હદીસો છે. કીંમત રૂા. ૧-૮-૦

ભાગ ૨ જો એમાં ૭૨૬ હદીસો છે. કીંમત રૂા. ૧-૮-૦

ભાગ ૩ જો એમાં ૮૧૨ હદીસો છે. કીંમત રૂા. ૧-૮-૦

માલાબુદ્દ મિન્હુ—એમાં હનફી મઝહબના લગભગ ૨૦૦૦ માતબર મસઅલા લખવામાં આવ્યા છે. આ કિતાબની ખુબી માટે આટલું લખવું બસ છે કે એ દરેક ઈસ્લામી મદ્રસામાં પઢાવ્વામાં આવે છે દરેક હનફીએ આ કિતાબની એક કોપી ઘરમાં રાખવી જોઇએ કીંમત રૂા ૧-૮-૦

તાલીમુલ ઈસ્લામ—ઇસ્લામી બાળકો માટે જાણવાજોગ બાબતોનો સવાલ જવાબની ઢબમાં સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે અને હિન્દુસ્તાન તથા ગુજરાતના ઘણા મદ્રસાઓમાં ચાલુ છે.

ભા. ૧ લો કીંમત ૦-૨-૦

ભા. ૨ જો કીંમત ૦-૨-૬

ભા. ૩ જો કીંમત ૦-૪-૦

મોનબ્બેહાત—નસીહત અને અખલાક શીખવવા માટે લા જવાબ છે. અસલ અરબી ઉપરથી ગુજરાતીમાં તરજુમો કરવામાં આવ્યો છે. આ કિતાબનો અંગ્રેજીમાં પ્રેફેસ જે. ડબલ્યુ રેકાવેલ સાહેબે તરજુમો કરેલો છે એમાં લુકમાન હકીમ (અલે)ની એકસો નસીહતો પણ છે. બીજી આવૃત્તિ કીંમત ૦-૧૦-૦.

ઝમાનુલ ફિરદોસ:—આ કિતાબ ગીબત, જુઠ, ચુગલી, હાંસી, ગાળોદેવી, બેઅદબી, કુફ્ર કલમા, લવાતત, ઝીના વગેરે બુરાઇઓનું વર્ણન હદીસોથી ઘણી સારી રીતે કરી અલ્લાહ તઆલાની બીકથી ડરાવ્યા છે. કીંમત ૦-૧૦-૦

ફરાએજ—હીસ્સા વારસાની કિતાબ છે એથી શરએ મોહંદીના કાયદા મુજબ સહેલાઈથી વારસા કહાડી શકાય છે. વળી વકીલોને પણ એની જરૂર પડે છે. કીંમત ૦-૧૦-૦.

અબ્દુર્રહીમ મેનેજર કુતુબખાના સાદેકીયહ

રાંદેર જી. સુરત.